

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Rundskriv F-08/2006

Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) med forskrifter og departementets merknader til bestemmelsene

Barnehageløftet

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Rundskriv F-08/2006

Lov 17. juni 2005 nr. 64 om
barnehager (barnehageloven)
med forskrifter og departementets
merknader til bestemmelsene

Del 1	5
Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)	5
Kapittel I. Barnehagens formål og innhold	5
§ 1. Formål	5
§ 2. Barnehagens innhold	5
Kapittel II. Barns og foreldres medvirkning	6
§ 3. Barns rett til medvirkning	6
§ 4. Foreldreråd og samarbeidsutvalg	6
§ 5. Felles samarbeidsutvalg for barnehage og skole	6
Kapittel III. Godkjenningsplikt og oppgavefordeling	6
§ 6. Virksomhetens plikt til å søke godkjenning	6
§ 7. Barnehageeierens ansvar	7
§ 8. Kommunens ansvar	7
§ 9. Fylkesmannens ansvar	7
Kapittel IV. Barnehagemyndighetens generelle oppgaver mv.	8
§ 10. Godkjenning	8
§ 11. Familiebarnehager	8
§ 12. Samordnet opptaksprosess i kommunen	8
§ 13. Prioritet ved opptak	8
§ 14. Offentlig tilskudd til private barnehager	8
§ 15. Foreldrebetaling	8
§ 16. Tilsyn	9
Kapittel V. Personalet	9
§ 17. Styrer	9
§ 18. Barnehagens øvrige personale	9
§ 19. Politiattest	9
Kapittel VI. Forskjellige bestemmelser	10
§ 20. Taushetsplikt	10
§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten	10
§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten	10
§ 23. Helsekontroll av barn og personale	10
§ 24. Øvingsopplæring	10
§ 25. Lovens anvendelse på Svalbard	10
Kapittel VII. Ikrafttredelse og endringer i andre lover	11
§ 26. Ikrafttredelse. Endringer i andre lover	11
Del 2	12
Forskrifter til lov om barnehager (barnehageloven)	12
Forskrift om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte	12
Forskrift om familiebarnehager	13
Forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage	14
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd.	16
Forskrift om foreldrebetaling i barnehager	17
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder	18
Forskrift om pedagogisk bemanning	19

Forskrift om politiattest i henhold til barnehageloven	20
Forskrift om overgangsregler til barnehageloven	21
Del 3	22
Merknader til lov om barnehager (barnehageloven)	22
Kapittel I. Barnehagens formål og innhold	22
§ 1. Formål	22
§ 2. Barnehagens innhold	23
Kapittel II. Barns og foreldres medvirkning	26
§ 3. Barns rett til medvirkning	26
§ 4. Foreldreråd og samarbeidsutvalg	27
§ 5. Felles samarbeidsutvalg for barnehage og skole	29
Kapittel III. Godkjenningsplikt og oppgavefordeling	29
§ 6. Virksomhetens plikt til å søke godkjenning	29
§ 7. Barnehageeierens ansvar	31
§ 8. Kommunens ansvar	35
§ 9. Fylkesmannens ansvar	38
Kapittel IV. Barnehagemyndighetens generelle oppgaver	39
§ 10. Godkjenning	39
§ 11. Familiebarnehager	42
§ 12. Samordnet opptaksprosess i kommunen	43
§ 13. Prioritet ved opptak	45
§ 14. Offentlig tilskudd til private barnehager	46
§ 15. Foreldrebetaling	46
§ 16. Tilsyn	46
Kapittel V. Personale	48
§ 17. Styrer	48
§ 18. Barnehagens øvrige personale	49
§ 19. Politiattest	51
Kapittel VI. Forskjellige bestemmelser	53
§ 20. Taushetsplikt	53
§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten	54
§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten	54
§ 23. Helsekontroll av barn og personale	55
§ 24. Øvingsopplæring	56
§ 25. Lovens anvendelse på Svalbard	57
Kapittel VIII. Ikrafttredelse og endringer i andre lover	57
§ 26. Ikrafttredelse. Endringer i andre lover	57
Del 4	58
Merknader til forskrifter til barnehageloven	58
Merknader til forskrift om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte	58
Merknader til forskrift om familiebarnehager	61
Merknader til forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage	67
Merknader til forskriften om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd	74
Merknader til forskrift om foreldrebetaling i barnehager	79

Merknader til forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder	86
Merknader til forskrift om pedagogisk bemanning	89
Merknader til forskrift om politiattest i henhold til barnehageloven.....	92
Merknader til forskrift om overgangsregler til barnehageloven.....	97
Del 5	98
Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver	98
Innledning	98
Del I. Barnehagens samfunnsmandat.....	99
Kapittel 1. Barnehagens formål, verdigrunnlag og oppgaver	100
1.1. Barnehagens formålsbestemmelse	100
1.2. Barnehager med andre formålsbestemmelser	100
1.3. Barnehagens verdigrunnlag.....	100
1.4. Barn og barndom.....	101
1.5. Barns medvirkning.....	102
1.6. Samarbeid med barnas hjem	103
1.7. Barnehagen som pedagogisk virksomhet.....	104
1.8. Fysisk miljø som fremmer alle barns utvikling	104
1.9. Inkluderende fellesskap med plass til det enkelte barn.....	105
1.10. Barnehager for samiske barn.....	106
Del II. Barnehagens innhold	106
Kapittel 2. Omsorg, lek og læring.....	107
2.1. Omsorg og oppdragelse	107
2.2. Lek	108
2.3. Læring	109
2.4. Sosial kompetanse.....	109
2.5. Språklig kompetanse	110
2.6. Barnehagen som kulturarena.....	111
Kapittel 3. Fagområdene	112
3.1. Kommunikasjon, språk og tekst.....	112
3.2. Kropp, bevegelse og helse	113
3.3. Kunst, kultur og kreativitet	114
3.4. Natur, miljø og teknikk	115
3.5. Etikk, religion og filosofi.....	116
3.6. Nærmiljø og samfunn.....	117
3.7. Antall, rom og form	118
Del III. Planlegging og samarbeid	119
Kapittel 4. Planlegging, dokumentasjon og vurdering.....	119
4.1. Planlegging.....	119
4.2. Dokumentasjon som grunnlag for refleksjon og læring.....	120
4.3. Vurdering av barnehagens arbeid	120
Kapittel 5. Samarbeid.....	121
5.1. Grunnskolen	121
5.2. Barneverntjenesten.....	122
5.3. Helsestasjonen.....	122
5.4. Den pedagogisk-psykologiske tjenesten	122
5.5. Utdanningsinstitusjoner	123
5.6. Sametinget.....	123
5.7. Andre samarbeidsparter	123

Del 6	124
Vedlegg.....	124
FNs konvensjon om barnets rettigheter art. 1 til art. 42 (norsk oversettelse).....	124
Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.	135
Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr.....	139
Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) Kapittel 13.....	144
Forskrift om særbehandling av menn	146

DEL 1

LOV 17. JUNI 2005 NR. 64 OM BARNEHAGER (BARNEHAGELOVEN)

Kapittel I. Barnehagens formål og innhold

§ 1. Formål

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

Barnehagen skal hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier.

Eiere av private barnehager kan i vedtektene bestemme at andre ledd ikke skal gjelde.

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om livssynsformål.

§ 2. Barnehagens innhold

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver, og på den måten skape et godt grunnlag for barnas utvikling, livslange læring og aktive deltakelse i et demokratisk samfunn.

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling. Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser.

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Departementet fastsetter en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen skal gi retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold.

Med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen skal samarbeidsutvalget for hver barnehage fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten.

Kapittel II. Barns og foreldres medvirkning

§ 3. Barns rett til medvirkning

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.

Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.

Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

§ 4. Foreldreråd og samarbeidsutvalg

For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg.

Foreldrerådet består av foreldrene/de foresatte til alle barna og skal fremme deres fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Er det i forskrift etter § 15 satt maksimalgrense for foreldrebetaling, kan bare foreldrerådet samtykke i foreldrebetaling ut over dette.

Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ. Samarbeidsutvalget består av foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen, slik at hver gruppe er likt representert. Barnehagens eier kan delta etter eget ønske, men ikke med flere representanter enn hver av de andre gruppene.

Barnehageeieren skal sørge for at saker av viktighet forelegges foreldrerådet og samarbeidsutvalget.

§ 5. Felles samarbeidsutvalg for barnehage og skole

Kommunen kan bestemme at det skal være felles samarbeidsutvalg for kommunal barnehage og grunnskole. Der begge parter ønsker det, kan det etableres tilsvarende ordning for privat barnehage og kommunal eller privat skole. Samarbeidsutvalget settes også i slike tilfeller sammen etter § 4 tredje ledd, men slik at foreldre/foresatte og ansatte fra både barnehagen og skolen skal være representert, jf. lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 11-1 fjerde ledd.

Kapittel III. Godkjenningsplikt og oppgavefordeling

§ 6. Virksomhetens plikt til å søke godkjenning

Virksomheter som har ansvar for barn under opplæringspliktig alder, plikter å søke godkjenning som barnehage når:

- a) virksomheten er regelmessig og ett eller flere barn har en ukentlig oppholdstid på mer enn 20 timer, og
- b) antall barn som er til stede samtidig er ti eller flere når barna er tre år eller eldre, eventuelt fem eller flere når barna er under tre år, og
- c) virksomheten utføres mot godtgjøring.

Virksomheter etter første ledd må være godkjent før driften settes i gang.

§ 7. Barnehageeierens ansvar

Barnehageeieren skal drive virksomheten i samsvar med gjeldende lover og regelverk.

Barnehageeieren må legge fram opplysninger om regnskapsdata og tjenestedata etter forskrifter fastsatt av departementet.

Barnehageeieren plikter å gi barnets bostedskommune de opplysninger som er nødvendige for å kunne føre et register som nevnt i § 8 fjerde ledd.

Barnehageeieren skal fastsette barnehagens vedtekter. Vedtektene skal gi opplysninger som er av betydning for foreldrenes/de foresattes forhold til barnehagen, herunder

- a) eierforhold,
- b) formål, jf. § 1 fjerde ledd, herunder eventuell reservasjon fra § 1 annet ledd, jf. tredje ledd,
- c) opptakskriterier,
- d) antall medlemmer i samarbeidsutvalget,
- e) barnehagens åpningstid.

Godkjente virksomheter skal være registrert i Enhetsregisteret.

§ 8. Kommunens ansvar

Kommunen er lokal barnehagemyndighet. Kommunen skal gi veiledning og påse at barnehagene drives i samsvar med gjeldende regelverk.

Kommunen har plikt til å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnehageplasser for barn under opplæringspliktig alder. Utbyggingsmønster og driftsformer skal tilpasses lokale forhold og behov.

Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Hver kommune skal opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte etter kontantstøtteleven. Registeret kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte. Departementet gir forskrifter med utfyllende bestemmelser om føringen av registeret, hvilke opplysninger registeret skal inneholde og behandlingen av disse opplysningene.

Kommunen har rett til innsyn i dokumenter og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning dette anses nødvendig for å ivareta kommunens oppgaver.

Kommunen forvalter tilskuddene til ikke-kommunale barnehager i kommunen.

§ 9. Fylkesmannens ansvar

Fylkesmannen skal veilede kommuner og eiere av virksomheter etter denne lov og er klageinstans i forhold til vedtak fattet av kommunen etter loven §§ 10, 11, 16, 17 og 18 og der det følger av forskrifter gitt i medhold av denne lov.

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen utfører de oppgaver den som barnehagemyndighet er pålagt etter denne lov.

Fylkesmannen har rett til innsyn i dokumenter og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning dette anses nødvendig for å ivareta fylkesmannens oppgaver.

Kapittel IV. Barnehagemyndighetens generelle oppgaver mv.

§ 10. Godkjenning

Kommunen avgjør søknad om godkjenning etter en vurdering av barnehagens egnethet i forhold til formål og innhold, jf. §§ 1 og 2.

Kommunen kan ved godkjenningen sette vilkår for driften med hensyn til antall barn, barnas alder og oppholdstid.

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

§ 11. Familiebarnehager

Godkjenning av familiebarnehager omfatter virksomhetens organisering og det enkelte hjemms egnethet som lokale for familiebarnehagedrift.

Departementet kan gi forskrifter om godkjenning og drift av familiebarnehager.

§ 12. Samordnet opptaksprosess i kommunen

Alle godkjente barnehager i kommunen skal samarbeide om opptak av barn. Kommunen skal legge til rette for en samordnet opptaksprosess, der det tas hensyn til barnehagens mangfold og egenart. Brukernes ønsker og behov skal tillegges stor vekt ved selve opptaket. Ved en samordnet opptaksprosess skal likebehandling av barn og likebehandling av kommunale og private barnehager sikres.

Forvaltningsloven kapittel IV-VI gjelder ikke for opptak i barnehage. Kongen gir forskrift om behandling av søknader om opptak i barnehage.

§ 13. Prioritet ved opptak

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak i barnehage. Det skal foretas en sakkyndig vurdering for å vurdere om barnet har nedsatt funksjonsevne.

Barn som det er fattet vedtak om etter lov om barneverntjenester §§ 4-12 og 4-4 annet og fjerde ledd, har rett til prioritet ved opptak i barnehage.

Kommunen har ansvaret for at barn med rett til prioritet får plass i barnehage.

§ 14. Offentlig tilskudd til private barnehager

Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd. Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om hva som menes med likeverdig behandling.

§ 15. Foreldrebetaling

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om foreldrebetaling i barnehagen, herunder søskenmoderasjon, inntektsgradering og maksimalgrense.

§ 16. Tilsyn

Kommunen fører tilsyn med virksomheter etter denne lov. Kommunen kan gi pålegg om retting av uforsvarlige eller ulovlige forhold ved godkjente eller godkjenningspliktige virksomheter. Hvis fristen for å etterkomme pålegget ikke overholdes, eller hvis forholdet ikke lar seg rette, kan kommunen vedta tidsbegrenset eller varig stenging av virksomheten. Kommunens stengingsvedtak skal sendes fylkesmannen til orientering. Vedtak om retting og stenging kan påklages til fylkesmannen.

Kapittel V. Personalet

§ 17. Styrer

Barnehagen skal ha en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse.

Barnehagen skal ha en daglig leder som har utdanning som førskolelærer eller annen høgscoleutdanning som gir barnefaglig og pedagogisk kompetanse.

Kommunen kan innvilge dispensasjon fra utdanningskravet etter andre ledd. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Departementet gir nærmere forskrifter om dispensasjon fra utdanningskravet og om godkjenning av utenlandske utdanninger.

§ 18. Barnehagens øvrige personale

Pedagogiske ledere må ha utdanning som førskolelærer.

Likeverdig med førskolelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høgscole nivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Kommunen kan gi dispensasjon fra utdanningskravet i første ledd. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Departementet gir forskrifter om dispensasjon, om godkjenning av utenlandske utdanninger og om unntak fra utdanningskravet for personale som arbeider i barnehagen på nattid.

Bemanningen må være tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet.

Departementet gir utfyllende forskrifter om pedagogisk bemanning.

§ 19. Politiattest

Den som skal arbeide i barnehage må legge fram tilfredsstillende politiattest. Attesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn.

Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, er utelukket fra arbeid i barnehager.

Kommunen kan kreve politiattest etter første ledd også for andre personer som regelmessig oppholder seg i barnehagen.

Departementet gir utfyllende forskrifter om politiattester.

Kapittel VI. Forskjellige bestemmelser

§ 20. Taushetsplikt

For virksomheter etter denne lov gjelder reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13f tilsvarende.

§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten

Barnehagepersonalet skal gi sosialtjenesten bistand i klientsaker. De skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som bør føre til tiltak fra sosialtjenestens side, og de skal av eget tiltak gi sosialtjenesten opplysninger om slike forhold. Av eget tiltak kan opplysninger bare gis etter samtykke fra klienten, eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter barnehagepersonalet å gi slike opplysninger. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

§ 23. Helsekontroll av barn og personale

Før et barn begynner i barnehage, skal det legges fram erklæring om barnets helse. Dersom barnet har møtt til de ordinære undersøkelser på helsestasjon, kan slik erklæring gis av barnets foresatte.

Barnehagens personale har plikt til å gjennomgå tuberkulosekontroll i henhold til gjeldende regelverk.

§ 24. Øvingsopplæring

Barnehagens eier plikter å stille barnehagen til disposisjon for øvingsopplæring for studenter som tar førskolelærerutdanning.

Barnehagens styrer og pedagogiske ledere plikter å veilede studenter i slik øvingsopplæring.

§ 25. Lovens anvendelse på Svalbard

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

Kapittel VII. Ikrafttredelse og endringer i andre lover

§ 26. Ikrafttredelse. Endringer i andre lover

Loven trer i kraft fra den dag Kongen bestemmer.¹

Når loven trer i kraft, oppheves lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager. Vedtak som er truffet etter denne loven, gjelder inntil de faller bort eller blir endret etter loven her.

Lov 19. juni 1997 nr. 64 om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager oppheves straks.

Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om overgangsregler.

¹ Fra 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 613.

DEL 2

FORSKRIFTER TIL LOV OM BARNEHAGER (BARNEHAGELOVEN)

Forskrift om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 8 fjerde ledd.

§ 1. *Plikt til å føre register*

Kommunen har plikt til å opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte etter kontantstøtteleven. Registeret kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte.

§ 2. *Registerets innhold*

Registeret skal inneholde opplysninger om:

- a. navn, fødselsnummer og adresse til barn i alderen 1 til 3 år som har barnehageplass med offentlig driftstilskudd
- b. navn, fødselsnummer og adresse til den/de barnet bor fast hos
- c. avtalt ukentlig oppholdstid i barnehagen
- d. barnehagens navn, adresse og organisasjonsnummer
- e. tidspunktet for når barnet begynte i barnehagen, når det eventuelt fikk endret oppholdstiden eller sluttet i barnehagen.

Det er ikke tillatt å registrere andre opplysninger enn de som er nevnt i bokstav a-e.

§ 3. *Føring og sikring av registeret*

Registerføringen skal skje på bakgrunn av innsamlede opplysninger fra barnehageeierne. Registeret skal ajourføres månedlig. Kommunen fører kontroll med opplysninger fra barnehageeierne.

Alle registrerte opplysninger skal oppbevares fram til barnet fyller 6 år. Opplysningene skal slettes fra registeret fra måneden etter at barnet fyller 6 år.

De registrerte har rett til å få opplyst hvilke opplysninger om dem selv eller deres barn som er registrert i registeret. Utlevering av opplysninger fra registeret til andre kan bare skje etter skriftlig avtale med den registrerte eller dennes foresatte eller dersom utleveringen er hjemlet i lov.

§ 4. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

Forskrift om familiebarnehager

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 11 annet ledd.

§ 1. Forskriftens formål og virkeområde

Forskriftens formål er å gi særskilte regler for godkjenning av familiebarnehager og for norm for pedagogisk bemanning i familiebarnehagene. En familiebarnehage er en barnehageform der barna får et tilbud i private hjem. Assistentene i familiebarnehagen skal motta veiledning av en førskolelærer. Ut over de særskilte regler som gis i denne forskriften, gjelder de bestemmelser som er fastsatt i eller med hjemmel i barnehageloven.

§ 2. Godkjenning av organiseringen

Kommunen skal foreta en kontroll av at familiebarnehagen tilfredsstillt krav i eller i medhold av barnehageloven og godkjenne den sammenslutning/ordningen som samlet sett utgjør familiebarnehagen.

Familiebarnehagen skal som hovedregel være et fellesskap mellom minst to hjem, eller mellom minst ett hjem og en vanlig barnehage. I særlige tilfeller kan kommunen godkjenne enkeltstående hjem som én familiebarnehage.

§ 3. Godkjenning av hjemmene

Virksomheten skal fortrinnsvis foregå i bebodde hjem. Ved godkjenning av det enkelte hjem og eventuelt baselokale skal det vurderes om hjemmet og lokalet egner seg for familiebarnehagedrift.

Kommunen kan i særlige tilfeller godkjenne ubebodde lokaler som ett hjem i en familiebarnehage. Ved slik godkjenning skal lokalenes hjemlige kvaliteter vektlegges.

Det kan ikke gis godkjenning til doble grupper i ubebodde lokaler.

§ 4. Antall barn

Et hjem kan godkjennes for maksimalt fem barn over tre år som er til stede samtidig. Et hjem som er egnet for det kan godkjennes for dobbel gruppe med maksimalt ti barn over tre år som er til stede samtidig.

Er flertallet av barna under tre år, må antallet reduseres.

Det kan settes begrensning ved antall barn i et hjem på grunnlag av hjemmets egnethet.

Det skal som hovedregel være minst to barn i et familiebarnehagehjem. Hjemmets egne barn under opplæringspliktig alder, som deltar i ordningen, teller med. I en familiebarnehagegruppe må minst halvparten av barna være andre enn hjemmets egne.

§ 5. Pedagogisk veiledning

I familiebarnehager skal det gis pedagogisk veiledning til assistenten i det enkelte hjem i barnehagens åpningstid. Den pedagogiske veiledningen skal gis av utdannet førskolelærer. Likeverdig med førskolelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høgsolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

§ 6. Bemanningsnorm

I en familiebarnehage kan det være maksimalt 30 barn per førskolelærer som gir pedagogisk veiledning.

Én assistent kan ha ansvaret for inntil fem barn der flertallet av barna er over tre år. Er flertallet under tre år, må antallet reduseres.

Bemanningen må være forsvarlig i forhold til barnas alder og forutsetninger.

§ 7. Klage

Kommunens vedtak om godkjenning kan påklages til fylkesmannen.

§ 8. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 942 om familiebarnehager, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 14.

Forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage

Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 12 annet ledd. Fremmet av Barne- og familiedepartementet.

§ 1. Formål og virkeområde

Formålet med forskriften er å sikre at opptak i barnehage skjer på en måte som ivaretar søkernes rettssikkerhet og en forsvarlig og effektiv saksbehandling.

Forskriften gjelder ved opptak i alle virksomheter som omfattes av barnehageloven.

§ 2. Opptakskrets og opptakskriterier

Barnehagens vedtekter skal definere barnehagens opptakskrets og opptakskriterier. Opptakskriteriene må være objektive og etterprøvbare. Opptakskriteriene skal gi søkere med rett til prioritet etter barnehageloven § 13 første prioritet.

§ 3. Tildeling av plass

Tildeling av plass skal skje i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene.

Ved det årlige hovedopptaket skal alle søkere varsles skriftlig om hvorvidt og i hvilken barnehage de har fått tilbud om plass. Søkerne skal orienteres om retten til etterfølgende begrunnelse for avgjørelsen etter § 4, retten til å klage etter § 6 og klagefristen etter § 9. Søkere som ikke har fått første ønske oppfylt, skal gis rett til å bli satt på søkerliste ved denne barnehagen.

Ved supplerende opptak i løpet av barnehageåret skal først søkere fra søkerlisten tilbys plass i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene. Tildeling av plass skal skje skriftlig. Ved supplerende opptak skal kun søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet som ikke tilbys plass, underrettes skriftlig om at en ledig plass i barnehagen er tilbudt en annen, og gis orientering om retten til etterfølgende begrunnelse for avgjørelsen etter § 4, retten til å klage etter § 6 og klagefristen etter § 9.

§ 4. Rett til begrunnelse

Søkere som verken får første eller andre ønske oppfylt, kan kreve en skriftlig begrunnelse for hvorfor barnet ikke har fått ønsket barnehageplass.

Ved supplerende opptak kan søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet kreve slik begrunnelse dersom de ikke tilbys plass.

§ 5. Søkerens adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter

Forvaltningslovens regler om partsinnsyn i § 18, § 19, § 20 og § 21 gjelder tilsvarende så langt det ikke er gitt særregler her.

Retten til innsyn gjelder ikke for opplysninger om andres personlige forhold etter forvaltningsloven § 13 annet ledd, herunder bl.a. opplysninger om fysisk og psykisk helse, familie- og hjemforhold, boligforhold, økonomi eller klientforhold til det offentlige.

Henvendelser om innsyn skal behandles av kommunen.

§ 6. Klagerett

Ved hovedopptak kan søker klage over avslag på søknad om barnehageplass. Søker kan også klage dersom søker verken får sitt første eller andre ønske oppfylt.

Ved supplerende opptak kan bare søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet etter barnehageloven § 13 klage dersom de ikke tilbys plass i den aktuelle barnehagen.

§ 7. Klagen

Klagen må fremsettes skriftlig for kommunen og må nevne den avgjørelse det klages over og de grunner klagen støtter seg til. Kommunen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til, herunder alltid forelegge klagen for barnehageeieren.

Finner kommunen at klageren skulle vært tilbudt den ønskede barnehageplassen, skal barnet tilbys første ledige plass etter at barn med prioritet etter barnehageloven § 13 er tilbudt plass.

Dersom kommunen ikke tar klagen under behandling eller ikke gir klageren medhold i at denne skulle vært tilbudt den ønskede barnehageplassen, skal kommunen sende klagen til klageinstansen.

§ 8. Klageinstansen

Kommunens klageorgan er klageinstans.

Dersom klageinstansen finner at klageren skulle vært tilbudt den ønskede plassen, skal barnet tilbys første ledige plass etter at barn med prioritet etter barnehageloven § 13 er tilbudt plass.

§ 9. Klagefrist

Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om avgjørelsen er kommet fram til vedkommende søker. For den som ikke har mottatt underretning, løper fristen fra det tidspunktet vedkommende har fått eller burde ha skaffet seg kunnskap om avgjørelsen. Krav om begrunnelse etter § 4 avbryter fristen. Ny frist løper fra det tidspunkt søkeren har mottatt begrunnelsen. Selv om klageren har oversett klagefristen, kan klagen tas under behandling dersom det er rimelig at den blir behandlet.

§ 10. Saksbehandlingstid, foreløpig svar

Klagen skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold.

Dersom klagen ikke kan behandles innen en måned etter at den er mottatt, skal det gis foreløpig svar, såfremt dette ikke må anses som åpenbart unødvendig.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Forvaltningslovens regler om taushetsplikt gjelder tilsvarende for saker om opptak i barnehage.

Opplysninger om noens personlige forhold må ikke spres til andre enn dem som skal behandle søknaden om opptak.

Fødselsnummer kan bare brukes når det er saklig behov for sikker identifikasjon og metoden er nødvendig for å oppnå slik identifisering.

§ 12. Omgjøring av egen avgjørelse om opptak uten klage

En avgjørelse om tildeling av plass kan omgjøres der en søker bevisst har gitt uriktige opplysninger og disse har vært bestemmende for tildelingen av plassen.

§ 13. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd.

Fastsatt ved Kronprinsreg.res. 19. mars 2004 med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 7b, jf. lov 4. juli 2003 nr. 73 om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven). Fremmet av Barne- og familiedepartementet. Endret 24 juni 2005 nr. 690.

§ 1. Likeverdig behandling

Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd.

Med offentlige tilskudd menes tilskudd til ordinær drift av barnehager fra stat, kommune og fylkeskommune.

Med likeverdig behandling menes at alle godkjente barnehager uavhengig av eierskap skal motta offentlig finansiering etter prinsippene fastsatt i denne forskrift.

§ 2. Statlige tilskudd

Alle godkjente barnehager skal gis statlige driftstilskudd etter gjeldende satser.

§ 3. Kommunens ansvar

Det er kommunen som skal sørge for at alle godkjente barnehager i kommunen mottar offentlig tilskudd på en samlet sett likeverdig måte.

Kommunen skal dekke kostnader til ordinær drift i barnehagene som ikke dekkes av andre offentlig tilskudd og foreldrebetaling. Settes foreldrebetalingen i ikke-kommunale barnehager lavere enn foreldrebetalingen i kommunens egne barnehager, har kommunen ikke plikt til å dekke differansen.

Kommunen har plikt til å gi tilskudd slik at det samlede offentlige tilskuddet utgjør minst 85 prosent av det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlige tilskudd.

Kommunen har ikke plikt til å dekke kostnadsvekst som overstiger normal pris- og kostnadsvekst for kommunesektoren, dersom betingelsene i denne paragrafs tredje ledd er oppfylt.

Kommunen har ikke plikt til å gi tilskudd slik at den samlede offentlige finansieringen av barnehagen overstiger det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlige tilskudd.

Endret ved forskrift 24 juni 2005 nr. 690 (i kraft 1 aug 2005).

§ 4. Reduksjon av kommunalt tilskudd

Kommunen kan redusere tilskuddene fra kommunen dersom barnehagen har vesentlig lavere bemanning eller lønnskostnader per årsverk enn det som er vanlig i tilsvarende kommunale barnehage og eier av barnehagen budsjetterer med urimelig utbytte eller godtgjørelse for egen eller nærståendes arbeidsinnsats i barnehagen.

Med urimelig utbytte og arbeidsgodtgjørelse menes at normal kompensasjon for arbeid og kapitalinnsats i barnehagen overstiges.

Reduksjonen i det kommunale tilskuddet skal stå i forhold til den kostnadsbesparelsen barnehagen har, jf. første ledd.

§ 5. Vilkår for kommunalt tilskudd

Kommunen kan sette rimelige og relevante vilkår knyttet til barnehagedriften for kommunalt tilskudd.

§ 6. Klage til fylkesmannen

Eier av ikke-kommunal barnehage kan påklage vedtak om kommunalt tilskudd til fylkesmannen.

§ 7. Ikraftsetting

Forskriften trer i kraft 1. mai 2004.

Forskrift om foreldrebetaling i barnehager

Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 15. Fremmet av Barne- og familiedepartementet.

§ 1. Maksimalgrense for foreldrebetalingen

Foreldrebetaling for en plass i barnehage skal ikke settes høyere enn en maksimalgrense. Betaling for kost kan komme i tillegg.

Maksimalgrensen blir fastsatt i Stortingets årlige budsjettvedtak. Maksimalgrensen gjelder for et heldags ordinært barnehagetilbud innenfor gjeldende lov og forskrifter. Med heldagstilbud menes avtalt ukentlig oppholdstid på 41 timer eller mer.

§ 2. Deltidstilbud

Foreldrebetaling for et deltidstilbud skal settes lavere enn foreldrebetaling for et heldagstilbud.

Med deltidstilbud menes avtalt ukentlig oppholdstid under 41 timer.

§ 3. Moderasjonsordninger

Kommunen skal sørge for at foreldre/foresatte tilbys minimum 30% søskenmoderasjon i foreldrebetalingen for 2. barn og minimum 50% for 3. eller flere barn. Moderasjonen skal omfatte søsken som bor fast sammen. Reduksjon i foreldrebetalingen beregnes av foreldrebetalingen begrenset oppad til maksimalgrensen etter § 1 1. ledd i den barnehage barnet har plass. Reduksjon skal tilbys også i de tilfeller søsknene går i forskjellige barnehager innen samme kommune. Barnehageeier skal få dekket reduksjon i foreldrebetalingen knyttet til søskenmoderasjonen av det offentlige.

Kommunen kan gi lokale retningslinjer om hvordan søskenmoderasjonen skal forvaltes.

Alle kommuner skal ha ordninger som kan tilby barnefamilier med lavest betalingsevne en reduksjon i eller fritak for foreldrebetaling.

§ 4. Unntak - Mulighet for å gå utover maksimalgrensen

Foreldrebetalingen kan settes høyere enn den gjeldende maksimalgrensen når:

- a) barnehagen ellers vil bli nedlagt av økonomiske årsaker eller
- b) kvaliteten på barnehagetilbudet ellers vil rammes.

For slikt unntak fra maksimalgrensen kreves det samtykke fra barnehagens foreldreråd. Ved avstemming i foreldrerådet gis én stemme for hvert barn, og vanlig flertallsvedtak gjelder. Barnehageeier må legge fram slik dokumentasjon at foreldrerådet kan etterprøve om vilkårene for å ta høyere foreldrebetaling er oppfylt og vurdere om det vil gi sitt samtykke.

Ved vesentlige endringer i maksimalgrensen kreves det nytt samtykke. I slike tilfeller skal barnehageeier legge til rette for at nytt samtykke fra foreldrerådet kan gis innen rimelig tid etter at endringen i maksimalgrensen har trådt i kraft. Et slikt samtykke kan gis med virkning tilbake i tid.

§ 5. Klage til fylkesmannen

Fastsetting av foreldrebetaling kan påklages til fylkesmannen.

Fylkesmannen kan gi pålegg om retting av ulovlig fastsetting av foreldrebetaling.

§ 6. Ikraftsetting og overgangsordninger

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift om foreldrebetaling i barnehager fastsatt ved kgl.res. 23. april 2004 nr. 666 med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 15a og § 4 fjerde ledd. For 2006 fastsettes maksimalgrensen av Kongen i Statsråd.

Barnehageeier kan kreve inn foreldrebetaling etter tidligere regler for maksimalgrense (2.750,-) inntil barnehagen har mottatt statstilskudd, dog ikke utover februar 2006. Barnehagen plikter å tilbakebetale differansen mellom innbetalt foreldrebetaling og ny maksimalgrense når barnehagen har mottatt statstilskuddet.

Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 17 fjerde ledd og § 18 fjerde ledd.

§ 1. Midlertidig dispensasjon

Kommunen kan, etter søknad fra barnehagens eier, innvilge midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder for inntil ett år av gangen etter at stillingen har vært offentlig utlyst og det ikke har meldt seg kvalifisert søker.

Etter en samlet vurdering av den reelle kompetansen hos den det søkes dispensasjon for, kan kommunen stille relevante vilkår ved innvilgelse av dispensasjonen.

Dispensasjonen som gis er knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage.

§ 2. *Varig dispensasjon*

Når en person har hatt midlertidig dispensasjon etter denne forskrift § 1 i tre år, kan kommunen innvilge varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder dersom det ikke melder seg kvalifisert søker og svært gode grunner taler for å gi varig dispensasjon.

For styrer og pedagogisk veileder i familiebarnehager kan det ikke gis varig dispensasjon fra utdanningskravet.

Søknad om varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder skal framsettes av barnehagens eier. Eier må dokumentere at stillingen årlig har vært utlyst offentlig, og at det er gjort en reell innsats for å skaffe kvalifisert person til stillingen. Søknad om varig dispensasjon for pedagogisk leder skal inneholde uttalelse fra barnehagens styrer.

Varig dispensasjon skal bare gis unntaksvis. Det skal foretas en individuell vurdering av vedkommendes reelle kompetanse knyttet til barnehagens samfunnsmandat. Dispensasjonen som gis er knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage.

§ 3. *Unntak fra utdanningskravet for personale som arbeider i barnehagen på nattid*

Utdanningskravet i barnehageloven § 18 første ledd gjelder ikke for personer som arbeider i barnehagen på nattid. Kommunen skal godkjenne bemanningsplanen og den enkelte ansettelsen.

§ 4. *Klage*

Kommunens vedtak i sak om midlertidig og varig dispensasjon kan påklages til fylkesmannen. Det samme gjelder kommunens vedtak i sak om godkjenning av bemanningsplan og ansettelse av personale som skal arbeide i barnehage på nattid.

§ 5. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 943 om midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til styrer, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 16 fjerde og femte ledd og forskrift 1. desember 1995 nr. 944 om midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til pedagogisk leder fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 17 annet ledd.

Forskrift om pedagogisk bemanning

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 § 18 sjetten ledd.

§ 1. *Norm for pedagogisk bemanning*

Det skal være minimum én pedagogisk leder per 14-18 barn når barna er over tre år og én pedagogisk leder per 7-9 barn når barna er under tre år og barnas daglige oppholdstid er over seks timer. I barnehager der barna har kortere oppholdstid per dag, kan barnetallet økes noe per pedagogisk leder.

§ 2. *Styrers tid til administrasjon og ledelse*

Styrerens tid til administrasjon og ledelse kommer i tillegg til normen for pedagogisk bemanning.

§ 3. *Midlertidig dispensasjon*

Eier kan søke kommunen om midlertidig dispensasjon fra denne forskrift § 1. Uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg skal legges ved søknaden.

Kommunen kan innvilge midlertidig dispensasjon fra denne forskrift § 1 for inntil ett år av gangen når særlige hensyn tilsier det.

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

§ 4. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 945 om pedagogisk bemanning gitt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 17 tredje ledd.

Forskrift om politiattest i henhold til barnehageloven

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 19 fjerde ledd.

§ 1. *Formål og virkeområde*

Formålet med forskriften er å bidra til å hindre at barn utsettes for seksuelle overgrep i barnehagen.

Alle godkjente og godkjeningspliktige barnehager omfattes av forskriften.

§ 2. *Krav om politiattest*

Den som skal arbeide i barnehage skal legge fram tilfredsstillende attest som viser om personen er siktet, tiltalt eller dømt for overtredelser av de bestemmelser i straffeloven som er nevnt i denne forskrift § 3 andre ledd. Attesten skal ikke være eldre enn 3 måneder.

Med den som skal arbeide i barnehage menes alt barnehagepersonale som har ulike arbeidsoppgaver i barnehagen, personer som innehar langvarige vikariater, vikarer tilknyttet en mer etablert vikarordning og sivilarbeidere.

§ 3. *Politiattestens innhold*

Politiattesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn.

Med seksuelle overgrep mot barn menes overtredelser av straffeloven § 195, § 196, § 200 annet ledd, § 201 bokstav c og § 204a.

For utstedelse av attest gjelder lov 11. juni 1971 nr. 52 om strafferegistrering og forskrift 20. desember 1974 nr. 4 om strafferegistrering, med de unntak og presiseringer som framgår av denne paragrafen.

§ 4. *Framgangsmåte*

Arbeidsgiver skal i utlysingsteksten gjøre søkere oppmerksom på at det vil bli krevd politiattest ved ansettelse, men at denne ikke skal legges ved søknaden. Attest skal kun kreves av den søkeren som tilbys stillingen. Politiattest skal foreligge før arbeidstaker tiltrer stillingen.

Ved godkjenning av privat barnehage skal kommunen påse at det foreligger tilfredsstillende politiattest for eier, der eier selv skal arbeide i eller av andre grunner oppholde seg regelmessig i barnehagen.

Kommunen kan også kreve politiattest fra eier av barnehagens lokaler eller fra familiemedlemmer som er til stede i barnehagens/familiebarnehagens åpningstid.

Det skal framgå av saksdokumentene at tilfredsstillende politiattest er levert.

§ 5. *Behandling av politiattest og taushetsplikt*

Politiattesten skal oppbevares utilgjengelig for uvedkommende og skal makuleres umiddelbart etter å ha vært benyttet i ansettelsessaken eller ved godkjenningen.

Den som får kjennskap til opplysninger gjennom en politiattest, plikter å hindre at uvedkommende får adgang eller kjennskap til disse. Overtredelse kan straffes etter straffeloven § 121.

§ 6. *Virkingen av ikke tilfredsstillende politiattest*

Personer som ikke kan framlegge tilfredsstillende politiattest, er utelukket fra arbeid i barnehager.

Kommunen skal nekte godkjenning av barnehage dersom det ikke legges fram tilfredsstillende politiattest for eier eller familiemedlemmer, jf. forskriften § 4 annet ledd.

§ 7. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 946 om politiattest i henhold til barnehageloven, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 20 tredje ledd.

Forskrift om overgangsregler til barnehageloven

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 26 fjerde ledd.

§ 1. *Godkjenningsplikt*

Virksomheter som er i drift og som blir godkjenningspliktige ved ikrafttredelsen av barnehageloven 17. juni 2005 nr. 64 § 6 gis rett til å drive uten godkjenning fram til søknad om godkjenning er endelig behandlet, men ikke utover 1. august 2006.

§ 2. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

DEL 3

MERKNADER TIL LOV OM BARNEHAGER (BARNEHAGELOVEN)

Kapittel I. Barnehagens formål og innhold

§ 1. Formål

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

Barnehagen skal hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier.

Eiere av private barnehager kan i vedtektene bestemme at andre ledd ikke skal gjelde.

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om livssynsformål.

Generelle merknader

Barnehagens formålsbestemmelse gir sammen med innholdsbestemmelsen § 2 nærmere regler for hva et barnehagetilbud skal inneholde, hvordan forholdet/samarbeidet mellom hjem og barnehage skal være og hvilket verdigrunnlag barnehagen skal bygge på.

Første ledd

Innholdet i bestemmelsen om gode utviklings- og aktivitetsmuligheter for barna har vært uendret siden den første barnehageloven ble vedtatt i 1975. Bestemmelsen gir vide rammer for mål og innhold i barnehagen med hensyn til de pedagogiske forpliktelsene barnehagen har. Barnehagen skal bygge på den beste tilgjengelige kunnskapen om barns utvikling og behov. Den skal legge til rette for selvtutfoldelse gjennom allsidig lek, utvikling av toleranse og omsorg for andre, sikre individuell oppfølging, støtte og stimulering. Paragraf 2 og rammeplanen gir nærmere retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

Virksomheten i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, at de har bestemmelsesrett på barnets vegne og at det er foreldrene som har hovedansvaret for barnets oppdragelse, jf. barneloven 8. april 1981 nr. 7 § 30. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene.

Fordi foreldrene har ansvaret for barnas oppdragelse, skal barnehagen drives i samsvar med de ønsker foreldrene har for omsorg og oppdragelse av barna. At aktivitetene skal skje i nær forståelse og samarbeid med hjemmene, er imidlertid ikke ensbetydende med at foreldrene kan detaljstyre barnehagen. På den annen side må barnehagen i visse tilfeller be foreldrene om særskilt samtykke. Ved uenighet om aktiviteter og lignende, må barnehagen velge en linje som hjemmene i alminnelighet vil kunne slutte seg til.

Andre ledd

Den kristne formålsparagrafen har vært uendret siden den kom inn i barnehageloven i 1983. Bestemmelsen innebærer at barnehagen skal bygge sin virksomhet på de etiske verdier som er forankret i kristendommen, og som forutsettes å ha bred oppslutning i Norge. Med kristne grunnverdier forstås medmenneskelighet eller nestekjærlighet, tilgivelse, menneskeverd,

likeverd, ansvar for fellesskapet, ærlighet og rettferdighet. Den kristne tradisjonen er en viktig del av norsk og europeisk kultur og historie. En innføring i denne tradisjonen åpner perspektiver og skaper sammenhenger som bidrar til at barna kan orientere seg i det norske samfunnet.

Barnehagen skal lære barna *om tro* og verdier. Opplæring *til tro* er hjemmets ansvar. Kirkegang er en frivillig sak. Dersom barnehagen skal være til stede på en gudstjeneste, må barnehagen være åpen på normal måte for barn som foreldrene ikke ønsker skal delta. Den kristne formålsparagrafen må praktiseres på en slik måte at barn ikke kommer i noen lojalitetskonflikt mellom hjem og barnehage. Alle aktivitetene i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Foreldrenes oppdragelsesrett står sentralt i flere konvensjoner Norge er bundet av. Den lovforståelse som legges til grunn, må respektere foreldrenes oppdragelsesrett. Den kristne formålsbestemmelsen må tolkes og praktiseres slik at den ikke kommer i strid med Norges menneskerettslige forpliktelser, jf. menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2 jf. § 3.

Formålsbestemmelsen må ses i sammenheng med lovens øvrige bestemmelser. Den enkelte barnehage pålegges i innholdsbestemmelsen å ta hensyn til blant annet det enkelte barns etniske og kulturelle bakgrunn. Av innholdsbestemmelsen framgår det dessuten at omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet og toleranse.

Tredje ledd

Eiere av private barnehager har adgang til å reservere seg mot bestemmelsen om at oppdragelsen skal skje i samsvar med kristne grunnverdier. Reservasjonen må gå fram av vedtektene. Barnehagen kan da drives uten bestemmelser om verdigrunnlag, eller barnehageeieren kan vedtektsfeste et annet livssynsformål enn det kristne.

Foreldre som tar i mot plass i disse barnehagene, forutsettes å ha akseptert den livssynsmessige forankringen eieren har fastsatt i vedtektene. Barnehagen skal være en fullverdig pedagogisk virksomhet etter barnehageloven og rammeplanen, bortsett fra de deler som omhandler det kristne verdigrunnlaget.

Fjerde ledd

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan fastsette særlige bestemmelser om livssyn i barnehagens vedtekter. Hvis slike bestemmelser har et kristent innhold, betraktes de som et supplement til formålsbestemmelsens kristne grunnverdier og gir grunnlag for en utvidet praktisering i forhold til det formålsbestemmelsen og rammeplanen alene gir grunnlag for.

Foreldre som tar imot plass i barnehager som har fastsatt særlige bestemmelser om livssyn, forutsettes å ha akseptert at barnehagen bygger på slikt grunnlag. Disse barnehagene skal for øvrig være fullverdige pedagogiske virksomheter etter barnehageloven og rammeplanen.

§ 2. Barnehagens innhold

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver, og på den måten skape et godt grunnlag for barnas utvikling, livslange læring og aktive deltakelse i et demokratisk samfunn.

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling. Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser.

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

Departementet fastsetter en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen skal gi retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold.

Med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen skal samarbeidsutvalget for hver barnehage fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten.

Generelle merknader

Bestemmelsen fastsetter nasjonale standarder for innholdet i barnehagen, samtidig som det gis mulighet for lokal tilpasning og variasjon. Bestemmelsen redegjør nærmere for hva et barnehagetilbud skal innebære, og den skal bidra til å sikre at alle barn får et fullverdig pedagogisk tilbud uavhengig av bosted. Innholdsbestemmelsen gir foreldrene en anvisning på hva de kan forvente og angir nærmere vurderingstemaer for kommunens veiledning og tilsyn.

Første ledd

Første ledd fastslår at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet. Både tilrettelegging, gjennomføring og vurdering inkluderes i pedagogikken. Det pedagogiske innholdet sikres blant annet ved at det stilles utdanningskrav til styrer og pedagogisk leder i barnehagen, jf. §§ 17 og 18 og til den pedagogiske veilederen i familiebarnehager, jf. § 5 i forskrift om familiebarnehager.

Andre ledd

I andre ledd slås det fast at omsorgen og oppdragelsen i barnehagen skal skje i nær forståelse og samarbeid med barnets hjem. Foreldrenes rett til medvirkning i barnehagen er også nedfelt i §§ 1 og 4. Bestemmelsen i andre ledd understreker videre at arbeidet med å yte god omsorg skal ha bred plass i barnehagene. Barnehagen skal sammen med hjemmene skape et godt grunnlag for aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Når flertallet av barna har barnehageerfaring før de begynner på skolen, er det viktig å sørge for helhet og sammenheng i omsorgs- og læringstilbudet til barn. Barnehage og skole har et felles ansvar for å sikre god sammenheng og overgang fra barnehage til skole. Bestemmelsen fastslår at det skal legges til rette for livslang læring i vid forstand.

Tredje ledd

Tredje ledd inneholder krav om at omsorgen, læringen og oppdragelsen i barnehagene skal fremme fellesverdier som står sentralt i vårt demokratiske samfunn. Likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling er fellesverdier som det må kreves at alle barnehager arbeider med å fremme. Bestemmelsen understreker videre barnehagens forpliktelse til å bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for

lek, livsutfoldelse og meningsfylte aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser. Dette stiller mange og varierte krav til barnehagens lokaler og uteområde. Det vises her til merknadene til § 10 om godkjenning av barnehager og til rammeplanen hvor innholdsbestemmelsen utdypes. Lekens betydning for barnas trivsel og allsidige utvikling må vektlegges. Lokaler, inventar og uteområde skal utformes på en måte som tar hensyn til små barns behov for kroppslige utfordringer og som fremmer lek, læring, omsorg og tilhørighet. Barnehagen skal være et sted som bidrar til at barn kan erverve kunnskaper om og positive holdninger til helsemessige gode vaner.

Fjerde ledd

Fjerde ledd innebærer en lovfesting av den tidligere rammeplanens (BFD 1995) føringer om å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet. Individuell tilpasning er nødvendig i en virksomhet som verdsetter barndommens egenverdi og alle barn skal kunne nyttiggjøre seg det tilbudet som gis. Barn med særskilte behov kan trenge et spesielt tilrettelagt barnehagetilbud for å sikres et fullverdig tilbud. Lovfestingen skjer for å understreke betydningen av å ta hensyn til det enkelte barns personlige og kulturelle bakgrunn. Lovfestingen fungerer også som en påminnelse om å være bevisst de mange variasjoner og ulikheter barna har med seg i et stadig mer globalisert og multietnisk samfunn.

Bestemmelsen understreker særskilt plikten til å ta hensyn til samiske barns språk og kultur. Med *samiske barn* menes barn av foreldre eller forelder som kan skrives inn i samemantallet, jf. § 2-6 i sameloven 12. juni 1987 nr. 56. I samiske barnehager er det en forutsetning at det er personale som kjenner samisk språk og kultur. En samisk barnehage defineres som en barnehage der barna er samer, og barnehagen har som et av sine formål å styrke barnas identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og formidle samisk kultur. I norske barnehager der det går samiske barn, bør de av foreldrene som ønsker det kunne forvente at barnehagens ansatte har kjennskap til og legger vekt på at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold. Bestemmelsen krever ikke at det skal være samisktalende personale i den enkelte norske barnehage der det går samiske barn, men forutsetter at det i disse barnehagene, så langt det er praktisk mulig, legges til rette for at barna også kan få møte sin samiske kultur og sitt samiske språk i en egnet form. Hva som er praktisk mulig, vil bero på de lokale forhold.

Femte ledd

Femte ledd understreker barnehagens ansvar for å gi barna grunnleggende kunnskaper og stimulere barnas medfødte nysgjerrighet og vitebegjær. Også i dette leddet understrekes betydningen av et individuelt tilpasset tilbud. Barnehagen skal formidle kunnskap på sentrale og aktuelle områder og må derfor kontinuerlig tilpasse tilbudet i samsvar med samfunnsutviklingen. Det vises her til rammeplanen og den nærmere utdyping av fagområdene i barnehagen.

Sjette ledd

Sjette ledd peker på at det i tillegg til voksnes formidling av verdier og kultur, må gis rom for barnas egen kulturskaping og kreativitet. Bestemmelsen understreker betydningen av estetiske fag. Skapende virksomhet er et godt utgangspunkt for utvikling av fellesskap og opplevelse av mestring og egenverd.

Syvende ledd

Syvende ledd pålegger departementet å fastsette en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen er en forskrift til loven og skal brukes av alle barnehager uansett driftsform. Rammeplanen gir retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver og bygger på formålsbestemmelsen,

innholdsbestemmelsen og bestemmelsene om barns og foreldres rett til medvirkning. Planen skal gi barnehagens eier, personale og tilsynsmyndighet en forpliktende ramme for arbeidet. Rammeplanen skal gi foreldrene kunnskap om det pedagogiske innholdet i barnehagen og samtidig være et utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen gjennom fastsettingen av årsplanen og annet samarbeid mellom hjem og barnehage.

Rammeplanen legger ikke detaljerte føringer som kan hindre lokal tilpasning og variasjon. Se nærmere om lokal tilpasning under merknadene til åttende ledd.

Åttende ledd

Åttende ledd fastslår at barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen etter lokale forhold. Rammeplanen skal tilpasses varierte driftsformer. Den enkelte eier må ut fra lokale forhold og rammebetingelser finne fram til de oppgaver som skal pålegges de ulike driftsformer. På hvilken måte barnehagen kan oppfylle kravene i rammeplanen, vil avhenge av barnehagens driftsform, åpningstid, barnas alder osv. Likeledes vil barnehagens forankring i nærmiljø og lokalsamfunn være en del av den lokale tilpasningen av rammeplanen.

Kommuner og barnehager har frihet til å velge innhold innenfor grenser som gis i rammeplan for barnehagen. Dette er vesentlig for at innholdet skal kunne utformes i samspill med barna, familiene og lokalsamfunnet. Barnehagen har dessuten faglig frihet til å utvikle tilbudet i tråd med ny kunnskap om barn og barnehager og i forhold til aktuelle begivenheter og utfordringer. Lokal og faglig frihet er en nødvendig forutsetning for å opprettholde og videreutvikle mangfoldet i sektoren.

Niende ledd

For å sikre foreldrene reell medvirkning, fastslår niende ledd at samarbeidsutvalget for hver barnehage skal fastsette barnehagens årsplan med utgangspunkt i rammeplanen. Samarbeidsutvalget er omtalt nærmere under merknadene til § 4. Årsplanen skal bygge på rammeplanen, eierens eventuelle retningslinjer for lokal tilpasning og omhandle eventuelle andre formålsbestemmelser enn den som følger av § 1 andre ledd.

Årsplanen har flere funksjoner og må inneholde informasjon om hvordan barnehagen vil arbeide med omsorg, oppdragelse og læring og sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Planen må gi informasjon om hvordan innholdsbestemmelsen i loven skal følges opp og konkretisere barnehagens arbeid med å sikre barnas medvirkning, jf. § 3. Markering av lokale kulturbegivenheter bør nedfelles i planen. Rammeplanen gir nærmere veiledning i årsplanlegging. Det er personalets oppgave å sikre at årsplanen holder faglig mål.

Kapittel II. Barns og foreldres medvirkning

§ 3. Barns rett til medvirkning

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.

Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.

Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Generelle merknader

Bestemmelsen sikrer barns rett til å uttrykke seg om og få innflytelse på hverdagen i barnehagen. Barna må stimuleres til å tenke selv og oppmuntres til aktivt å gi uttrykk for sine tanker og meninger.

Barns rett til medvirkning er nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 12 nr. 1.

Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 ved lov 1. august 2003 nr. 86. For å bidra til å oppfylle barnekonvensjonen, nedfelles også prinsippet om barns rett til medvirkning i barnehageloven. Barna har rett til å uttrykke seg og bli hørt, men de skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta. Det er de voksne som har ansvaret. Barn uttrykker seg på ulike måter – avhengig av alder og modenhet. Barns rett til medvirkning krever kompetente voksne som har gode og oppdaterte kunnskaper om og respekt for barn.

Rammeplanen og et eget temahefte vil gi veiledning om hvordan barns rett til å uttrykke seg skal ivaretas, og årsplanen må konkretisere barnehagens arbeid med å sikre barnas medvirkning.

§ 4. Foreldreråd og samarbeidsutvalg

For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg.

Foreldrerådet består av foreldrene/de foresatte til alle barna og skal fremme deres fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Er det i forskrift etter § 15 satt maksimalgrense for foreldrebetaling, kan bare foreldrerådet samtykke i foreldrebetaling ut over dette.

Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ. Samarbeidsutvalget består av foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen, slik at hver gruppe er likt representert. Barnehagens eier kan delta etter eget ønske, men ikke med flere representanter enn hver av de andre gruppene.

Barnehageeieren skal sørge for at saker av viktighet forelegges foreldrerådet og samarbeidsutvalget.

Generelle merknader

Bestemmelsen må ses i sammenheng med §§ 1 og 2 om at aktivitetene i barnehagen skal skje i samarbeid med barnas hjem. Barnehagen skal gi barn individuell og gruppevis omsorg og oppdragelse i nært samarbeid og forståelse med barnas hjem. Intensjonen med foreldreråd og samarbeidsutvalg er at disse organene skal ha mulighet til å ivareta foreldregruppens kontakt med barnehagen og sikre deres medvirkning. Bestemmelsen skal sikre foreldrenes rett til medvirkning i tråd med FNs barnekonvensjon artikkel 5 om foreldrenes ansvar for oppdragelsen. Godt og tett samarbeid med barnas hjem er en vesentlig kvalitet ved en god barnehage. Den daglige kontakten er det viktigste, men formelle samarbeidsorganer sikrer foreldrene som gruppe reell innflytelse på barnehagens drift. Foreldreråd og samarbeidsutvalg er derfor viktige arenaer for brukermedvirkning.

Første ledd

Bestemmelsen pålegger hver barnehage å opprette et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Begrepet ”hver barnehage” må tolkes som en lokal enhet som driver pedagogisk virksomhet for barn under opplæringspliktig alder. Det er eier som har ansvaret for at disse organene

etableres. Både foreldrerådet og samarbeidsutvalget har som oppgave å fremme samarbeid mellom hjemmene og barnehagen.

Andre ledd

Foreldrerådet består av alle foreldrene/de foresatte til alle barna i barnehagen. Det er viktig at det finnes et forum der alle foreldre kan møtes og diskutere ønsker og behov og komme med forslag til barnehagen. Foreldrerådet velger foreldrerepresentanter til samarbeidsutvalget.

Forskrift om foreldrebetaling krever i § 4 samtykke fra foreldrerådet dersom foreldrebetalingen settes høyere enn den fastsatte maksimalgrensen. Se nærmere om dette under merknadene til denne forskriften.

Tredje ledd

Tredje ledd fastslår samarbeidsutvalgets sammensetning. Samarbeidsutvalget skal først og fremst ivareta samarbeidet mellom barnehagen og hjemmene, og utvalget skal bestå av foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen. Eier kan delta i samarbeidsutvalget etter eget ønske. Samarbeidsutvalget skal være et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ for alle parter som på ulike måter har et ansvar for barnehagens innhold og drift. Representantene kan komme med råd og innspill og arrangere dugnader, temakvelder og andre arrangementer som kan skape kontakt mellom hjemmene og barnehagen. Dersom det oppstår konflikter, skal samarbeidsutvalget arbeide for å finne fram til felles løsninger. Det er videre naturlig at samarbeidsutvalget særlig drøfter barnehagens ideelle grunnlag. Samarbeidsutvalget bør drøfte praktiseringen av barnehagens formål innenfor de rammer som er gitt av lovens formålsbestemmelse, eventuelle særlige bestemmelser i vedtektene om livssyn eller reservasjon fra den kristne formålsbestemmelsen, rammeplanen og eiers tilpasning til lokale forhold.

Fjerde ledd

For å sikre at foreldrerådet og samarbeidsutvalget får utført sine oppgaver, pålegges barnehageeieren i fjerde ledd å sørge for at saker av viktighet forelegges disse organene. Foreldrerådet skal bli forelagt saker som er viktige for foreldrenes forhold til barnehagen, ikke minst foreldrebetalingen. Samarbeidsutvalget skal ha seg forelagt saker som er av viktighet for barnehagens innhold og virksomhet og for forholdet til foreldrene. Etter § 2 siste ledd skal samarbeidsutvalget for hver barnehage med utgangspunkt i rammeplanen fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten. Øvrige saker av viktighet er blant annet forslag til budsjett, driftsendringer, arealutnyttelse mv. Samarbeidsutvalget skal påpeke overfor eier og kan melde fra til tilsynsmyndigheten dersom barnehagen ikke drives innenfor de rammene som gis av gjeldende lover, forskrifter, barnehagens vedtekter og barnehagens budsjett. I forskriften om pedagogisk bemanning framgår det av § 3 at en uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg skal legges ved eiers søknad om dispensasjon fra normen for pedagogisk bemanning.

Barnehagens forhold til hjemmene når barna bor sammen med en av foreldrene

I de fleste barnehager går det barn som bor sammen med den ene av foreldrene. Dette vil få betydning for hvordan barnehagen skal forholde seg til hjemmene. Det er viktig og nødvendig at barnehagepersonalet følger de reglene som finnes på området.

I dag er det mest vanlig at foreldrene har felles foreldreansvar etter et samlivsbrudd. Det er den som barnet bor fast sammen med som kan bestemme at barnet skal gå i barnehage, jf. § 37 i barneloven 8. april 1981 nr. 7. Barnehagen skal forholde seg til denne forelderens når det

gjelder praktisk informasjon om for eksempel aktiviteter, planleggingsdager, påkledning og lignende.

Når foreldrene har felles foreldreansvar, har de rett til de samme opplysningene fra barnehagen. I tilfeller hvor den ene av foreldrene har foreldreansvaret alene, er den andre av foreldrenes rett til å få opplysninger regulert av barneloven § 47. Barnehagen har plikt til å gi opplysninger til forelderen uten foreldreansvar når det blir bedt om det. Opplysninger kan nektes gitt dersom barnehagen har taushetsplikt overfor foreldrene eller dersom det kan være til skade for barnet. Avslag på krav om opplysninger skal gis skriftlig og begrunnes fordi avslaget skal kunne påklages til fylkesmannen. Det er opplysninger om barnet og barnets forhold i barnehagen som kan kreves gitt. Opplysninger som gjelder den av foreldrene som barnet bor fast sammen med eller barnets hjemmesituasjon, er taushetsbelagte.

§ 5. Felles samarbeidsutvalg for barnehage og skole

Kommunen kan bestemme at det skal være felles samarbeidsutvalg for kommunal barnehage og grunnskole. Der begge parter ønsker det, kan det etableres tilsvarende ordning for privat barnehage og kommunal eller privat skole. Samarbeidsutvalget settes også i slike tilfeller sammen etter § 4 tredje ledd, men slik at foreldre/foresatte og ansatte fra både barnehagen og skolen skal være representert, jf. lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 11-1 fjerde ledd.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir kommunen adgang til å opprette felles samarbeidsutvalg for kommunal barnehage og grunnskole. Tilsvarende ordning kan etableres for privat barnehage og kommunal eller privat grunnskole. Fleksible løsninger er vesentlig med den type bosetting vi har i Norge. I små samfunn der barnehagebarn og grunnskolebarn til sammen bare utgjør noen titalls barn, kan felles ledelse av og felles organer for barnehage og skole være en god løsning. Felles samarbeidsutvalg er spesielt aktuelt der det er mindre barnehage- og skoleenheter. I mange tilfeller er det de samme foreldrene/foresatte som har barn både i barnehagen og i grunnskolen. Av den grunn kan det bli få foreldre tilgjengelig til å sitte i samarbeidsutvalg for både barnehagen og skolen.

Samarbeidsutvalget skal i slike tilfeller settes sammen slik § 4 foreskriver, dog slik at det er representanter for foreldre/foresatte og ansatte både fra barnehagen og skolen. Det vises i bestemmelsen til § 11-1 fjerde ledd i opplæringsloven 17. juli 1998 nr. 61. Etter denne bestemmelsen kreves det elevrepresentasjon i samarbeidsutvalget. Elevrepresentantene representerer ikke barnehagens interesser og skal derfor ikke være til stede når samarbeidsutvalget behandler saker om barnehagen.

Kapittel III. Godkjenningsplikt og oppgavefordeling

§ 6. Virksomhetens plikt til å søke godkjenning

Virksomheter som har ansvar for barn under opplæringspliktig alder, plikter å søke godkjenning som barnehage når:

- a) virksomheten er regelmessig og ett eller flere barn har en ukentlig oppholdstid på mer enn 20 timer, og

- b) antall barn som er til stede samtidig er ti eller flere når barna er tre år eller eldre, eventuelt fem eller flere når barna er under tre år, og
- c) virksomheten utføres mot godtgjøring.

Virksomheter etter første ledd må være godkjent før driften settes i gang.

Generelle merknader

Godkjenningssplikten framgår av § 6. Bestemmelsen regulerer plikten til å søke godkjenning og innebærer at eier av en virksomhet ikke selv fritt kan velge om denne skal søkes godkjent som barnehage. Formålet med bestemmelsen er å sikre kvaliteten på virksomheter av et visst omfang og sikre at omsorgen for mange barn på én gang skjer på en betryggende måte innenfor barnehagelovens rammer.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med bestemmelsen om barnehagemyndighetens plikt til å føre tilsyn og dens rett til innsyn i dokumenter og adgang til lokaler. Bestemmelsene gir barnehagemyndigheten rett og plikt til å føre tilsyn med virksomheter som ikke er godkjent dersom barnehagemyndigheten mener at virksomheten er godkjenningsspliktig etter § 6. Barnehagemyndigheten kan pålegge virksomheten å søke om godkjenning i henhold til § 10.

Virksomheter som ikke er godkjenningsspliktige etter barnehageloven, kan være godkjenningsspliktige etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. Forskriften er fastsatt ved kgl. res. 1. desember 1995 med hjemmel i lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene samt lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader. Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre nærmere angitte virksomheter fremmer helse, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade. Forskriften gjelder alle virksomheter som er godkjenningsspliktige etter barnehageloven § 6. I tillegg kommer forskriften til anvendelse på en rekke virksomheter som ikke omfattes av barnehageloven. Årsaken er at det skal mindre til for at virksomheten er godkjenningsspliktig etter forskriften enn etter barnehageloven § 6.

Første ledd

Godkjenningssplikten gjelder virksomheter av et visst omfang som har ansvar for barn under opplæringspliktig alder. Vilåårene i første ledd er kumulative. Det vil si at alle tre vilåårene må være oppfylt før eier er forpliktet til å søke godkjenning som barnehage.

Bokstav a

Vilååret i bokstav a er oppfylt når virksomheten drives på regelmessig basis og minst ett av barna har en ukentlig oppholdstid på mer enn 20 timer. Tradisjonelle barneparker gir et korttids utendørs tilbud om lek, med en daglig åpningstid på inntil fire timer, hvilket vil falle utenfor godkjenningssplikten.

Bokstav b

Vilååret i bokstav b er oppfylt når 10 eller flere barn på tre år eller mer eller fem barn under tre år er til stede i barnehagen samtidig. Et barn regnes i denne sammenheng som en treåring fra og med det kalenderåret barnet fyller tre år. Samtidighetskravet må tolkes slik at det enkelte barns avtalte oppholdstid legges til grunn, ikke hvilken oppholdstid barnet faktisk benytter seg av eller antas å ville benytte seg av. (To barn som deler en plass slik at de ikke er til stede samtidig må kunne telles som ett barn.) De fleste dagmammaer vil falle utenfor godkjenningssplikten etter barnehageloven fordi de ikke har ansvar for så mange barn som vilååret i bokstav b) krever. Dagmammaer som passer tre barn eller flere kan omfattes av forskriften om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Bokstav c

Vilkåret i bokstav c er oppfylt når omsorgen for barna skjer mot betaling. Besteforeldre som passer familiens barn eller familier som passer barna for hverandre uten noen form for økonomiske ytelser, vil således falle utenfor godkjenningsplikten. Foreldre og andre kan derfor i en viss grad organisere barnepassvirksomhet uten godtgjøring uten godkjenning.

Virksomheter som ikke er godkjenningspliktige etter § 6 kan imidlertid ha rett til godkjenning dersom de oppfyller vilkårene for godkjenning i barnehageloven. Familiebarnehager behøver for eksempel ikke være godkjenningspliktige etter § 6, men kan godkjennes etter egne regler i § 11. Ved godkjenning framstår familiebarnehagen som en pedagogisk virksomhet innenfor barnehagelovens rammer. Familiebarnehagen atskiller seg dermed fra for eksempel dagmammavirksomhet og blir en del av kommunens samlede barnehagetilbud. Såkalte åpne barnehager vil normalt ikke være godkjenningspliktige fordi de har en ukentlig åpningstid på mindre enn 20 timer. Det gis i dag statlig driftstilskudd til alle godkjente barnehager, inkludert åpne barnehager. Åpne barnehager må derfor godkjennes som barnehage for å få slikt tilskudd. Se nærmere om dette under merknadene til § 10.

Andre ledd

Bestemmelsen slår fast at den endelige godkjenningen må foreligge før driften settes i gang. Endelig godkjenning kan gis når alle krav satt i barnehageloven og annet regelverk er oppfylt. Se nærmere om kravene til godkjenning under merknadene til § 10. Når barnehagen er godkjent, må eieren registrere den i Enhetsregisteret, jf. § 7 siste ledd.

§ 7. Barnehageeierens ansvar

Barnehageeieren skal drive virksomheten i samsvar med gjeldende lover og regelverk.

Barnehageeieren må legge fram opplysninger om regnskapsdata og tjenestedata etter forskrifter fastsatt av departementet.

Barnehageeieren plikter å gi barnets bostedskommune de opplysninger som er nødvendige for å kunne føre et register som nevnt i § 8 fjerde ledd.

Barnehageeieren skal fastsette barnehagens vedtekter. Vedtektene skal gi opplysninger som er av betydning for foreldrenes/de foresattes forhold til barnehagen, herunder

- a) eierforhold,
- b) formål, jf. § 1 fjerde ledd, herunder eventuell reservasjon fra § 1 annet ledd, jf. tredje ledd,
- c) opptakskriterier,
- d) antall medlemmer i samarbeidsutvalget,
- e) barnehagens åpningstid.

Godkjente virksomheter skal være registrert i Enhetsregisteret.

Generelle merknader

Bestemmelsen stadfester og klargjør barnehageeierens ansvar. Bestemmelsen gjelder både kommunale og ikke-kommunale barnehageeiere. Når det gjelder de kommunale barnehagene, presiserer bestemmelsen de oppgaver kommunen har som *eier* i motsetning til som

myndighet. Kommunens ansvar som barnehagemyndighet er nedfelt i § 8 og nærmere presisert i kapittel IV om barnehagemyndighetens generelle oppgaver.

Første ledd

Leddet stadfester barnehageeieres ansvar for å drive virksomheten i samsvar med regelverket. Eier har ansvar for at virksomheten følger de krav barnehageloven setter. Dette gjelder blant annet plikten til å sikre at hver barnehage har et foreldreråd og et samarbeidsutvalg, jf. § 4, at opptaket skjer slik §§ 12 og 13 og forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak foreskriver, at utdanningskravene i §§ 17 og 18 og pedagognormen i forskriften om pedagogisk bemanning følges og at bemanningen i barnehagen generelt til enhver tid er forsvarlig og tilstrekkelig.

Eier har også ansvaret for at barnehagen oppfyller de krav som annet regelverk stiller, blant annet plan- og bygningsloven 14. juni 1985 nr. 77 og byggforskriften fastsatt 22. januar 1997, skatte- og regnskapslovgivningen og forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr fastsatt ved kgl. res. 19. juli 1996 med hjemmel i lov 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukertjenester § 4, jf. kronprinsreg. res. av 7. september 1990 nr. 730.

Barnehageeier har selv ansvaret for å holde seg oppdatert på de lokale og sentrale krav som til enhver tid stilles til barnehagedrift. Miljørettet helsevern omfatter faktorer i miljøet som direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen og er hjemlet i kommunehelsetjenesteloven 19. november 1982 nr. 66 § 1-4 og kapittel 4a. Med hjemmel i kommunehelsetjenesteloven er det fastsatt forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. av 1. desember 1995. Forskriften har som formål å bidra til at miljøet i slike virksomheter fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade.

De virksomheter som omfattes av forskriften, i tillegg til grunnskoler og videregående skoler, er i henhold til § 2:

”barnehager og andre virksomheter som mot godtgjøring gir tilsyn med og omsorg for barn under skolepliktig alder når:

- a) virksomheten er regelmessig, og*
- b) tilbyr en ukentlig oppholdstid på mer enn ti timer, og*
- c) antall barn som er til stede samtidig er tre eller flere”.*

Forskriften stiller som et overordnet krav at barnehager skal være helsemessig tilfredsstillende. Det stilles videre mer konkrete krav til blant annet valg av beliggenhet, krav til utforming og innredning, muligheter for aktivitet og hvile, og krav til egnede muligheter for bespisning. Videre stiller forskriften krav til at barnehager skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold, ha forsvarlig renhold og vedlikehold, drives slik at skader og ulykker forebygges og slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som overhodet mulig. Forskriften stiller også krav om tilfredsstillende inneklima, belysning og lydforhold, hygienisk tilfredsstillende sanitære forhold samt forsvarlig avfallshåndtering. Leder av virksomheten har etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. § 4 ansvar for å påse at bestemmelsene i eller i medhold av forskriften overholdes. Eier av virksomheten skal påse at det er etablert internkontrollsystem.

Skoler og barnehager skal etter forskriften § 6 være godkjent av kommunestyret. Ved søknad til kommunen om godkjenning skal virksomheten gjøre rede for hvordan det skal sikres at virksomheten planlegges, etableres, drives og videreutvikles i samsvar med forskriftens bestemmelser. Forskriftens veileder omtaler delegering av godkjennings- og tilsynsoppgaver

fra kommunestyret. Det forventes at delegering blant annet skal vurderes ut i fra prinsipper om forsvarlig saksbehandling og hensiktsmessighetsbetraktninger, herunder hensynet til brukeren. For at tilsynet skal kunne ivaretas på en forsvarlig måte, forutsettes det at det organ som får delegert tilsynsmyndighet også har relevant kompetanse, herunder helsefaglig ekspertise.

Godkjenning etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. fritar ikke for bestemmelser som er gitt i annet regelverk. Kommunen fører tilsyn med at kravene i forskriften overholdes og kan med hjemmel i kommunehelsetjenesteloven §§ 4a-7 til 4a-10 foreta granskning, gi pålegg om retting eller stansing og ilegge tvangsmulkt.

Andre ledd

Andre ledd gir departementet hjemmel til i forskrift å pålegge private barnehageeiere å framskaffe nærmere angitte tjenstedata og regnskapsdata. Informasjonen om ressursbruk og tjensteproduksjon tjener som grunnlag for departementets analyse, planlegging og styring og gir herunder grunnlag for å vurdere om nasjonale mål nås. Informasjonen er derfor nødvendig som kilde til læring om og utvikling av sektoren.

For kommunale barnehageeiere følger denne rapporteringsplikten av § 49 i kommuneloven 25. september 1992 nr. 107, jf. forskrift om rapportering fastsatt av Kommunal- og regionaldepartementet 15. desember 2000 nr. 1425. Rapportering fra ikke-kommunale barnehager sikres i dag i tilknytning til søknader om og tildeling av statlige tilskudd. Ved en overgang til rammefinansiering, dvs. at statstilskuddet innlemmes i rammeoverføringene til kommunene, vil denne etablerte praksis for rapportering fra ikke-kommunale barnehager falle bort. I et slikt tilfelle vil det være nødvendig å utarbeide forskrifter som gir departementet rett til å pålegge de ikke-kommunale barnehageeierne å framskaffe regnskaps- og tjenstedata.

Tredje ledd

I dette leddet pålegges barnehageeierne opplysningsplikt i forhold til kommunens kontantstøtteregister. Se nærmere om kommunens plikt til å opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll og beregning av kontantstøtte etter kontantstøtteleven 26. juni 1998 nr. 41 under merknadene til § 8. Alle barnehageeiere må gi det enkelte barns bostedskommune de opplysninger kommunen trenger for å føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte, jf. barnehageloven § 8 fjerde ledd. De nærmere regler om hvilke opplysninger barnehageeieren skal gi, framkommer i § 8 fjerde ledd og i forskriften om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte.

Fjerde ledd

Fjerde ledd slår fast at det er barnehageeiers ansvar å fastsette barnehagens vedtekter. Vedtektene gir foreldrene holdepunkter for å vurdere helheten i barnehagens virksomhet og gir dem viktige opplysninger om barnehagens drift. Når foreldre skal vurdere hvilken barnehage de vil søke plass i for sine barn, vil vedtektene kunne gi relevant informasjon for valget.

Alle barnehager skal ha vedtekter, og endringer må foretas gjennom formelle vedtektsendringer. Vedtektene skal være tilgjengelige for ansatte, foreldre og tilsynsmyndighet. I forbindelse med kommunens samordnede opptaksprosess, vil det videre være naturlig å informere søkerne om hvordan de kan gjøre seg kjent med den enkelte barnehages vedtekter. Ved opptak bør det være rutine at foreldrene gjøres kjent med vedtektene. Barnehagens vedtekter er ikke gjenstand for godkjenning, men de vil normalt bli

framlagt som et ledd i godkjenningsmyndighetens undersøkelser og forberedelse av saken, jf. forvaltningsloven 10. februar 1967 § 17 om forvaltningsorganets utredningsplikt. Kommunen kan som veiledningsmyndighet gi råd til den enkelte barnehage med hensyn til utformingen av vedtektene, og kan som tilsynsmyndighet pålegge retting dersom vedtektene er i strid med barnehageloven eller dens forskrifter.

Vedtektene skal gi opplysninger som er av betydning for foreldrenes forhold til barnehagen. Bestemmelsen gir noen eksempler på hvilke forhold dette er, uten at opplistingen er uttømmende. Fjerde ledd bokstav a til e angir følgende eksempler: eierforhold, formål, opptakskriterier, antall medlemmer i samarbeidsutvalget og barnehagens åpningstid. Begrepene er selvforklarende og angir ulike aspekter som vil være viktige for foreldrene. Når det gjelder barnehagens formålsbestemmelse, framgår det uttrykkelig av § 1 tredje og fjerde ledd at en barnehage som ønsker en annen formålsbestemmelse enn den som framgår av hovedregelen i andre ledd, må fastsette dette i vedtektene. Hva gjelder vedtektsfesting av opptakskriteriene, krever forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage at en barnehages vedtekter skal definere barnehagens opptakskrets og opptakskriterier. Bestemmelsen skal ivareta foreldrenes behov for informasjon om dette i forbindelse med søknadsprosessen og klageinstansens behov for å kunne etterprøve en tildeling av plass. Vedtektene skal vise barnehagens eierform og hvem som står som eier. Eierformen for private barnehager kan være andelslag, aksjeselskap mv. Avhengig av eierform, kan det i annet lovverk være stilt særskilte tilleggskrav til innholdet i vedtektene.

Opplistingen inneholder relevante punkter som dekkes av bestemmelsen i lovforslaget om at vedtektene skal gi opplysninger som er av betydning for foreldrenes/de foresattes forhold til barnehagen. I tillegg vil nærmere opplysninger om foreldrebetalingen være forhold av betydning for foreldrenes forhold til barnehagen. Det samme gjelder eventuelle plikter i forbindelse med dugnader, vikarordninger osv. Departementet legger til grunn at vedtektene ut over dette i tillegg vil inneholde opplysninger om eventuelle vilkår stilt av kommunen etter forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd og at vedtektene skal henvisne til eller gjengi den dokumentasjon barnehagen har for sitt internkontrollsystem. Barnehageeiers fastsettelse av leke- og oppholdsareal per barn vil også være en opplysning som er av betydning for foreldrenes forhold til barnehagen og vil derfor fortsatt måtte framgå av vedtektene. Det samme gjelder regler om opptaksperiode, oppsigelsesfrist og vilkår for oppsigelse.

Barnehageeiers kontraktsvilkår om depositum eller forskuddsbetaling vil være en opplysning som er av betydning for foreldrenes forhold til barnehagen og vil derfor måtte framgå av vedtektene. Videre må innbetalingens størrelse framgå, hvordan beløpet eventuelt sikres og oppgjørstidspunktet. Det er viktig at kontrakten mellom barnehageeier og barnets foreldre/foresatte gir en rimelig balanse mellom foresattes rettigheter og plikter.

Barnehageloven regulerer ikke kontraktsvilkårene mellom foreldrene/foresatte og barnehageeier. Kontraktsvilkårene må følge alminnelige kontraktsrettslige prinsipper og øvrig regelverk. Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med markedsføringsloven. Er det tvil om et kontraktsvilkår er rimelig, kan Forbrukerombudet kontaktes for veiledning. Forbrukerombudet har blant annet uttalt seg om oppsigelsestidens lengde og adgangen til å kreve depositum, se nærmere om dette på ombudets hjemmesider www.forbrukerombudet.no

Femte ledd

Femte ledd bestemmer at barnehageeier har ansvaret for å registrere godkjente barnehager i Enhetsregisteret. Enhetsregisteret tar vare på nøkkelopplysninger om enhetene på vegne av andre offentlige registre. Organisasjonsnummeret identifiserer enhetene og gjør det lettere for myndighetene å samarbeide om utveksling av opplysninger. Hver barnehage skal ha organisasjonsnummer. Barnehager med samme eier eller samordnet styrerressurs kan ikke ha felles organisasjonsnummer. En sykehusbarnehage kan for eksempel ikke benytte sykehusets organisasjonsnummer.

§ 8. Kommunens ansvar

Kommunen er lokal barnehagemyndighet. Kommunen skal gi veiledning og påse at barnehagene drives i samsvar med gjeldende regelverk.

Kommunen har plikt til å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnehageplasser for barn under opplæringspliktig alder. Utbyggingsmønster og driftsformer skal tilpasses lokale forhold og behov.

Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Hver kommune skal opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte etter kontantstøtteleven. Registeret kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte. Departementet gir forskrifter med utfyllende bestemmelser om føringen av registeret, hvilke opplysninger registeret skal inneholde og behandlingen av disse opplysningene.

Kommunen har rett til innsyn i dokumenter og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning dette anses nødvendig for å ivareta kommunens oppgaver.

Kommunen forvalter tilskuddene til ikke-kommunale barnehager i kommunen.

Generelle merknader

Bestemmelsen definerer kommunens oppgaver som barnehagemyndighet. Enkelte av kommunens oppgaver som barnehagemyndighet er regulert særskilt og mer utfyllende i kapittel IV *Barnehagemyndighetens generelle oppgaver mv.*

Kommunen er lokal barnehagemyndighet og skal sikre et helhetlig barnehagetilbud som er av god kvalitet og tilpasset lokale forhold og behov. Kommunen har fått nye store oppgaver i sektoren de senere år, og kommunenes myndighetsrolle er betydelig styrket.

Kommunen er godkjenningmyndighet, jf. barnehageloven §§ 10 og 11. Kommunen er også tilsynsmyndighet, jf. § 16. Det vil si at kommunen har myndighet til å føre tilsyn med den enkelte barnehagevirksomhet. Etter § 16 kan kommunen gi pålegg om retting av ulovlige eller uforsvarlige forhold og/eller stenging av barnehagen.

I et flertall av kommunene skal barnehagemyndigheten, dvs. kommunen selv, forholde seg både til barnehager som de selv eier og til barnehager som eies av private. I enkelte situasjoner vil kommunen derfor være i en dobbeltrolle der den både er godkjennings- og tilsynsmyndighet for egne barnehager. Kommunen er godkjennings- og tilsynsmyndighet for private virksomheter samtidig som den selv har eierinteresser i sektoren. En direkte og klar hjemmel for kommunens myndighetsrolle gjør loven lettere tilgjengelig for brukerne og bidrar

til at ansvarsforholdene i sektoren klargjøres. Klargjøring av myndighetsrollen skal bidra til å forebygge en eventuell konflikt mellom myndighetsansvaret og eierinteressene.

Første ledd

Bestemmelsen fastslår at kommunen er barnehagemyndighet. Kommunen skal gi veiledning og påse at barnehagene drives i samsvar med gjeldende regelverk. Bestemmelsen presiserer kommunens overordnede ansvar for å sikre at barna får et godt og forsvarlig barnehagetilbud. Kommunen skal ved godkjenningen og gjennom aktiv veiledning og tilsyn påse at barnehagene i kommunen drives i tråd med de krav som settes i barnehageloven med tilhørende forskrifter. Aktiv og god veiledning er et viktig virkemiddel for å oppnå gode barnehager og effektiv etablering og drift. Det stilles mange krav til barnehagens lokaler og drift også i annet regelverk, jf. blant annet plan- og bygningsloven 14. juni 1985 nr. 77 og byggforskriften fastsatt 22. januar 1997 og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. fastsatt 1. desember 1995. Helsemyndighetene, plan- og bygningsmyndighetene og andre har selv ansvaret for sine områder, men barnehagemyndigheten har et overordnet ansvar for barnehagene og må legge opp til et nært samarbeid med de øvrige aktuelle instansene både i godkjenningsprosessen og ved senere tilsyn.

Andre ledd

Andre ledd pålegger kommunen et ansvar for utbygging og drift av barnehager i kommunen. Kommunen må utvikle barnehagetilbudet i tråd med lokale forhold og prioriteringer, samtidig som det tas hensyn til nasjonale føringer. Barnehagetilbudet må ha den kvalitet, det innhold og det omfang som brukerne etterspør og lokale forhold tilsier, innenfor rammen av regelverket. Dette betyr at kommunen må arbeide aktivt for å nå målet om full barnehagedekning. Kommunen er ikke pålagt å ha et bestemt antall barnehageplasser eller en bestemt dekningsprosent, men må selv fastsette det reelle behovet for barnehageplasser i sin kommune. Kommunens plikt til å sørge for et tilstrekkelig antall plasser gir ingen korresponderende rett til plass for det enkelte barn.

Samordnet opptaksprosess gir kommunen en del informasjon om det samlede behovet for barnehageplasser. Det kan også være nyttig med lokale undersøkelser med tanke på å kartlegge framtidige behov for plasser. I kommunens arealplanlegging vil behovet for tomter til nye barnehager stå sentralt. Utbyggingsmønster og driftsformer skal tilpasses lokale forhold og behov og må derfor bygges på kommunens lokalkunnskap. Kommuner med spredt bebyggelse må ha et annet utbyggingsmønster enn bykommuner med tett bosetting. Driftsformene, dvs. åpningstid, daglig organisering mv., må også søkes tilpasset brukernes behov så langt det er mulig. Foreldrenes livssituasjon og arbeidstid vil for eksempel være forhold som påvirker behov i forhold til åpningstid og ferieavvikling. Dette betyr at det bør være et tilbud om både heltids- og deltids plasser, og at det finnes barnehager med åpningstider tilpasset foreldrenes behov.

Tredje ledd

Bestemmelsen fastslår kommunens ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. Samene er anerkjent som en egen urbefolkningsgruppe med rett til å sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt nærings- og samfunnsnivå. Med samiske barn menes barn av foreldre eller forelder som kan skrives inn i samemanntallet, jf. § 2-6 i sameloven 12. juni 1987 nr. 56. Med samisk distrikt menes forvaltningsområdet for samisk språk, jf. sameloven § 3-1.

Bestemmelsen fastslår videre at i øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Det vises i denne forbindelse til

andre ledd om tilpasning til lokale forhold. Som nevnt under merknadene til § 2, skal det legges til rette for at samisk språk og kultur også er en del av barnehageinnholdet til samiske barn utenfor det definerte samiske forvaltningsområdet dersom foreldrene ønsker dette. Bestemmelsen krever ikke at det i disse barnehagene skal være samisktalende personale, men at det legges til rette for at samiske barn kan møte samisk språk og kultur i en egnet form. Hva som er praktisk mulig, vil måtte bero på de lokale forhold. I områder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men med tradisjonell samisk bosetting, vil man kunne forvente at det er lettere å skaffe personale som kjenner til det samiske språk og den samiske kultur. I kommuner som er i en fase med revitalisering, bør det kunne forventes at kommunen tar særlig hensyn til at samiske barn får møte samisk språk og kultur.

Fjerde ledd

Etter § 2 i kontantstøtteleven 26. juni 1998 nr. 41 er grunnvilkåret for rett til kontantstøtte at barnet bare delvis eller ikke gjør bruk av barnehageplass som det ytes offentlig støtte til. Barnehageloven § 8 fjerde ledd pålegger kommunen å opprette og føre et register til bruk for trygdekontoret i forbindelse med kontorets kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte til foreldre. Formålet med bestemmelsen er å bidra til å sikre korrekt utbetaling av kontantstøtte.

Kommunens register må inneholde opplysninger om hvilke barn i alderen ett til tre år som benytter barnehage tilbud som det ytes offentlig støtte til. Selv om det ytes offentlig støtte til såkalte åpne barnehager, skal det ikke føres register over barn som benytter dette tilbudet. Bakgrunnen for dette er at familier som benytter et tilbud i åpen barnehage for sitt barn, har rett til full kontantstøtte. Opplysningene i det kommunale registeret skal overføres månedlig til trygdeetaten.

Det framgår videre av bestemmelsen at registeret kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte. Bestemmelsen er uttømmende. Det betyr at det ikke er anledning til å samkjøre kommunens register mot andre personregistre. Etter personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31 § 33 fjerde ledd er det gjort unntak fra konsesjonsplikten for behandling av personopplysninger i organ for stat eller kommune når behandlingen har hjemmel i lov. Det er derfor ikke nødvendig å søke konsesjon for opprettelse av det kommunale registeret etter barnehageloven § 8 fjerde ledd.

Nærmere regler om plikten til å føre register framgår av forskriften om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte, fastsatt 16. desember 2005 med hjemmel i barnehageloven § 8 fjerde ledd.

Femte ledd

Bestemmelsen gir barnehagemyndigheten rett til dokumentinnsyn og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning kommunen finner det nødvendig for å kunne utføre sine oppgaver. Med barnehagelokaler menes både lokaler der det drives barnehagevirksomhet og lokaler der det drives virksomhet som kan være godkjenningsspliktig etter barnehageloven § 6.

Barnehagemyndigheten avgjør selv hvilke opplysninger som anses påkrevd for å utføre myndighetens oppgaver. Barnehagemyndigheten kan for eksempel kreve relevante opplysninger om barnas alder og oppholdstid og antall ansatte og utdanning. Kommunen har rett til innsyn i de dokumenter som anses påkrevd, herunder de økonomiske opplysninger som er relevante ved behandling av saker etter forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd og forskrift om foreldrebetaling i barnehager. Eksempler på

dette kan være innsyn i barnehagens resultat- og balanseregnskap og budsjett- og aktivitetsplaner.

Kommunen som barnehagemyndighet har ansvar for å følge med i at alle barnehager i kommunen driver en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet i samsvar med barnehageloven og rammeplanen, mens barnehagens eier har ansvar for at barnehagene har de rammebetingelser som skal til for at rammeplanen kan omsettes i pedagogisk virksomhet i den enkelte barnehage. Barnehagens eier og kommunen som barnehagemyndighet kan be om å få seg forelagt barnehagens årsplan, dokumentasjon av barnehagens arbeid og resultatene av barnehagens vurderingsarbeid som grunnlag for tilsyn og drøftinger med personalet om behov for kompetansetiltak og utviklingsarbeid. Kravene om skjerming av sensitive personopplysninger må iakttas.

Sjette ledd

Bestemmelsen fastslår kommunens plikt til å forvalte de offentlige tilskuddene til ikke-kommunale barnehager i kommunen. De statlige tilskuddene reguleres nærmere i de årlige rundskriv om statstilskudd til barnehager. Kommunens forvaltningsoppgave omfatter både kontroll av barnehagens årsmelding og utbetaling av tilskuddet. For de kommunale barnehagene er ansvaret for å føre kontroll med egen virksomhet hjemlet i kommuneloven.

Også etter innføring av rammefinansiering av barnehagesektoren kan det være aktuelt for kommunen å forvalte eventuelle statlige særtilskudd.

§ 9. Fylkesmannens ansvar

Fylkesmannen skal veilede kommuner og eiere av virksomheter etter denne lov og er klageinstans i forhold til vedtak fattet av kommunen etter loven §§ 10, 11, 16, 17 og 18 og der det følger av forskrifter gitt i medhold av denne lov.

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen utfører de oppgaver den som barnehagemyndighet er pålagt etter denne lov.

Fylkesmannen har rett til innsyn i dokumenter og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning dette anses nødvendig for å ivareta fylkesmannens oppgaver.

Første ledd

Bestemmelsen hjemler fylkesmannens veiledningsansvar og klagekompetanse. Fylkesmannen skal drive aktiv veiledning overfor kommunen som barnehagemyndighet og barnehageeier. Fylkesmannen har samme ansvar overfor alle eiere av barnehager. Fylkesmannen har ansvar for aktivt å gi veiledning på det området barnehageloven dekker, både overfor kommunen som barnehagemyndighet og overfor kommunale og private barnehageeiere.

Kommunens stengingsvedtak skal sendes fylkesmannen til orientering, og fylkesmannen er klageinstans for kommunale vedtak om retting eller stenging. Fylkesmannen er videre klageinstans i forhold til vedtak fattet av kommunen vedrørende godkjenning av barnehager og familiebarnehager og vedtak om dispensasjon fra utdanningskravet i barnehageloven §§ 17 og 18 og fra pedagognormen, jf. forskrift om pedagogisk bemanning. I tillegg er fylkesmannen klageinstans på fastsetting av foreldrebetaling etter forskrift om foreldrebetaling i barnehager og vedtak om tilskudd etter forskrift om likeverdig behandling.

Fylkesmannen kan også med hjemmel i kommuneloven 25. september 1992 nr. 107 § 59 føre lovlighetskontroll med kommunale vedtak. Videre har fylkesmannen flere oppgaver på

barnehageområdet som ikke er lovfestet, men som følger av instruksjon eller delegering av myndighet. En slik oppgave er for eksempel forvaltning av statstilskudd til barnehager.

Andre ledd

Dette leddet gir fylkesmannen hjemmel for å føre tilsyn med at kommunen utfører de oppgaver den er pålagt som barnehagemyndighet etter denne lov, dvs. et såkalt forvaltningstilsyn. Dette innebærer at fylkesmannen blant annet må føre tilsyn med om barnehagemyndigheten foretar det lovpålagte tilsynet med barnehagene i kommunen. Fylkesmannens tilsyn med at kommunen utfører denne oppgaven skal bidra til å sikre kvaliteten på barnehagetilbudet. Videre vil det være naturlig at fylkesmannen fører tilsyn med om barnehagemyndigheten legger til rette for en samordnet opptaksprosess med likebehandling av kommunale og private barnehager. Bestemmelsen pålegger ikke fylkesmennene noen spesiell tilsynsmetode, og det gis ikke særskilt hjemmel for sanksjoner i barnehageloven.

Tredje ledd

Etter tredje ledd er fylkesmannen gitt rett til dokumentinnsyn og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig for å utføre sine oppgaver. Med barnehagelokaler menes både lokaler der det drives barnehagevirksomhet og lokaler der det drives virksomhet som kan være godkjenningspliktig etter barnehageloven § 6. Fylkesmannen har rett til innsyn i de dokumenter som anses påkrevd, herunder de økonomiske opplysninger som er relevante ved behandling av klager etter forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd og forskrift om foreldrebetaling i barnehager. Eksempler på dette kan være innsyn i barnehagens resultat- og balanseregnskap og budsjett- og aktivitetsplaner.

Kapittel IV. Barnehagemyndighetens generelle oppgaver

§ 10. Godkjenning

Kommunen avgjør søknad om godkjenning etter en vurdering av barnehagens egnethet i forhold til formål og innhold, jf. §§ 1 og 2.

Kommunen kan ved godkjenningen sette vilkår for driften med hensyn til antall barn, barnas alder og oppholdstid.

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Første ledd

Bestemmelsen fastslår at kommunen er godkjenningsmyndighet. Kommunen skal ved godkjenningen foreta en konkret vurdering av barnehagens egnethet i forhold til de kravene som kan utledes av §§ 1 og 2 om barnehagens formål og innhold. Barnehagens fysiske rammer, dvs. lokaler og uteområder, må være egnet for barnehagedrift. Etter § 2 skal barnehagen blant annet gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser. Dette stiller mange og varierte krav til barnehagens lokaler og uteområde. Som nevnt i merknadene til § 2 tredje ledd, må lokaler, inventar og uteområder utformes på en måte som tar hensyn til små barns behov for kroppslige utfordringer og som fremmer lek, læring og omsorg. Etter § 2 fjerde ledd skal barnehagen ta hensyn til barns ulike funksjonsnivå, og tilgjengelighet for alle må være et viktig hensyn ved utformingen av barnehagen. Videre må bemanningsplanen vise at driften

vil bli forsvarlig, og at barnehagetilbudet kan oppfylle lovens og rammeplanens krav til barnehagens innhold.

Det stilles mange krav i regelverket til barnehagens lokaler og uteområder, jf. blant annet i forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager mv. Forskriften stiller som overordnet krav at barnehager skal være helsemessig tilfredsstillende. Det stilles videre mer konkrete krav til valg av beliggenhet, krav til utforming og innredning, muligheter for aktiviteter og hvile samt krav til egnede muligheter for måltider. Byggforskriften fastsatt 22. januar 1997 med hjemmel i plan- og bygningsloven 14. juni 1985 nr. 77 stiller foruten konkrete bygningsmessige krav også krav til tilgjengelighet.

I godkjenningsprosessen er det viktig med god veiledning overfor søker. Søkerne må ved behov gjøres kjent med andre offentlige instansers myndighetsoppgaver i forhold til godkjenning av barnehager. Det er avgjørende at godkjenningsmyndigheten er kjent med hvilke krav andre myndigheter, for eksempel helsemyndigheten, har stilt til virksomheten. Etter § 17 i forvaltningsloven 10. februar 1967 skal forvaltningsorganet påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. I dette ligger at godkjenningsmyndigheten må klargjøre hvilke vilkår andre myndigheter har stilt før godkjenning kan gis.

Barnehagens fysiske omgivelser må ha kvaliteter som stimulerer motorisk utvikling gjennom lek og fysisk utfoldelse, og som samtidig er trygge for barn i ulike aldersgrupper. Uteområdene må derfor være egnet, både i utforming og størrelse, for variert lek og utfoldelse under trygge forhold.

Departementet finner at veiledende nasjonale standarder for areal virker klargjørende og gir derfor en veiledende arealnorm. Den veiledende arealnormen får betydning for barnehageeieren ved dennes fastsetting av leke- og oppholdsareal per barn og ved kommunens godkjenning og tilsyn. Arealberegningen ved fastsettingen av leke- og oppholdsarealet per barn må ta utgangspunkt i de rommene som faktisk står til disposisjon for barnas aktiviteter. Dette gjelder for eksempel lekerom, grupperom og sove- og hvilerom. Dersom barnas garderobe også egner seg som leke- og oppholdsrom, kan denne også medregnes. Det samme gjelder kjøkkenet, dersom dette reelt brukes til barnas aktiviteter. Personalrom, kontorer, stellerom, toaletter og lignende skal ikke tas med i beregningen. Barnehagens norm for arealutnytting skal framgå av vedtektene. En veiledende arealnorm får også betydning i forbindelse med godkjenning og tilsyn.

Veiledende norm for barns lekeareal inne er 4 kvadratmeter netto per barn over tre år og om lag 1/3 mer per barn under tre år. Utearealet i barnehagen bør være om lag seks ganger så stort som leke- og oppholdsarealet inne. Til dette arealet regnes ikke parkeringsplass, tilkjørselsveier og lignende.

Barnehager som finnes egnet i forhold til formåls- og innholdsbestemmelsen, har rett til godkjenning. Dette gir lik rett til etablering for private og kommunale virksomheter. Det er med andre ord en fri etableringsrett.

Særskilte barnehagetyper, som åpne barnehager og barnehager som legger særlig vekt på friluftsliv, er ikke regulert spesielt i barnehageloven.

Åpen barnehage skiller seg særlig fra andre driftsformer ved at barna ikke blir tildelt fast plass i barnehagen. Barna kan komme til barnehagen sammen med en av foreldrene eller en annen omsorgsperson til de tider og på de dager som ønskes, innenfor barnehagens åpningstid. Det

kan derfor være forskjellige barn i barnehagen fra dag til dag. Virksomheten er basert på at de voksne som følger barna er en del av bemanningen og at de tar aktivt del i alt det daglige arbeidet.

De fleste åpne barnehager har en åpningstid på mindre enn 20 timer i uken og er derfor ikke godkjenningspliktige virksomheter etter barnehageloven § 6. Staten gir driftstilskudd til alle godkjente barnehager, inkludert åpne barnehager. Åpne barnehager må derfor godkjennes som barnehage for å få slikt tilskudd. Fordi barn i åpen barnehage ikke tildeles fast plass, kan ikke tilskuddet utmåles etter et faktisk antall barn i barnehagen. Beregningen av det statlige driftstilskuddet til åpne barnehager skal derfor ta utgangspunkt i det antallet barn som kan være til stede samtidig i barnehagen og barnehagens ukentlige åpningstid, jf. Stortingets årlige budsjettvedtak og departementets årlige rundskriv. I forbindelse med godkjenning av barnehagen vil kommunen ha anledning til å vurdere virksomhetens egnethet i forhold til de krav som stilles til formål og innhold. Kommunen må foreta en konkret vurdering av den åpne barnehagens fysiske rammer, dvs. lokaler og uteområde. Bemanningsplanen må videre vurderes både ut fra et forsvarlighetshensyn og ut fra kravene til pedagogisk innhold. Videre vil kommunen kunne stille vilkår for godkjenning med hensyn til antall barn, barnas alder og oppholdstid samt forsvarlig bemanningen. Leder og andre ansatte ved en godkjent barnehage må kunne framlegge gyldig politiattest. Det vises til barnehageloven § 19 og forskrift om politiattest. Kommunen har som barnehagemyndighet både rett og plikt til å føre tilsyn med at virksomheten er forsvarlig, jf loven § 16.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. skal bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter som nevnt i § 2 fremmer helse, gode og sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade. Forskriften kommer til anvendelse dersom den åpne barnehagen oppfyller de nærmere angitte vilkårene i forskriften § 2 nummer 1. Barnehagen må da søke helsemyndigheten i kommunen om godkjenning i henhold til denne forskriften.

Barnehager med hovedvekt på friluftsliv skiller seg fra de ordinære barnehagene ved at de etter sitt innhold er basert på uteliv og bruk av naturen i større utstrekning enn det som er vanlig. Fokus kan også i større grad være rettet mot miljø og/eller kunnskap om naturen og sansemotorisk erfaring. Noen av disse barnehagene har ikke lokaler i tradisjonell forstand, men benytter for eksempel skihytte, lavvo eller jordgamme. Andre tilbud er organisert sammen med en vanlig barnehage, slik at grupper av barn skifter på å være utendørs og i barnehagens lokaler.

Departementet ser på denne type barnehage som et godt supplement til de ordinære barnehagene. For disse barnehagene vil kommunen etter barnehageloven § 10 første ledd kunne vurdere virksomhetens egnethet i forhold til de krav som stilles til formål og innhold. Videre kan kommunen stille vilkår for godkjenning med hensyn til antall barn, barnas alder og oppholdstid, jf. § 10 annet ledd.

I tillegg til de vilkår som framgår av barnehageloven, vises det til at forskriften om miljørettet helsevern for barnehager og skoler fastsatt av Sosial- og helsedepartementet 1. desember 1995 har forsterket kravene til godkjenning av blant annet barnehager. Forskriften stiller krav til sosiale, miljø- og helsemessige forhold ved virksomheten.

Barnehager som hovedsakelig baserer sin virksomhet på friluftsliv, må ha tilgang til lokaler slik at det er forsvarlig å huse alle barna samtidig ved behov, for eksempel ved dårlig vær. Dette av hensyn til sikkerhet, sanitære forhold og kvalitet i tilbudet, herunder behovet for et

stabilt barnehagetilbud. Med hensyn til de ordinære lokalene kan godkjenningsmyndigheten etter en konkret vurdering gå noe ned på de krav en ellers ville stilt til oppholds- og lekeareal per barn i ordinære barnehager. Departementet har gitt en veiledende arealnorm som er 4 kvadratmeter netto per barn over tre år og om lag 1/3 mer per barn under tre år. Dersom barnehageeier ved fastsettelsen av leke- og oppholdsarealet per barn har gått under denne normen, må godkjenningsmyndigheten vurdere konkret om det ut fra hensynet til barna kan være forsvarlig å redusere denne ytterligere. Godkjenningsmyndigheten må her foreta en skjønnsmessig vurdering. Momenter av betydning er kvaliteten på tilleggslokalene (lavvo, grillhytte mv.) antall barn, oppholdstid, alder og bemanning.

Andre ledd

Bestemmelsen gir kommunen rett til å sette vilkår for driften med hensyn til antall barn, barnas alder og oppholdstid. Barnehagemyndigheten kan i godkjenningsprosessen ta stilling til hvor mange barn barnehagens inne- og uteområder tillater, om barnehagen egner seg for alle aldersgrupper og om den er egnet for heldags- eller kun deltidsopphold.

Tredje ledd

Bestemmelsen fastslår at fylkesmannen er klageinstans for kommunens vedtak om godkjenning. Forvaltningsloven gjelder, og fylkesmannen kan prøve alle sider av vedtaket.

§ 11. Familiebarnehager

Godkjenning av familiebarnehager omfatter virksomhetens organisering og det enkelte hjemms egnethet som lokale for familiebarnehagedrift.

Departementet kan gi forskrifter om godkjenning og drift av familiebarnehager.

Generelle merknader

Familiebarnehager behøver ikke være godkjenningspliktige etter § 6, men kan godkjennes etter § 11 og forskriften om familiebarnehager gitt med hjemmel i denne paragrafen. Godkjenning etter § 11 innebærer at familiebarnehagen framstår som en pedagogisk virksomhet som veiledes av førskolelærer, følger rammeplanen og dermed atskiller seg fra dagmammavirksomhet. Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd, jf. § 14. Forskriften om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd fastsatt 19. mars 2004 presiserer i § 1 at alle godkjente barnehager, uavhengig av eierskap, skal motta offentlig finansiering etter prinsippene fastsatt i forskriften. Dette innebærer at både ordinære barnehager og familiebarnehager omfattes av forskriften om likeverdig behandling.

Barnehageloven § 11 første ledd fastslår at det ved godkjenning av familiebarnehager skal foretas både en vurdering for å godkjenne familiebarnehagens organisering og en vurdering for å godkjenne det enkelte hjem. Andre ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrifter om godkjenning og drift av barnehager. Forskriften stiller særskilte krav til antall barn og bemanning i familiebarnehager. Forskrift om pedagogisk bemanning gjelder ikke for familiebarnehager. Forskriften om familiebarnehager gir egne regler om den pedagogiske bemanningen.

§ 12. Samordnet opptaksprosess i kommunen

Alle godkjente barnehager i kommunen skal samarbeide om opptak av barn. Kommunen skal legge til rette for en samordnet opptaksprosess, der det tas hensyn til barnehagens mangfold og egenart. Brukernes ønsker og behov skal tillegges stor vekt ved selve opptaket. Ved en samordnet opptaksprosess skal likebehandling av barn og likebehandling av kommunale og private barnehager sikres.

Forvaltningsloven kapittel IV-VI gjelder ikke for opptak i barnehage. Kongen gir forskrift om behandling av søknader om opptak i barnehage.

Generelle merknader

Bestemmelsen om samordnet opptaksprosess skal ivareta tre hovedformål:

- Samordningen skal bidra til en effektiv fordeling av barnehageplasser ut fra søkerens ønsker og behov.
- Samordningen skal sikre likebehandling av barn og likebehandling av private og kommunale barnehager.
- Samordningen skal være et redskap for kommunen i arbeidet med å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnehageplasser.

Første ledd:

Alle godkjente barnehager plikter å samarbeide om opptaksprosessen. Når det gjelder bedriftsbarnehager, vil det være opp til den enkelte kommune og bedriftsbarnehagen å avklare dette nærmere. Det er kommunen som har ansvaret for å ta initiativ til og legge til rette for en samordnet opptaksprosess og som skal sørge for at opptaket til barnehagene faktisk blir samordnet. Dette forutsetter et tett samarbeid mellom kommunen og private barnehager, slik at de private barnehagene integreres som en likeverdig del av kommunens samlede barnehagetilbud. Det vil være opp til den enkelte kommune å velge hvor omfattende og detaljregulerende en samordnet opptaksprosess skal være. Kommunen må sørge for at det utarbeides et forslag til samordnet opptaksprosess som er egnet for de lokale forhold og som er i samsvar med loven. Opptaksprosessen må ta hensyn til barnehagens mangfold og egenart. I samarbeid og dialog må man lokalt komme fram til enighet om en samordnet opptaksprosess. Lovteksten gir rammene for samordningen, men regulerer ikke i detalj hvordan samordningen skal foretas i den enkelte kommune. Kommunen og den enkelte barnehage kan avtale felles opptaksregler og opptaksmyndighet. Hvis ikke dette er avtalt, vil beslutningen om opptak ligge i den enkelte barnehage.

Et eventuelt brudd på samarbeidsplikten fra den enkelte barnehages side vil være et forhold som skal følges opp av barnehagemyndigheten gjennom tilsyn, jf. barnehageloven § 16. Dersom barnehagemyndigheten bryter sitt ansvar ved at samordningsprosessen for eksempel ikke sikrer likebehandling av private og kommunale barnehager, kan fylkesmannen følge opp dette gjennom sitt forvaltningstilsyn, jf. § 9 andre ledd.

Det følger av loven at det skal tas hensyn til barnehagens mangfold og egenart. Dette innebærer blant annet at barnehagens formål, opptakskrets, opptakskriterier og eierform skal respekteres. Felles opptaksmyndighet og felles opptaksregler kan være hensiktsmessig og kan avtales, men plikten til å samarbeide om opptak innskrenker ikke barnehagens rett til å definere sin opptakskrets i barnehagens vedtekter og til selv å ta beslutningen om opptak av det enkelte barn. Eksempler på opptakskrets kan være barn som tilhører skolekretsen, barn av studenter ved en bestemt høgskole, barn i familier med medlemskap i en bestemt forening eller barn av ansatte i en bestemt bedrift. Et stort antall private barnehager er opprettet av

foreldre eller lag med det formål å skaffe barnehageplass til egne barn. Eiere eller medlemmer av laget vil normalt ha fortrinnsrett til plasser i denne barnehagen. Så lenge dette framgår av vedtektene og barnehagens opptakskrets, vil en samordnet opptaksprosess ikke begrense disse foreldrenes anledning til å få plass for sitt barn i denne barnehagen. Retten til prioritet etter § 13 gjelder blant barna innenfor opptakskretsen. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 76 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven).

Samordnet opptak vil kunne gi søkerne bedre oversikt over det samlede barnehagetilbudet i kommunen. I et felles informasjonsopplegg må det forutsettes at alle barnehager i kommunen presenteres på en likeverdig måte. Den samordnede opptaksprosessen må gi foreldrene mulighet til å tilkjenne sine ønsker og behov, og disse skal tillegges stor vekt ved selve opptaket.

Samordnet opptaksprosess må sikre at sensitive personopplysninger ikke spres til andre enn dem som skal behandle søknaden om opptak. Kravene til skjerming av informasjon i blant annet personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31, må iakttas. Barnehagen kan bare innhente barns og foreldres/foresattes fødselsnummer når det er saklig behov for en sikker identifisering, og dette er umulig å oppnå ved bruk av andre metoder, jf. personopplysningsloven § 12 første ledd. Datatilsynet har på generelt grunnlag uttalt at det i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig å bruke navn, adresse og fødselsdato for å sikre en riktig identifisering. Det er ikke et argument for bruk av fødselsnummer at systemet er tilrettelagt slik eller at det er praktisk. Det vil imidlertid være enkelte tilfeller der faren for forveksling av barna er spesielt stor og der fødselsnummer bør benyttes. Dette kan i følge Datatilsynet for eksempel gjelde ved kommunale samordnede opptaksprosesser. Det kan også i enkelte tilfeller være grunnlag for å benytte foreldrenes fødselsnummer. Det vil for eksempel være spesielt viktig med en sikker identifisering for å kontrollere foreldrenes/de foresattes inntektsforhold i forbindelse med søknad om redusert betaling. For offentlig eide barnehager vil bruk av fødselsnummer kunne være nødvendig dersom foreldrene/de foresatte ønsker automatisk fradrag for barnehageutgiftene i selvangivelsen. I forbindelse med kontantstøtteordningen vil innhenting av foreldrenes/de foresattes fødselsnummer også være tillatt, jf. forskrift om føring av register til bruk i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte § 2. Forskriften er gitt med hjemmel i barnehageloven § 8 fjerde ledd som pålegger hver kommune å opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte.

Andre ledd

Det anses som en etablert rettsoppfatning at opptak i kommunale barnehager regnes som enkeltvedtak, jf. § 2 første ledd bokstav b i forvaltningsloven 10. februar 1967. Opptak i private barnehager regnes tradisjonelt i utgangspunktet ikke som enkeltvedtak. Etter barnehageloven § 12 andre ledd skal forvaltningslovens regler for enkeltvedtak i kapitlene IV til VI ikke gjelde for opptak i barnehage. Hensynet til søkerens rettssikkerhet, behovet for en forsvarlig og effektiv opptaksprosess og opptaksorganets behov for legitimitet tilsier imidlertid at det bør finnes saksbehandlingsregler for opptak. Nærmere saksbehandlingsregler for opptak i alle barnehager er fastsatt i en egen forskrift. Forskriften skal bidra til å sikre en forsvarlig opptaksprosess som ivaretar brukernes behov for rettssikkerhet og en effektiv saksbehandling. Saksbehandlingsreglene er lagt tettest mulig opp til forvaltningsloven der dette er hensiktsmessig. Se nærmere om dette under merknadene til forskriften om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage.

§ 13. Prioritet ved opptak

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak i barnehage. Det skal foretas en sakkyndig vurdering for å vurdere om barnet har nedsatt funksjonsevne.

Barn som det er fattet vedtak om etter lov om barneverntjenester §§ 4-12 og 4-4 annet og fjerde ledd, har rett til prioritet ved opptak i barnehage.

Kommunen har ansvaret for at barn med rett til prioritet får plass i barnehage.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir rett til prioritet ved opptak for to grupper barn som antas å ha et særskilt behov for et barnehagetilbud. Fortrinnsretten innebærer at barnet går foran andre søkere, men gir ikke rett til barnehageplass. Fortrinnsretten til en plass gjelder bare dersom barnet hører til barnehagens opptakskrets. Se nærmere om dette under merknadene til forskriften om saksbehandlingsregler ved opptak.

Første ledd

Bestemmelsens første ledd gir rett til prioritet ved opptak for barn med nedsatt funksjonsevne. Begrepet nedsatt funksjonsevne omfatter ulike fysiske funksjonsnedsettelse, utviklingshemming, språk- og talevansker, adferdsvansker og psykiske lidelser. Ikke enhver funksjonsnedsettelse gir rett til fortrinn ved opptak. En sakkyndig instans må vurdere om funksjonsnedsettelsen og dens konsekvenser for barnet skaper et større behov for barnehageplass enn for førskolebarn ellers. Med sakkyndig instans menes de faglige instanser og personer som har hatt med barnet å gjøre fra det ble født eller fra det tidspunkt funksjonsnedsettelsen ble oppdaget/diagnostisert. Dette kan for eksempel være lege, helsestasjon eller PP-tjeneste. Dersom den sakkyndige mener barnet har en slik nedsatt funksjonsevne at fortrinnsretten er utløst, skal barnet gis rett til prioritet ved opptak. Etter denne bestemmelsen er det ikke lenger noe krav at det skal foretas en vurdering av om barnet kan ha nytte av barnehageoppholdet, slik det var etter barnehageloven 5. mai 1995 nr. 19.

Førskolebarn kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp når det etter sakkyndig vurdering er nødvendig, jf. opplæringsloven 17. juli 1998 nr. 61 § 5-7. Spesialpedagogisk hjelp kommer i tillegg til barnehagetilbudet, men kan gis i barnehagen. I FNs barnekonvensjon artikkel 23, jf. menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2 nr. 4, heter det blant annet at "Alle barn med funksjonshemming har rett på et verdig og godt liv og de har krav på spesiell støtte. Barnet skal få undervisning og opplæring for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling."

Andre ledd

Retten til prioritet ved opptak gjelder også barn det er fattet vedtak om etter barnevernloven 17. juli 1992 nr. 100 § 4-12, som gjelder vedtak om omsorgsovertakelse eller § 4-4 andre og fjerde ledd hvor barnehageplass er innvilget som frivillig hjelpetiltak. Prioritetsretten innebærer at barnet går foran andre søkere, men gir ikke rett til en barnehageplass. Prioritetsretten gjelder bare dersom barnet hører til barnehagens opptakskrets. Ut over den prioritetsretten som er gitt i denne bestemmelse, fastsetter barnehageeieren selv de øvrige opptakskriterier.

Loven regulerer ikke den innbyrdes prioritetsrekkefølgen mellom de to hovedgruppene som er gitt rett til prioritet ved opptak. Dette betyr at det må foretas en individuell skjønnsmessig vurdering av hvilket barn som bør gis forrang dersom det oppstår en interessekonflikt.

Tredje ledd

Kommunen har det praktiske og økonomiske ansvaret for at barn med nedsatt funksjonsevne får plass i barnehage. Kommunen har også det praktiske og økonomiske ansvaret for at barn som har fortrinnsrett på grunnlag av vedtak etter barnevernloven sikres plass. Opptak av et barn med nedsatt funksjonsevne kan i enkelte tilfeller kreve ekstra ressurser, for eksempel ved ombygging. Kommunen har derfor en viss valgmulighet basert på praktiske og økonomiske hensyn. Barn med store eller sammensatte funksjonsnedsettelse kan ha behov for et mer tverrfaglig og behandlingsrettet tilbud enn det en vanlig barnehage gir. Slike tilbud gis vanligvis i spesialbarnehage eller i egne avdelinger knyttet til ordinære barnehager.

§ 14. Offentlig tilskudd til private barnehager

Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd. Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om hva som menes med likeverdig behandling.

Generelle merknader

Økonomisk likeverdig behandling er både et mål i seg selv og et virkemiddel for å nå full dekning, lavere foreldrebetaling og kvalitet i barnehagetilbudet. Det er kommunen som skal sørge for at ikke-kommunale barnehager behandles likeverdig i forhold til offentlige driftstilskudd.

Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å gi forskrifter med nærmere bestemmelser om hva som menes med likeverdig behandling. Slik forskrift er gitt ved kongelig resolusjon. Forskriften om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd gir nærmere regler om kommunens plikt til å sørge for likeverdig behandling.

§ 15. Foreldrebetaling

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om foreldrebetaling i barnehagen, herunder søskenmoderasjon, inntektsgradering og maksimalgrense.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å fastsette nærmere regler i forskrift om foreldrebetaling i barnehagen. Dette kan blant annet være regler om maksimalgrense (maksimalpris), søskenmoderasjon og ordninger med inntektsgraderte satser. Forskriftshjemmelen kan benyttes som et virkemiddel i forhold til å gi felles nasjonale regler for foreldrebetalingen i barnehagen.

Forskrift om foreldrebetaling i barnehage er fastsatt ved kongelig resolusjon av 16. desember 2005 med iverksettelse fra 1. januar 2006. Se under merknadene til denne forskriften for nærmere omtale.

§ 16. Tilsyn

Kommunen fører tilsyn med virksomheter etter denne lov. Kommunen kan gi pålegg om retting av uforsvarlige eller ulovlige forhold ved godkjente eller godkjenningspliktige virksomheter. Hvis fristen for å etterkomme pålegget ikke overholdes, eller hvis forholdet ikke lar seg rette, kan kommunen vedta tidsbegrenset eller varig stenging av virksomheten.

Kommunens stengingsvedtak skal sendes fylkesmannen til orientering. Vedtak om retting og stenging kan påklages til fylkesmannen.

Generelle merknader

Det er kommunen som barnehagemyndighet som skal føre tilsyn med den enkelte barnehage i kommunen. Kommunen skal også føre tilsyn med virksomheter som kan være godkjenningspliktige etter barnehageloven § 6. Etter § 8 femte ledd har kommunen rett til innsyn i dokumenter og adgang til barnehagelokaler i den utstrekning dette er nødvendig for å ivareta tilsynsansvaret.

Barnehageloven gir ingen bindende regler for hvordan og hvor ofte tilsyn skal gjennomføres. Fylkesmannen kan etter § 9 føre tilsyn med at kommunen utfører sin lovpålagte tilsynsoppgave.

Tilsynsmyndigheten skal vurdere om barnehagene drives etter barnehagelovens regler og ellers er forsvarlige. I forhold til lovlighetskravet skal kommunen for eksempel vurdere om reglene om pedagogisk bemanning og rammeplanen er fulgt. Tilsynsmyndigheten skal også føre kontroll med at barnehager som har fått godkjenning har gjennomført de utbedringene/endringene som eventuelt var stilt som vilkår ved godkjenningen.

Tilsynsansvaret omfatter også tilsyn med barnehagens innhold og kvalitet. Rammeplanen angir barnehagens samfunnsmandat og er et redskap for barnehagens ansatte og et grunnlag for myndighetens tilsyn med virksomheten.

Tilleggskravet om forsvarlighet skal fungere som en sikkerhet. Det vil si at forhold som ikke er direkte regulert av barnehageloven, men som likevel kan føre til uforsvarlige forhold for barna, skal kunne fanges opp. Eksempelvis har det forekommet at barnehageeier har endret barnehagens norm for arealutnyttelse til et slikt nivå at tilsynsmyndighetene anser det som uforsvarlig.

Dersom kommunen oppdager ulovlige eller uforsvarlige forhold, kan den gi pålegg om retting. Pålegget skal gis i form av et vedtak, og forvaltningslovens regler skal følges. Dersom pålegget om retting ikke overholdes, kan kommunen vedta tidsbegrenset eller varig stenging av virksomheten. Kommunens vedtak om retting og stenging kan påklages til fylkesmannen, som kan prøve alle sider av vedtaket.

Kommunen har som nevnt under merknaden til § 8 et veiledningsansvar overfor barnehageeier. Ved god veiledning kan man ofte få endret forhold til det bedre slik at det ikke blir nødvendig med pålegg om retting eller stenging.

Kommunene og fylkeskommunene er i kommuneloven 25. september 1992 nr. 107 med senere endringer pålagt å føre kontroll med sin egen virksomhet. Denne egenkontrollen er sammensatt av ulike deler. Det overordnede kontrollansvaret i en kommune eller fylkeskommune er lagt til kommunestyret og fylkestinget gjennom kommunelovens bestemmelse om at kommunestyret og fylkestinget har den øverste kontroll (i kommuneloven betegnet som det øverste tilsynsansvaret) med sin forvaltning. Regler for internt tilsyn og kontroll samt for revisjon finnes i kommuneloven kapittel 12.

Kapittel V. Personale

§ 17. Styrer

Barnehagen skal ha en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse.

Barnehagen skal ha en daglig leder som har utdanning som førskolelærer eller annen høyskoleutdanning som gir barnefaglig og pedagogisk kompetanse.

Kommunen kan innvilge dispensasjon fra utdanningskravet etter andre ledd. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Departementet gir nærmere forskrifter om dispensasjon fra utdanningskravet og om godkjenning av utenlandske utdanninger.

Generelle merknader

Styreren er en sentral person i barnehagens virksomhet og har en nøkkelrolle når det gjelder initiativ, tiltak og oppfølging av det pedagogiske arbeidet. Ansvar for utviklings- og endringsarbeidet i barnehagen er viktig. Dette krever gode pedagogiske og barnefaglige kunnskaper. Styreren må være tilgjengelig for alle foreldrene og må legge til rette for et godt og utviklende arbeidsmiljø. Styrer har et særlig ansvar for å samarbeide med og henvise til hjelpeinstanser dersom det er nødvendig. Styreren skal også samhandle med kommunen om oppgaver knyttet til økonomi, opptak av barn, foreldrebetaling osv., noe som krever gode administrative kunnskaper og evne til strategisk tenkning og langsiktig planlegging.

Første ledd

Bestemmelsen fastslår at barnehagen må ha en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse. Dette betyr at barnehagens leder må ha nødvendig lederkompetanse.

Andre ledd

Barnehagen skal ha en daglig leder - en styrer. Det stilles krav om førskolelærerutdanning for styrer. I tillegg åpnes det for at også andre med høyskoleutdanning som gir barnefaglig og pedagogisk utdanning kan tilsettes som styrer. Av de utdanninger som i dag tilbys, er følgende relevante for styrerstillingen:

- Utdanning som allmennlærer
- Utdanning som faglærer (fireårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag og treårig faglærerutdanning som gir kompetanse for tilsetting fra 1. klassetrinn)

Personer med annen treårig pedagogisk utdanning på høyskolenivå som har tatt videreutdanning i barnehagepedagogikk, og som dermed kan bli pedagogiske ledere etter § 18, kan også bli styrere.

Det stilles i utgangspunktet krav om at hver barnehage skal ha en styrer. Det kan imidlertid tenkes unntakstilfeller der det kan være behov for at flere barnehager samler sine styrerressurser, for eksempel i et lederteam. Departementet forutsetter at slik samordning ikke fører til svekkelse av styrerressursen for den enkelte barnehage. Det forutsettes videre at det er en hensiktsmessig avstand mellom barnehagene, at styrerteamet har daglig kontakt og at det skjer en daglig oppfølging av hver enkelt barnehage og at den forskriftsfestede normen for pedagogisk bemanning overholdes. Kommunen må ved godkjenning og tilsyn foreta en totalvurdering av hvorvidt de barnehager som velger å samordne sine styrerressurser, oppfyller kravene som stilles til barnehagedrift i loven. Rent unntaksvis kan flere små

barnehager organiseres sammen som én felles virksomhet med én styrer, for eksempel der det er vanskelig å få kvalifisert personale. Også her må kommunen ved godkjenning og tilsyn vurdere om den samlede virksomheten oppfyller barnehagelovens krav. Ved vurderingen må det legges vekt på virksomhetens størrelse etter en sammenslåing, barnehagens geografiske plassering i forhold til hverandre og tilgangen til kvalifisert personale. Felles organisering av skole og barnehage som én mindre virksomhet kan være en løsning i områder der barnehagebarn og skolebarn til sammen bare utgjør noen få titalls barn.

Tredje ledd

Etter denne bestemmelsen kan kommunen innvilge dispensasjon fra utdanningskravet i andre ledd, mens fylkesmannen er klageinstans.

Hovedregelen om utdanningskrav er gitt for å sikre at personalet har nødvendig kompetanse for å drive barnehagen til beste for barn og foreldre, i tråd med føringer i lov og rammeplan. Personalets kvalifikasjoner er av vesentlig betydning for kvaliteten på tilbudet til barna, samarbeidet med foreldrene og andre samarbeidsparter og for barnehagens muligheter til å arbeide systematisk og langsiktig med sikring og utvikling av den pedagogiske virksomheten. Hensynet bak hovedregelen må legges til grunn ved behandling av dispensasjonssøknader. Nærmere regler om dette er gitt i forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder, jf. forskriftshjemmelen i fjerde ledd.

Fjerde ledd

Dette leddet gir departementet hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere regler om dispensasjon fra utdanningskravet. Dette er gjort i forskrift om midlertidige og varige dispensasjoner og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder.

Bestemmelsen i fjerde ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om godkjenning av utenlandske utdanninger. Direktivene 89/48/EØF, 92/51/EØF og 2001/19/EF må legges til grunn for hvordan man ved tilsetting av førskolelærer behandler søkere som er statsborgere i land i EØS-området eller i Sveits. Departementet vil derfor i forskrift gi nærmere regler om godkjenning av utenlandsk førskolelærerutdanning.

§ 18. Barnehagens øvrige personale

Pedagogiske ledere må ha utdanning som førskolelærer.

Likeverdig med førskolelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høghskolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Kommunen kan gi dispensasjon fra utdanningskravet i første ledd. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

Departementet gir forskrifter om dispensasjon, om godkjenning av utenlandske utdanninger og om unntak fra utdanningskravet for personale som arbeider i barnehagen på nattid.

Bemanningen må være tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet.

Departementet gir utfyllende forskrifter om pedagogisk bemanning.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir nærmere regler om barnehagens øvrige personale. Personalet er barnehagens viktigste ressurs. Personalet har det daglige ansvaret for barna, bistår foreldrene i oppdragelsen, gir råd og veiledning og kan samarbeide med og henvise til hjelpeinstanser der det er nødvendig. Det er av stor betydning at det er både kvinner og menn i barnehagen. Så langt det er mulig, bør barn fra etniske og kulturelle minoriteter også møte personale med samme kulturbakgrunn.

Første ledd

Bestemmelsen slår fast at pedagogiske ledere må ha førskolelærerutdanning. Personalets kompetanse er den viktigste kvalitetsfaktoren i barnehagen. Denne kompetansen er også en nøkkelfaktor for barn som av ulike grunner har spesielle behov. Pedagogen har et helhetlig ansvar for planlegging og vurdering, daglig omsorg for det enkelte barnet, for utviklingen av det sosiale miljøet og læringsmiljøet i barnegruppen og for samarbeidet med barnas foreldre. Pedagogen har også veiledningsansvar for det øvrige personale samt medansvar for utviklingen av barnehagen som pedagogisk virksomhet og barnehagens samarbeid med andre tjenester. Førskolelærerutdanningen gir innføring i arbeid med barn individuelt og i grupper, og personalet må ha kunnskaper for å kunne medvirke til en god og konstruktiv samhandling med og i barnegruppen. Utdanningskravet er gitt for å sikre at personalet har nødvendig kompetanse til å drive barnehagen til beste for barn og foreldre, i tråd med lov og rammeplan.

Andre ledd

Bestemmelsens likestiller annen treårig pedagogisk utdanning på høgsolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk med førskolelærerutdanning. Dette betyr at for eksempel en allmennlærer som tar tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk kan tilsettes som pedagogisk leder på samme måte som førskolelærere. Et eget studietilbud i barnehagepedagogikk vil derfor etableres. Av de utdanninger som i dag tilbys, er følgende utdanninger med tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk relevante for stilling som pedagogisk leder:

- Utdanning som allmennlærer
- Utdanning som faglærer (fireårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag og treårig faglærerutdanning som gir kompetanse for tilsetting fra 1. klassesetrinn)
- Utdanning som spesialpedagog
- Utdanning som barnevernspedagog

Person med en av ovennevnte utdanninger som har hovedfag/mastergrad i barnehagepedagogikk eller førskolepedagogikk kan få stilling som pedagogisk leder uten tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk.

Tredje ledd

Rent unntaksvis kan det være behov for å gi dispensasjon fra utdanningskravet til pedagogiske ledere. Kommunen er derfor gitt hjemmel til å kunne dispensere fra utdanningskravet. Utdanningskravet i loven er satt for å påse at barnehagen har den nødvendige kompetansen som kan sikre barna et likeverdig pedagogisk tilbud av god kvalitet. Dispensasjon fra utdanningskravet må derfor bare gis i de tilfeller og for den periode som er absolutt nødvendig. Dersom kommunen avslår en søknad om dispensasjon fra en barnehageeier, kan avslaget klages inn for fylkesmannen. Nærmere regler om dispensasjon fra utdanningskravet er gitt i forskrift om midlertidige og varige dispensasjoner og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder. Se nærmere om dette under merknaden til fjerde ledd.

Fjerde ledd

Bestemmelsen fastslår at departementet gir nærmere forskrifter om dispensasjonsadgangen etter forrige ledd, om godkjenning av utenlandske utdanninger og om unntak fra utdanningskravet for personale som jobber i barnehagen på nattid.

Departementet har fastsatt nærmere regler om dispensasjon i forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder. Dispensasjonen som gis, er knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage.

Direktivene 89/48/EØF, 92/51/EØF og 2001/19/EF må legges til grunn for hvordan man ved tilsetning av førskolelærer behandler søkere som er statsborgere i land innen EØS-området eller i Sveits. Departementet vil derfor i forskrift gi nærmere regler om godkjenning av utenlandsk førskolelærerutdanning.

Femte ledd

Det er barnehageeier som har ansvaret for at den totale bemanningen i barnehagen er tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet. Kommunen som barnehagemyndighet har som godkjennings- og tilsynsmyndighet ansvar for å påse at barn får gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i barnehagen. Hva som er tilstrekkelig, må vurderes ut fra barnegruppens størrelse og barnas behov. Med begrepet tilfredsstillende pedagogisk bemanning menes at barnehagen skal drives i samsvar med de krav til formål og innhold som framgår av formålsbestemmelsen i § 1, innholdsbestemmelsen i § 2, bestemmelsen om barns rett til medvirkning i § 3 og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Bestemmelsen må ses i sammenheng med forskrift om pedagogisk bemanning, jf. omtalen nedenfor om sjette ledd.

Sjette ledd

Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å fastsette utfyllende forskrifter om pedagogisk bemanning, dvs. fastsette en pedagognorm. Pedagognormen angir antallet barn per pedagog. Hensikten med pedagognormen er å sikre at det finnes tilstrekkelig personale med pedagogisk kompetanse til å ivareta barns behov for omsorg, lek, og læring, sosial tilhørighet og utviklingsstøtte, jf. § 2 og barns rett til medvirkning § 3. Videre skal regelen bidra til å sikre et godt og nært samarbeid mellom foreldre og barnehage til barns beste, jf. §§ 1, 2 og 4.

§ 19. Politiattest

Den som skal arbeide i barnehage må legge fram tilfredsstillende politiattest. Attesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn.

Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, er utelukket fra arbeid i barnehager.

Kommunen kan kreve politiattest etter første ledd også for andre personer som regelmessig oppholder seg i barnehagen.

Departementet gir utfyllende forskrifter om politiattester.

Generelle merknader

Barnehagen er en viktig del av barns oppvekstmiljø, og barnehagepersonalet opparbeider et nært tillitsforhold til barna. Barn har små muligheter, både fysisk og mentalt, til å forsvare seg mot overgrep fra voksne. Misbruk av tillitsforholdet må forhindres. Et virkemiddel for å

oppnå dette, er å stille bestemte krav om kvalifikasjoner og referanser til barnehagens personale med krav om politiattest.

Første ledd

Etter denne bestemmelsen må den som skal arbeide i barnehage legge fram tilfredsstillende politiattest. Med barnehage menes både ordinære barnehager, familiebarnehager og åpne barnehager. Attest skal kreves framlagt av ”den som skal arbeide i barnehage”, dvs. den man ønsker å tilsette. Samtlige søkere skal derfor ikke legge ved politiattest ved søknad. Det må framgå av utlysningsteksten at politiattest vil bli krevd framlagt før tilsetning. Politiattesten skal legges fram for den som ansetter. Dersom eier selv skal jobbe i barnehagen, skal vedkommende eier legge fram politiattest for kommunen. Kravet om politiattest gjelder alle som skal arbeide i barnehagen, dvs. også kjøkkenpersonale, sivilarbeidere, vikariater ut over de kortvarige og vikarer tilknyttet en mer etablert ordning.

Attesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn. Dette betyr at verserende saker skal framkomme av attesten i tillegg til saker hvor dom er avsagt og hvor vedkommende er funnet skyldig. Ved å ta med *siktet* og *tiltalt* har en innført en karantenetid hvor en person ikke kan ansettes. Hensynet til barnas sikkerhet veier tyngre enn hensynet til søker. At noen er *siktet* innebærer at den mistenkte enten er erklært siktet av påtalemyndigheten eller at det er besluttet eller gjennomført pågrep mv. Det er altså ikke nok å være anmeldt eller mistenkt. Dersom det er utferdiget tiltale mot noen, vil dette si at påtalemyndigheten vurderer bevisene tilstrekkelige til å få vedkommende dømt. Hvis siktelse eller tiltale frafalles, dvs. at saken henlegges, skal forholdet ikke lenger framgå av politiattesten.

Hva som ligger i begrepet ”seksuelle overgrep mot barn”, fastsettes nærmere i forskrift om politiattest, jf. § 19 fjerde ledd. I forskriften nevnes følgende straffebud: Straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 §§ 195, 196, 200 andre ledd, 201 bokstav c og § 204a. Straffeloven § 195 omhandler utuktig omgang med barn under 14 år. Straffeloven § 196 omhandler det samme, men for aldersgruppen 14–15 år. Straffeloven § 200 andre ledd omhandler seksuell handling med barn under 16 år og forledelse av barn under 16 år til å utvise seksuelt krenkende eller annen uanstendig adferd. Straffeloven § 201 bokstav c gjelder seksuelt krenkende eller annen uanstendig adferd i ord eller handling i nærvær av eller overfor barn under 16 år. Straffeloven § 204a retter seg mot befatning med kjønnslige skildringer som gjør bruk av barn. Departementet legger til grunn at begrepet *seksuelle overgrep mot barn* også dekker den befatning med kjønnslige skildringer som gjør bruk av barn som er omtalt i straffeloven § 204a.

Andre ledd

Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, er utelukket fra å arbeide i barnehagen. Hvis en person på grunn av andre straffbare forhold er uegnet til å arbeide i barnehage, kan retten til å inneha slik stilling fradømmes, jf. straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 29 nr. 2.

Tredje ledd

Kommunen kan kreve framlagt politiattest av personer som oppholder seg regelmessig i barnehagen, selv om de ikke arbeider der. Dette dreier seg om personer som har mulighet til å være i kontakt med barna og opparbeide seg et visst tillitsforhold til dem - uten å være tilsatt i barnehagen. Dette kan dreie seg om eier av barnehagen, eier av barnehagelokalet, familiemedlemmer som er til stede i familiebarnehagens åpningstid osv. Kommunen må

foreta en konkret vurdering ut fra de faktiske forhold. Forskrift om politiattest har nærmere regler om framleggelse av slik politiattest i forbindelse med godkjenning.

Fjerde ledd

Departementet har fastsatt nærmere regler i forskrift om politiattest med hjemmel i § 19 fjerde ledd. Forskriften om politiattest definerer hva som menes med lovens begrep ”seksuelle overgrep mot barn”. Forskriften gir videre nærmere regler om hvem som skal levere politiattest, hva den skal inneholde, hvordan man skal gå fram ved innhenting av attest, hvordan attesten skal behandles og konsekvensene av at tilfredsstillende attest ikke leveres.

Kapittel VI. Forskjellige bestemmelser

§ 20. Taushetsplikt

For virksomheter etter denne lov gjelder reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13f tilsvarende.

Generelle merknader

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid i barnehagen har taushetsplikt etter de generelle bestemmelsene i forvaltningsloven. Taushetsplikten gjelder både det pedagogiske personalet og andre ansatte, som assistenter, studenter, vikarer, kjøkkenpersonale, vaktmestere mv. Taushetsplikten innebærer at medarbeiderne plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det vedkommende i sitt arbeid får vite om noens personlige forhold. Med dette menes blant annet opplysninger om fysisk og psykisk helse, familie- og hjemforhold, boligforhold, økonomi eller klientforhold til det offentlige.

Barnehagens adgang til å videreformidle opplysninger til andre instanser og tjenester reguleres av forvaltningsloven §§ 13a, 13b, og 13d. Dette innebærer at ansatte i barnehagen blant annet kan formidle opplysninger til andre forvaltningsorganer på grunnlag av samtykke, hvis opplysningene er anonymisert, eller i konkrete saker når opplysningene brukes til det formålet de er gitt eller innhentet for samt når videreformidling av opplysningene er nødvendig for å fremme barnehagens oppgaver. Barnehagen kan også anmelde eller gi opplysninger om lovbrudd til politiet når barnehagen finner dette ønskelig ut fra allmenne hensyn, jf. § 13 b nr. 6. Nærmere redegjørelse for dette finnes i Barne- og familiedepartementets veileder Q-1088B Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien.

Barnehagepersonalet har opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf, barnehageloven § 22. Se også barnevernloven § 6-4 andre ledd med hensyn til opplysningsplikt ved pålegg fra barnevernmyndigheten.

Barnehagens ansatte har som alle andre en plikt til å anmelde eller på annen måte avverge visse alvorlige forbrytelser, jf. straffeloven § 139. Bestemmelsen omfatter blant annet seksuelle overgrep og grov legemsbeskadigelse. Etter lov om forbud mot kjønnslemlestelse 15. desember 1995 nr. 74 med endringer 28. mai 2004 § 2 er barnehageansatte pålagt en avvergelsesplikt uten hensyn til taushetsplikten.

§ 21. Opplysningsplikt til sosialtjenesten

Barnehagepersonalet skal gi sosialtjenesten bistand i klientsaker. De skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som bør føre til tiltak fra sosialtjenestens side, og de skal av eget tiltak gi sosialtjenesten opplysninger om slike forhold. Av eget tiltak kan opplysninger bare gis etter samtykke fra klienten, eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

Generelle merknader

Sosialtjenestens formål er blant annet å fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og forebygge sosiale problemer. Sosialtjenesten skal gi råd og veiledning. Foruten økonomisk stønad til livsopphold omfatter de sosiale tjenester blant annet praktisk bistand og opplæring, avlastningstiltak osv. En rekke av de tiltakene sosialtjenesten ønsker å iverksette kan ikke realiseres uten gjennom samarbeid med andre organer. Barnehageansatte er på denne bakgrunn pålagt å gi sosialtjenesten bistand i klientsaker, og også ellers av eget initiativ gjøre sosialtjenesten oppmerksom på forhold som bør føre til tiltak fra sosialtjenesten. Slike opplysninger kan imidlertid bare gis dersom foreldrene samtykker i at de gis eller dersom opplysningene ikke er taushetsbelagte, jf. § 20.

Styreren er den personen som normalt skal gi slike opplysninger. Bestemmelsen er likevel ikke til hinder for at andre kan gi opplysningene.

§ 22. Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter barnehagepersonalet å gi slike opplysninger. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

Generelle merknader

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For at barnevernet skal kunne ivareta denne oppgaven overfor barn i alvorlige situasjoner, vil barnevernet ofte være avhengig av å motta opplysninger fra andre. Av denne grunn er alle ansatte i barnehager og skoler etter nærmere regler pålagt opplysningsplikt overfor barnevernet.

Styreren er den som normalt skal gi slike opplysninger. Bestemmelsen om at opplysningene normalt skal gis av styrer er en saksbehandlingsregel og fritar ikke den enkelte ansatte fra dennes opplysningsplikt.

Gjennom sin daglige nære kontakt med barn er de ansatte i barnehagene i en sentral posisjon i forhold til å kunne observere og motta informasjon om barns omsorgs- og livssituasjon. For at barn i alvorlige situasjoner skal bli sett av barnevernet og få den hjelp de har behov for, er det derfor svært viktig at de ansatte i barnehagene oppfyller opplysningsplikten når den inntreffer.

En forutsetning for dette er at de ansatte har tilstrekkelige kunnskaper om opplysningsplikten og dens anvendelse.

Det er viktig at alle ansatte har kunnskap om følgende:

- At opplysningsplikten gjelder for alle ansatte i barnehager
- At opplysningsplikten innebærer en plikt til å gi opplysninger til barneverntjenesten uten hinder av taushetsplikten, samt at plikten gjelder både av eget tiltak og etter pålegg fra barneverntjenesten
- At opplysningsplikten inntreffer i de alvorlige tilfellene; der det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker.

Departementet vil peke på at barnevernloven § 6-4 andre ledd er endret fra 1. januar 2006 slik at det nå også er opplysningsplikt ved pålegg i tilknytning til sak om samvær, fratakelse av foreldreansvar og/eller adopsjon og oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Departementet peker også på at barnehageansatte i lov om forbud mot kjønnslemlestelse 15. desember 1995 nr. 74 med endringer 28. mai 2004 i § 2 er pålagt en avvergelsesplikt uten hensyn til taushetsplikt.

Barne- og familiedepartementet har utgitt rundskrivet *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikt*. En av hovedmålsettingene er å klargjøre opplysningsplikten til barneverntjenesten. Barnehagens og skolens opplysningsplikt er også behandlet i veilederen *Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien*, som er utgitt av Barne- og familiedepartementet.

§ 23. Helsekontroll av barn og personale

Før et barn begynner i barnehage, skal det legges fram erklæring om barnets helse. Dersom barnet har møtt til de ordinære undersøkelser på helsestasjon, kan slik erklæring gis av barnets foresatte.

Barnehagens personale har plikt til å gjennomgå tuberkulosekontroll i henhold til gjeldende regelverk.

Generelle merknader

Bestemmelsen sikrer at barnehagen blir kjent med viktige opplysninger om barnas helsetilstand og at barna sikres mot ansatte som kan være smittebærere av tuberkulose.

Første ledd

Hensikten med å innhente opplysninger om barnets helsetilstand er at barnehagen skal kunne legge forholdene best mulig til rette for barnet. For å få informasjon om for eksempel astma, allergier, fysisk og/eller psykisk funksjonsnedsettelse, kan barnehagen utarbeide helseopplysnings skjema som foreldre/foresatte bes fylle ut, eventuelt opplyse foreldre om at det skal framlegges erklæring om barnets helse. Det bør framgå av helseopplysnings skjemaet om barnet har fulgt helsestasjonstilbudet, herunder barnevaksinasjonsprogrammet. Av forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastsatt 3. april 2003 av Helse- og omsorgsdepartementet med hjemmel i lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene § 1-3 femte ledd og lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer § 3-8 første ledd, framgår det at kommunen gjennom helsestasjon blant annet skal tilby helseundersøkelser og vaksinasjon i

henhold til barnevaksinasjonsprogrammet. Ved spesielle behov for informasjon om barnets helsetilstand kan barnehagen be om at dette dokumenteres med legeattest. En helseerklæring må ikke være eldre enn et halvt år når barnet starter i barnehagen.

Det er et krav i barnehageloven at foreldrene/de foresatte skal gi barnehagen opplysninger om barnets helse før oppstart i barnehage. Dette gjelder imidlertid kun opplysninger som barnehagens personale har behov for i forbindelse med sitt daglige arbeid med barnet i barnehagen. Forskrift om behandling av personopplysninger fastsatt 15. desember 2000 er gitt i medhold av personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31. Forskriftens § 7-21 sier blant annet at behandling av personopplysninger om barn i barnehage i medhold av barnehageloven er unntatt fra reglene om konsesjonsplikt og meldeplikt i personopplysningsloven. Det betyr at barnehagene ikke behøver å gi melding til Datatilsynet eller søke om konsesjon før behandling av personopplysninger som nevnt i barnehageloven § 23 første ledd.

Selv om behandlingen av personopplysningene er unntatt fra melde- og konsesjonsplikten etter personopplysningsforskriftens § 7-21, medfører ikke dette at det er gjort unntak fra personopplysningslovens og forskriftens øvrige bestemmelser. Ved behandling av helseopplysninger er det viktig at sikkerheten ivaretas. Barnehagen må i denne forbindelse følge sikkerhetsbestemmelsene som følger av lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) med forskrift. Der disse opplysningene behandles elektronisk, stiller loven og forskriften blant annet krav til at det ikke benyttes datamaskin som er tilknyttet internett uten såkalt brannmur. Der opplysningene kun oppbevares i papirform vil det være behov for fysisk sikring, dvs. at skap og rom der opplysningene oppbevares er låst. For mer informasjon om sikkerhetsbestemmelsene vises til Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.no

Andre ledd

Bestemmelsen presiserer at barnehagens personale har plikt til å gjennomgå tuberkulosekontroll i den utstrekning helsemyndighetene finner det nødvendig. Plikten gjelder, foruten de ansatte, personer i praksis og hospitering, jf. forskrift om tuberkulosekontroll § 3-1 nr. 2 og 3 fastsatt ved kgl.res. 21. juni 2002 med hjemmel i lov 5. august 1994 nr. 55 om vern mot smittsomme sykdommer § 2-1 m.fl. og lov 18. mai nr. 24 om helseregistre og behandling av helseopplysninger §§ 6 og 8.

§ 24. Øvingsopplæring

Barnehagens eier plikter å stille barnehagen til disposisjon for øvingsopplæring for studenter som tar førskolelærerutdanning.

Barnehagens styrer og pedagogiske ledere plikter å veilede studenter i slik øvingsopplæring.

Generelle merknader

Barnehageloven § 24 pålegger barnehageeier å stille barnehagen til disposisjon for øvingsopplæring for studenter i førskolelærerutdanning. Styrere og pedagogiske ledere er forpliktet til å veilede studenter i slik øvingsopplæring. Vilårene for slik øvingsopplæring er avtalefestet. Hensikten med bestemmelsen er å gi førskolelærerstudenter den praksis utdanningen krever. Praksisopplæring er nyttig i en profesjonsrettet utdanning, og den skal ha god kvalitet.

Departementet mener også det er viktig at barnehagene stiller seg til rådighet for lærlinger i barne- og ungdomsarbeiderfaget. Denne yrkesgruppen bidrar til en samlet sett høyere kompetanse i barnehagene.

§ 25. Lovens anvendelse på Svalbard

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard. Det er hittil ikke fastsatt noen slik forskrift. Barnehagedriften på Svalbard reguleres gjennom de vilkår som stilles i forbindelse med at departementet gir tilskudd til drift av barnehager på Svalbard. Vilkårene tar utgangspunkt i barnehagelovens bestemmelser så langt disse passer.

Kapittel VIII. Ikrafttredelse og endringer i andre lover

§ 26. Ikrafttredelse. Endringer i andre lover

Loven trer i kraft fra den dag Kongen bestemmer.¹

Når loven trer i kraft, oppheves lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager. Vedtak som er truffet etter denne loven, gjelder inntil de faller bort eller blir endret etter loven her.

Lov 19. juni 1997 nr. 64 om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager oppheves straks.

Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om overgangsregler.

¹ Fra 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 613.

Generelle merknader

Bestemmelsen gir nærmere regler for iverksettelse og opphevelse av andre lover. Av særlig betydning er bestemmelsens andre ledd andre punktum. Her framgår det at vedtak, herunder enkeltvedtak og forskrifter, som er truffet etter barnehageloven 5. mai 1995 nr. 19, gjelder inntil de faller bort eller blir endret etter barnehageloven 17. juni 2005 nr. 64. Dette betyr at tidligere vedtak prolongeres inntil de faller bort av seg selv eller blir endret. Departementet gis i fjerde ledd hjemmel til å gi forskrift om overgangsregler. Slik forskrift er fastsatt 16. desember 2005.

DEL 4

MERKNADER TIL FORSKRIFTER TIL BARNEHAGELOVEN

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM FØRING AV REGISTER TIL BRUK I FORBINDELSE MED KONTROLL AV BEREGNING OG UT BETALING AV KONTANTSTØTTE

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 8 fjerde ledd.

§ 1. Plikt til å føre register

Kommunen har plikt til å opprette og føre register til bruk for trygdekontorene i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte etter kontantstøtteloven. Registeret kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte.

§ 1:

Bestemmelsen pålegger kommunen plikt til å opprette og føre et register som inneholder opplysninger om barn i alderen en til tre år som benytter barnehagetilbud som mottar statlig tilskudd til drift. Det vises i denne sammenheng til grunnvilkåret for rett til kontantstøtte i kontantstøtteloven § 2 første ledd, der det heter: ”Kontantstøtte ytes for barn mellom 1 og 3 år som er bosatt i riket, og som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehageplass som det ytes offentlig driftstilskudd for, jf § 7 tredje ledd”. Opplysningene i de kommunale registrene skal månedlig overføres til trygdeetaten og skal brukes i forbindelse med kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte.

Formålet med bestemmelsen er å sikre rettmessig utbetaling av kontantstøtte. Det åpnes derfor for at kommunens register kan samkjøres mot trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte. Det vises i denne sammenheng til kontantstøtteloven §§ 14 til 16 om henholdsvis søknad om kontantstøtte, hvem som avgjør søknad om kontantstøtte og om søkers opplysningsplikt og til § 19 i samme lov om forholdet mellom trygdeetaten og kommunen. Etter sistnevnte bestemmelse skal overføring av opplysninger fra de kommunale registrene til trygdeetaten skje månedlig og på den måten Rikstrygdeverket bestemmer. Opplysningene i de kommunale registrene kan ikke benyttes til andre formål enn kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte. Det er av den grunn ikke anledning til å samkjøre kommunens register mot andre personregistre enn trygdekontorets register over mottakere av kontantstøtte.

§ 2. Registerets innhold

Registeret skal inneholde opplysninger om:

- a. navn, fødselsnummer og adresse til barn i alderen 1 til 3 år som har barnehageplass med offentlig driftstilskudd
- b. navn, fødselsnummer og adresse til den/de barnet bor fast hos
- c. avtalt ukentlig oppholdstid i barnehagen
- d. barnehagens navn, adresse og organisasjonsnummer

- e. tidspunktet for når barnet begynte i barnehagen, når det eventuelt fikk endret oppholdstiden eller sluttet i barnehagen.

Det er ikke tillatt å registrere andre opplysninger enn de som er nevnt i bokstav a-e.

Første ledd:

Bestemmelsen angir nærmere hvilke opplysninger som skal registreres i de kommunale registrene. Opplistingen i bestemmelsens første ledd a) til e), er uttømmende. For at trygdekantoret skal kunne benytte de kommunale registrene til kontroll av beregning og utbetaling av kontantstøtte etter kontantstøtteleven, må registrene inneholde følgende opplysninger:

- Bokstav a): For barn i alderen ett til tre år som har barnehageplass med statlig driftstilskudd, skal navn, fødselsnummer (11 siffer) og adresse registreres.

Alle godkjente barnehager har rett til statlig driftstilskudd. I forhold til barn i alderen ett til tre år som går i ordinære barnehager eller i familiebarnehager, skal navn, fødselsnummer og adresse registreres.

Det er imidlertid gjort unntak for barn som går i såkalt åpen barnehage. Med begrepet åpen barnehage forstås barnehage hvor det ikke går en fast gruppe barn, men hvor barn og foreldre/omsorgsperson kan komme sammen med andre en viss tid per dag. Opplysninger om barn i åpne barnehager skal ikke registerføres selv om de åpne barnehagene er gjenstand for godkjenning og kan motta statlig driftstilskudd. Bakgrunnen for dette er at familier som benytter åpen barnehage har rett til full kontantstøtte, jf. Ot. prp. nr. 56 (1997-98) pkt. 2.1.

Når det gjelder barn som benytter andre omsorgs- eller tilsynsordninger enn godkjent barnehage, for eksempel barnepark eller dagmamma, skal barnas navn, fødselsnummer og adresse ikke registreres.

- Bokstav b): Navn, fødselsnummer (11 siffer) og adresse til den/de barnet bor fast hos skal registreres i de kommunale registrene.

I tvilstilfeller om hvem barnet bor fast hos, legges barneloven §§ 34 flg. til grunn.

- Bokstav c): Barnets avtalte ukentlige oppholdstid skal registreres.

Det er den avtalte og ikke den faktiske oppholdstiden til barnet i barnehagen som skal registreres. At barnet benytter en kortere oppholdstid i barnehagen enn det foreldrene betaler for, og som er avtalt mellom foreldre og barnehagen, er uten betydning for registreringen. Registreringen av avtalt ukentlig oppholdstid i barnehagen har betydning i forhold til om det foreligger rett til delvis kontantstøtte, jf. kontantstøtteleven § 7.

- Bokstav d): Barnehagens navn, adresse og organisasjonsnummer skal registreres i de kommunale registrene.

Vedrørende registrering av organisasjonsnummer vises det til merknadene til barnehageloven § 7 femte ledd.

- Bokstav e): Tidspunktet for når barnet begynte i barnehagen, når det eventuelt fikk endret oppholdstiden eller sluttet i barnehagen.

Endres barnets ukentlige oppholdstid i barnehagen skal dette registreres i det kommunale registeret. Alle endringer i bruken av barnehage for barn i alderen ett til tre år skal registreres.

Andre ledd:

I bestemmelsens andre ledd heter det at det ikke er tillatt å registrere andre opplysninger i de kommunale registrene enn nevnt i bestemmelsens første ledd bokstav a) til e). Forskrift om behandling av personopplysninger fastsatt 15. desember 2005 nr. 1265 § 7-21 sier blant annet at behandling av personopplysninger om barn i barnehage i medhold av barnehageloven er unntatt fra reglene om konsesjonsplikt og meldeplikt i personopplysningsloven. Ved behandling av personopplysninger er det viktig at sikkerheten ivaretas. Barnehagen må i denne forbindelse følge sikkerhetsbestemmelsene som følger av lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) med forskrift.

§ 3. Førings og sikring av registeret

Registerføringen skal skje på bakgrunn av innsamlede opplysninger fra barnehageeierne. Registeret skal ajourføres månedlig. Kommunen fører kontroll med opplysninger fra barnehageeierne.

Alle registrerte opplysninger skal oppbevares fram til barnet fyller 6 år. Opplysningene skal slettes fra registeret fra måneden etter at barnet fyller 6 år.

De registrerte har rett til å få opplyst hvilke opplysninger om dem selv eller deres barn som er registrert i registeret. Utlevering av opplysninger fra registeret til andre kan bare skje etter skriftlig avtale med den registrerte eller dennes foresatte eller dersom utleveringen er hjemlet i lov.

Første ledd:

Den kommunale registrering skal skje på bakgrunn av innsamlede opplysninger fra barnehageeiere, og det kommunale registeret skal ajourføres månedlig. Kommunen skal opprette og føre register i forhold til alle barn som er bosatt i kommunen. Dette gjelder selv om barnet benytter barnehageplass i annen kommune enn bostedskommunen, jf. barnehageloven § 8 fjerde ledd.

Innsamlingen av opplysninger fra barnehageeiere skjer månedlig. For at innsamlingen av opplysninger fra barnehageeiere skal bli mest mulig ensartet og effektiv, bør kommunene utarbeide standardiserte rutiner. Utformingen av rutiner for innhenting av opplysninger fra barnehageeiere må skje lokalt i den enkelte kommune, gjerne som resultat av et samarbeid mellom kommunen og barnehagene.

Kommunen skal kontrollere opplysningene som hentes inn fra barnehageeier. Kommunen sitter inne med betydelig kunnskap som barnehagemyndighet og forvalter av det statlige driftstilskuddet til barnehagene. Med bakgrunn i denne kunnskapen vil kommunen kunne gjennomføre stikkprøvekontroll i den enkelte barnehage. Det er opp til den enkelte kommune å utarbeide hensiktsmessige rutiner for hvordan denne kontrollen skal gjennomføres. Kommunen har det samme kontrollansvaret overfor kommunale og private barnehager.

Andre ledd:

Opplysningene skal slettes fra og med måneden etter at barnet fyller seks år. Bakgrunnen for at opplysningene skal oppbevares så lenge, er at opplysningene vil kunne være til nytte i en eventuell klagesak om beregningen av kontantstøtte.

Tredje ledd:

De registrerte har innsynsrett i kommunens register. Innsynsretten begrenser seg til de opplysninger om dem selv eller deres barn som er registrert. Opplysninger kan gis på den måten kommunen finner formålstjenlig dersom den registrerte ikke har krevd at opplysningene skal gis skriftlig. Innsynsretten skal være gratis.

Utleveringen av opplysninger fra det kommunale registeret skal i utgangspunktet kun skje etter skriftlig samtykke fra foreldre/foresatte. Utlevering uten samtykke kan kun skje dersom mottaker har hjemmel i lov til å kreve opplysninger. Et eksempel her kan være utlevering til barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 6-4.

§ 4. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM FAMILIEBARNEHAGER

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 11 annet ledd.

Barnehageloven § 6 regulerer hvilke virksomheter som er pliktig til å søke godkjenning. Familiebarnehager er den eneste særskilte barnehagetyper som er regulert i barnehageloven. Familiebarnehager er ikke nødvendigvis godkjenningspliktige etter § 6 i loven. En godkjenning etter barnehageloven § 11 om familiebarnehager med tilhørende forskrift om familiebarnehager innebærer at tilbudet blir en pedagogisk virksomhet som veiledes av en førskolelærer og følger rammeplanen. Forskriften om familiebarnehager har egne regler om godkjenning og bemanning. Godkjente familiebarnehager skal for øvrig tilfredsstille kravene i eller i medhold av barnehageloven. Dermed skiller familiebarnehager seg fra dagmammavirksomhet og blir en del av kommunens samlede barnehagetilbud.

Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd, jf. loven § 14, og forskriften om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd. Forskriften om foreldrebetaling i barnehager gjelder også for familiebarnehager.

§ 1. Forskriftens formål og virkeområde

Forskriftens formål er å gi særskilte regler for godkjenning av familiebarnehager og for norm for pedagogisk bemanning i familiebarnehagene. En familiebarnehage er en barnehageform der barna får et tilbud i private hjem. Assistentene i familiebarnehagen skal motta veiledning av en førskolelærer. Ut over de særskilte regler som gis i denne forskriften, gjelder de bestemmelser som er fastsatt i eller med hjemmel i barnehageloven.

Generelle merknader:

Bestemmelsen klargjør når en barnehage skal godkjennes som familiebarnehage, og når den skal godkjennes som ordinær barnehage. Det gis en definisjon av familiebarnehager, og det presiseres at bestemmelser gitt i eller i medhold av barnehageloven gjelder så langt det ikke er fastsatt særbestemmelser i denne forskriften.

§ 2. Godkjenning av organiseringen

Kommunen skal foreta en kontroll av at familiebarnehagen tilfredsstillers krav i eller i medhold av barnehageloven og godkjenne den sammenslutning/ordningen som samlet sett utgjør familiebarnehagen.

Familiebarnehagen skal som hovedregel være et fellesskap mellom minst to hjem, eller mellom minst ett hjem og en vanlig barnehage. I særlige tilfeller kan kommunen godkjenne enkeltstående hjem som én familiebarnehage.

Første ledd:

Godkjenningsmyndigheten skal kontrollere at familiebarnehagen tilfredsstillers krav i eller i medhold av barnehageloven og forskriftene og godkjenne den organiseringen og sammenslutningen/ordningen av enkelthjem og eventuelt baselokale som samlet sett utgjør familiebarnehagen.

Andre ledd:

Familiebarnehagen skal være et fellesskap mellom minst to hjem eller mellom minst ett hjem og en vanlig barnehage for å kunne få godkjenning. Kommunen kan godkjenne ett hjem som en familiebarnehage. Det skal særlige grunner til for at en slik ordning skal godkjennes. Dette kan være at det rent geografisk ikke er mulig, verken å koble det ene hjemmet til et annet hjem eller til en vanlig barnehage. Det presiseres imidlertid at det skal mye til for at unntaksregelen skal kunne benyttes. De aller fleste steder vil det være mulig å få til en ordning der hjemmet er knyttet sammen med et annet hjem eller med en vanlig barnehage. Det skal være forskjell mellom en familiebarnehage og en privat dagmammaordning.

§ 3. Godkjenning av hjemmene

Virksomheten skal fortrinnsvis foregå i bebodde hjem. Ved godkjenning av det enkelte hjem og eventuelt baselokale skal det vurderes om hjemmet og lokalet egner seg for familiebarnehagedrift.

Kommunen kan i særlige tilfeller godkjenne ubebodde lokaler som ett hjem i en familiebarnehage. Ved slik godkjenning skal lokalenes hjemlige kvaliteter vektlegges.

Det kan ikke gis godkjenning til doble grupper i ubebodde lokaler.

Generelle merknader:

Paragrafen inneholder regler om godkjenning av hjemmene og eventuelle baselokaler. Kommunen godkjenner familiebarnehagene etter barnehageloven og forskriftens regler. Familiebarnehager omfattes også av forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. fastsatt 1. desember 1995 nr. 928 og må også godkjennes etter denne. Forskriften stiller en rekke krav til barnehagens fysiske og psykososiale miljø. Forskriften kommer til anvendelse ved planlegging, tilrettelegging og drift av barnehager og virksomheter som mot godtgjøring gir tilsyn med og omsorg for barn under skolepliktig alder når virksomheten er regelmessig, tilbyr en ukentlig oppholdstid på mer enn ti timer og antall barn som er til stede samtidig er tre eller flere. Forskriften stiller som et overordnet krav at barnehager skal være helsemessig tilfredsstillende. Det stilles krav til at barnehager skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold, ha forsvarlig renhold og vedlikehold, drives slik at skader og ulykker forebygges og slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som overhodet mulig. Forskriften stiller også krav om tilfredsstillende inn klima, belysning og lydforhold, hygienisk tilfredsstillende sanitære forhold samt forsvarlig avfallshåndtering. Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelser i eller i medhold av forskriften

overholdes og skal rette seg etter de pålegg som kommunestyret til enhver tid gir. Helsemyndigheten i kommunen fører tilsyn med at kravene i forskriften overholdes og kan med hjemmel i kommunehelsetjenesteloven §§ 4a -7 flg. foreta gransking, gi pålegg om retting eller stansing og ilegge tvangsmulkt.

Første ledd:

Et av familiebarnehagens særlige kvalitetstrekk er dens hjemlige preg. Det er på denne bakgrunn stilt opp som en hovedregel at familiebarnehagedriften skal foregå i bebodde hjem. Med begrepet "bebodde" kan man imidlertid ikke kreve at familiebarnehagen drives bare i de rommene familien ellers bor. Er det et stort hus der det er mulighet til å benytte ett eller flere rom bare til familiebarnehage, for eksempel i en ekstra stue, vil slike lokaler normalt være å anse som bebodde. En underetasje som ikke er innredet til oppholdsrom, kan imidlertid komme til å framstå med et ubebodd preg. Avgjørelsen av om et lokale kan anses å være bebodd eller ikke, vil i enkelte tilfeller måtte bero på skjønn. I grensetilfellene må godkjenningsmyndigheten vurdere det hjemlige preget og nærheten til den delen som er bebodd, før godkjenning gis.

Ved godkjenning av hjem til familiebarnehageordninger skal den totale vurderingen av hjemmet gå på om hjemmet "egner seg for familiebarnehagedrift". Om et hjem egner seg, vil bero på mange forhold. For eksempel kan et hjem være vanskelig å rømme fra ved en brann slik at det av den grunn ikke er tilrådelig som familiebarnehage. Andre hjem kan være for små til at de kan gi rom for den aktiviteten flere små barn krever. I tillegg til disse eksemplene vil det også kunne være andre forhold som kan føre til at godkjenningsmyndigheten vurderer hjemmet som uegnet til familiebarnehagedrift.

Eventuelle baselokaler skal også godkjennes, og kommunen skal vurdere om lokalet egner seg for formålet. Det presiseres at godkjente baselokaler kommer i tillegg til hjemmene.

Andre ledd:

Første ledd sier at virksomheten "fortrinnsvis" skal foregå i bebodde lokaler. Andre ledd er en unntaksbestemmelse fra dette. Ubebodde lokaler kan godkjennes der bebodde lokaler ikke kan skaffes. Det karakteristiske ved familiebarnehagene er deres hjemlige preg. Godkjenningsmyndigheten skal derfor legge vekt på lokalenes hjemlige kvaliteter i de tilfellene der ubebodde lokaler vurderes for godkjenning.

Tredje ledd:

Leddets slår fast at godkjenning ikke kan gis til doble grupper i ubebodde lokaler. I ubebodde lokaler av en viss størrelse kan lokalene eventuelt godkjennes som vanlig barnehage, jf. barnehageloven § 6. Barnehagen må da godkjennes etter loven § 10 og følge bestemmelsene i barnehageloven og forskriftene, herunder forskriften om pedagogisk bemanning.

§ 4. Antall barn

Et hjem kan godkjennes for maksimalt fem barn over tre år som er til stede samtidig. Et hjem som er egnet for det kan godkjennes for dobbel gruppe med maksimalt ti barn over tre år som er til stede samtidig.

Er flertallet av barna under tre år, må antallet reduseres.

Det kan settes begrensning ved antall barn i et hjem på grunnlag av hjemmets egnethet.

Det skal som hovedregel være minst to barn i et familiebarnehagehjem. Hjemmets egne barn under opplæringspliktig alder, som deltar i ordningen, teller med. I en familiebarnehagegruppe må minst halvparten av barna være andre enn hjemmets egne.

Første ledd:

Et hjem kan som hovedregel maksimalt godkjennes for fem barn over tre år som er til stede samtidig. Dette innebærer at et hjem kan ha flere enn fem barn knyttet til hjemmet hvis det aldri er mer enn fem barn til stede samtidig. På denne måten kan et hjem ha barn som deler plasser etter ulike delingsmodeller.

Der det bebodde hjemmet er særlig egnet, kan det godkjennes til å ha dobbel gruppe. I de tilfellene et hjem er av en slik størrelse og beskaffenhet at det kan være mer enn fem barn over tre år til stede samtidig, kan hjemmet godkjennes for maksimalt ti barn over tre år. Dette kalles en dobbel gruppe.

Tillatelse til bruksendring må innhentes dersom bygning eller del av bygning blir brukt til annet formål enn forutsatt i den tillatelsen som er gitt. Etter plan- og bygningsloven 14. juni 1985 nr. 77 § 93 første ledd bokstav c må det søkes om bruksendring dersom man skal gå fra ett reguleringsformål til et annet. Kommunal- og regionaldepartementet har i et brev til Barne- og familiedepartementet i 1994 tolket plan- og bygningsloven slik at ved etablering av familiebarnehage med mer enn fem barn (inkludert hjemmets egne barn) er utgangspunktet at det skal søkes om bruksendring, men at bygningsmyndighetene kan utøve et visst skjønn. Ved vurderingen av om det foreligger bruksendring i plan- og bygningslovens forstand, vil antallet barn som daglig oppholder seg i boligen være av betydning. Det er flere momenter som vil måtte vurderes, blant annet trafikk og støy og om boligen fortsatt kan anses som bolig i det vesentlige eller om virksomheten mer har fått karakter av næringsvirksomhet.

Plan- og bygningsloven § 93b stiller krav til *ansvarlig søker* ved søknad om bruksendring. Hva slags kompetanse ansvarlig søker må ha, avhenger av hvilken tiltaksklasse bruksendringen faller inn under. Forskrift om godkjenning av foretak for ansvarsrett 22. januar 1997 nr. 35 har nærmere regler. Det er Kommunal- og regionaldepartementet som har ansvar for dette regelverket. Nyttig informasjon finnes hos Statens bygningstekniske etat på www.be.no

Andre ledd:

Leddet slår fast at antall barn som kan være til stede samtidig når barna er under tre år, må reduseres. Dette betyr at en enkel gruppe maksimalt kan ha fire barn under tre år. Departementet vil presisere at ved doble grupper må hver enkelt gruppe reduseres. Det betyr at en dobbel gruppe maksimalt kan ha åtte barn under tre år.

Tredje ledd:

Ved godkjenningen av et hjem kan godkjenningsmyndigheten sette begrensning ved et annet maksimaltall enn fem for enkel gruppe og ti for dobbel gruppe. Kommunen kan også sette begrensning ved et annet maksimaltall enn fire og åtte for grupper med barn under tre år. Dette skal gjøres dersom hjemmet ikke egner seg for fem eller ti barn. At et hjem ikke er egnet for fem eller ti barn over tre år, kan være fordi hjemmet etter godkjenningsmyndighetens vurdering ikke er stort nok til å dekke det behovet små barn har for leke- og oppholdsareal, sove-, stelle- og spiseplass.

Fjerde ledd:

Hovedregelen er at det i et familiebarnehagehjem minst må være to barn. Unntaksvis kan et hjem godkjennes for bare ett barn. For å få godkjenning med bare ett barn, må forholdene være helt spesielle og godkjenning må bare gis for en begrenset periode. Et grunnlag for en slik godkjenning må være der det kan dokumenteres at det konkrete barnet har særlig behov for i en periode å være eneste barn i et familiebarnehagehjem. Slike kortvarige godkjenninger for drift med bare ett barn vil sjelden være aktuelle, og det vil aldri være aktuelt der det ene barnet er hjemmets eget.

Alle barn under opplæringspliktig alder som deltar i ordningen teller med. Det stilles krav om at minst halvparten av barna i en familiebarnehagegruppe må være andre enn hjemmets egne barn. Er hjemmet godkjent for maksimalt fire barn, kan to av barna være hjemmets egne. Der et hjem er godkjent for fem barn, kan også bare to av barna være hjemmets egne.

§ 5. Pedagogisk veiledning

I familiebarnehager skal det gis pedagogisk veiledning til assistenten i det enkelte hjem i barnehagens åpningstid. Den pedagogiske veiledningen skal gis av utdannet førskolelærer. Likeverdig med førskolelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høgsolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Generelle merknader:

Bestemmelsen stiller krav om pedagogisk veiledning til assistentene i det enkelte hjem i familiebarnehagen. Denne veiledningen skal gis av person med førskolelærerutdanning eller med annen treårig pedagogisk utdanning på høgsolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk. Det er av avgjørende betydning for assistentene at pedagogisk veiledning blir gitt, da det ikke stilles krav til utdanning hos dem som skal arbeide som assistenter i det enkelte hjem. Den pedagogiske veiledningen i familiebarnehager er en kvalitetssikring som er et vesentlig skille mellom familiebarnehager og dagmammaordninger.

Den pedagogiske veiledningen må foregå i barnehagens åpningstid. Bakgrunnen for dette er at grunnlaget for veiledningen blant annet skal bygge på observasjoner av samspillet barn-barn og barn-voksen. Den pedagogiske veilederen bør i veiledningstiden også delta i arbeidet med barna, for på den måten å være en tydelig modell for assistenten. I tillegg til direkte veiledning i det enkelte hjem i barnehagens åpningstid, bør det også arrangeres kurs i ulike pedagogiske emner.

Noen familiebarnehager eies og drives av en person med førskolelærerutdanning. Kravet til veiledning gjelder bare der assistenten ikke har førskolelærerutdanning eller tilsvarende. For den som arbeider alene, kan det være en støtte å motta veiledning fra en annen førskolelærer, uansett egen kompetanse. Dette kan bidra til at førskolelærerne kan dele og dra nytte av felles kompetanse og gi et bredere fagmiljø. Dette kan være av betydning for å opprettholde og utvikle barnehagens kvalitet.

I familiebarnehager er styrer og pedagogisk veileder ofte samme person. I store familiebarnehageordninger kan barnehagen ha både pedagogisk veileder og styrer. Der familiebarnehagen er knyttet til en vanlig barnehage, vil styrer i barnehagen være styrer også for familiebarnehagen. På denne måten vil familiebarnehagen ha både pedagogisk veileder og styrer.

Som det går fram av Ot.prp. nr. 72 (2004-2005) Om lov om barnehager (barnehageloven), foreslo departementet å samle alle reglene om dispensasjon fra utdanningskrav i en felles forskrift med mest mulig felles regelverk. Bestemmelsene om dispensasjon fra utdanningskrav til personalet i familiebarnehager er derfor flyttet fra forskriften om familiebarnehager til forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder.

§ 6. Bemanningsnorm

I en familiebarnehage kan det være maksimalt 30 barn per førskolelærer som gir pedagogisk veiledning.

Én assistent kan ha ansvaret for inntil fem barn der flertallet av barna er over tre år. Er flertallet under tre år, må antallet reduseres.

Bemanningen må være forsvarlig i forhold til barnas alder og forutsetninger.

Første ledd:

Den som skal være pedagogisk veileder i en familiebarnehage, kan ha ansvar for maksimalt 30 barn. Forskriften sier ingenting om hvordan disse barna er fordelt. Det kan for eksempel være seks hjem som hver har fem barn eller flere enn seks hjem som har færre enn fem barn hver. Det kan ikke dispenseres fra denne bestemmelsen, og det er opp til godkjennings- og tilsynsmyndigheten å påse at antall barn per veileder til enhver tid er i samsvar med forskriftene.

Andre ledd:

En assistent kan ha ansvaret for inntil fem barn der flertallet av barna er over tre år. Dette harmonerer med at det maksimale antall barn hjemmet kan godkjennes for også er fem når barna er over tre år, jf. § 4. Antallet barn må reduseres dersom flertallet av barna er under tre år, det vil si maksimalt fire barn under tre år.

Tredje ledd:

Bemanningen skal til enhver tid være forsvarlig og tilstrekkelig i forhold til barnas alderssammensetning. I dette ligger et krav om vurdering i det enkelte tilfellet, ikke bare en automatisk reduksjon til for eksempel fire barn dersom flertallet av barna er under tre år.

§ 7. Klage

Kommunens vedtak om godkjenning kan påklages til fylkesmannen.

Dersom godkjenningsmyndigheten fatter vedtak om nekting av godkjenning eller godkjenning med begrensning i forhold til antall barn, er dette et vedtak som kan påklages til fylkesmannen i samsvar med forvaltningslovens regler (Lov 10. februar 1967).

§ 8. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 942 om familiebarnehager, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 14.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM SAKSBEHANDLINGSREGLER VED OPPTAK I BARNEHAGE

Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2005, med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 12 annet ledd. Fremmet av Barne- og familiedepartementet.

Generelle merknader

Erfaringene har vist at det er lite hensiktsmessig at reglene i forvaltningsloven 10. februar 1967 om saksforberedelse ved enkeltvedtak (kap. IV), vedtak (kap.V) og klage og omgjøring (kap.VI) skal gjelde fullt ut ved opptak i barnehage. Flere kommuner har hatt problemer med å gjennomføre et effektivt og hensiktsmessig opptak i tråd med disse bestemmelsene. For alle barnehager som reguleres av barnehageloven, er det i forskrift fastsatt særlige saksbehandlingsregler for behandling av søknader om opptak. Saksbehandlingsreglene er lagt tettest mulig opp til forvaltningsloven der dette er hensiktsmessig.

§ 1. Formål og virkeområde

Formålet med forskriften er å sikre at opptak i barnehage skjer på en måte som ivaretar søkerens rettssikkerhet og en forsvarlig og effektiv saksbehandling.

Forskriften gjelder ved opptak i alle virksomheter som omfattes av barnehageloven.

§ 1:

Bestemmelsen definerer forskriftens formål og virkeområde. Forskriften skal gjelde for alle virksomheter som omfattes av barnehageloven, dvs. både ordinære barnehager og familiebarnehager. For åpne barnehager er forskriften derimot ikke anvendelig fordi det her ikke foretas opptak av barn. Forskriften skal bidra til å sikre en forsvarlig opptaksprosess som ivaretar brukernes behov for rettssikkerhet og en effektiv saksbehandling.

Forskriften gjelder ved opptak i alle virksomheter som omfattes av barnehageloven. En barnehage som har søkt om godkjenning, og som ønsker å sette søkere på venteliste i påvente av godkjenning, bør samarbeide med kommunen.

§ 2. Opptakskrets og opptakskriterier

Barnehagens vedtekter skal definere barnehagens opptakskrets og opptakskriterier. Opptakskriteriene må være objektive og etterprøvbare. Opptakskriteriene skal gi søkere med rett til prioritet etter barnehageloven § 13 første prioritet.

§ 2:

Barnehagens vedtekter skal definere barnehagens opptakskrets og opptakskriterier. Etter barnehageloven § 7 fjerde ledd skal vedtektene gi opplysninger som er av betydning for foreldrenes/de foresattes forhold til barnehagen, herunder opptakskriterier. Det følger av barnehageloven § 12 første ledd at det skal tas hensyn til barnehagenes mangfold og egenart. Felles opptaksmyndighet og felles opptakskrets og opptakskriterier kan være hensiktsmessig og kan avtales, men plikten til å samarbeide om opptak innskrenker ikke barnehagens rett til å definere sin opptakskrets og sine opptakskriterier.

Et tilbud om barnehageplass er viktig for barna og foreldrene. Tildeling av barnehageplass innebærer også en vesentlig tilståelse av offentlige midler. Hensynet til foreldrenes behov for informasjon og behovet for å kunne etterprøve en tildeling av plass, tilsier at alle barnehager må vedtektsfeste opptakskrets og opptakskriterier.

Opptakskriteriene må være objektive og etterprøvbare. Dette innebærer at de bør være så konkrete som mulig slik at det i etterkant lar seg gjøre å vurdere om tildeling av plasser er i samsvar med dem.

Barn innenfor opptakskretsen med lovfestet rett til prioritet skal alltid prioriteres først. I barnehageloven § 13 er det gitt rett til prioritet ved opptak for barn med nedsatt funksjonsevne og barn det er fattet vedtak om etter barnevernloven 17. juli 1992 nr. 100 §§ 4-12 og 4-4 andre og fjerde ledd.

Den øvrige prioriteringen kan variere fra barnehage til barnehage, og loven gir ingen føringer her. Det gis ofte prioritet til minoritetsspråklige barn, barn av eneforsørgere og barn der det er ekstraordinære belastninger i hjemmet. Det er også vanlig å gi prioritet til søsken og ansattes barn.

I forhold til den store gruppen barn som ikke har et særskilt grunnlag for prioritet, må opptaket også skje ut fra objektive og etterprøvbare kriterier som er vedtektsfestet. Eksempler på slike kriterier kan være dato for oppføring på barnehagens venteliste, loddtrekning eller barnets fødselsdato. Slike kriterier for prioriteringer vil fortsatt kunne nyttes, men de må være definert i vedtektene.

Mange barnehager har behov for å prioritere riktig alders- og kjønns sammensetning. Det er i så fall viktig at barnehagen så langt som mulig konkretiserer i vedtektene hva dette innebærer. Innebærer det like mange barn av hvert kjønn fra hvert alderstrinn i hver gruppe eller i barnehagen som helhet, eller innebærer det noe annet. Det er også viktig at det avklares i vedtektene hvilken prioritet riktig alders- og kjønns sammensetning skal ha i forhold til andre prioriteringer.

Sykehusbarnehager som driver barnehager for ansattes barn med det formål å rekruttere og beholde særlig viktig personell, definerer selv opptakskrets og opptakskriterier ut fra dette. Det kan her være naturlig å gi prioritet til slikt nøkkelpersonell. Hvilke yrkesgrupper som til enhver tid, ut fra rekrutteringshensyn, anses som ”særlig viktig personell”, kan naturlig nok variere, og sykehuset er den nærmeste til å vurdere dette. Vedtektene bør likevel så langt det er mulig konkretisere hva som ligger i dette begrepet. Klageinstansen skal alltid forelegge en eventuell klage for barnehagen, og sykehuset gis da anledning til å redegjøre nærmere for saken.

§ 3. Tildeling av plass

Tildeling av plass skal skje i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene.

Ved det årlige hovedopptaket skal alle søkere varsles skriftlig om hvorvidt og i hvilken barnehage de har fått tilbud om plass. Søkerne skal orienteres om retten til etterfølgende begrunnelse for avgjørelsen etter § 4, retten til å klage etter § 6 og klagefristen etter § 9. Søkere som ikke har fått første ønske oppfylt, skal gis rett til å bli satt på søkerliste ved denne barnehagen.

Ved supplerende opptak i løpet av barnehageåret skal først søkere fra søkerlisten tilbys plass i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene. Tildeling av plass skal skje skriftlig. Ved supplerende opptak skal kun søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet som ikke tilbys plass, underrettes skriftlig om at en ledig plass i barnehagen er tilbudt en annen, og gis orientering om retten til etterfølgende begrunnelse for avgjørelsen etter § 4, retten til å klage etter § 6 og klagefristen etter § 9.

§ 3:

Den enkelte opptaksmyndighet skal foreta opptaket i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene. Barnehageloven § 12 første ledd stiller krav om en samordnet opptaksprosess. For nærmere redegjørelse om hvorledes en slik samordning skal skje, vises det til Ot. prp. nr. 76 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven). Søkernes ønsker og behov skal tillegges stor vekt ved selve opptaket, og foreldrenes valg må være styrende så langt det er mulig. Det er av betydning for foreldrenes rettssikkerhet og avgjørelsens legitimitet at de fastsatte opptakskriterier lojalt følges. Barnehageplass er fortsatt et knapphetsgode flere steder, og et tilbud om plass innebærer betydelige offentlige overføringer til den enkelte. Verken foreldrene eller barnehagesektoren er tjent med en situasjon der tildelingen av barnehageplass skjer vilkårlig, og der det åpnes for at påvirkning fra den enkelte søker er utslagsgivende.

Ved hovedopptak skal alle søkere underrettes skriftlig om hvorvidt de har fått plass og i hvilken barnehage de har fått plass. Det skal underrettes om retten til etterfølgende skriftlig begrunnelse for et avslag, retten til å klage og klagefristen, jf. §§ 4, 6 og 9. Søkere som får et tilbud vil, etter det departementet kjenner til, i mange tilfeller strykes fra søkerlisten, selv om de hadde ført opp en annen barnehage som første prioritet. Dersom foreldrene takker ja til det tilbudet de får, bør det være anledning til å søke overflytting til den andre barnehagen og bli ført opp på søkerlisten ved denne barnehagen og dermed bli vurdert ved eventuelle ledige plasser.

Ved supplerende opptak i løpet av året der det blir en eller flere ledige plasser, er det av hensyn til effektiv ressursbruk ønskelig at plassen tildeles raskt og ikke blir stående tom. Tildeling av den ledige plassen må skje med utgangspunkt i søkerlisten, i samsvar med de fastsatte opptakskriteriene. I en samordnet opptaksprosess vil kommunen ha oversikt over det samlede barnehagetilbudet og etterspørselen etter barnehageplasser, noe som vil bidra til effektiv bruk av barnehageplassene i kommunen. Et tilbud om barnehageplass må gis skriftlig. Etter departementets mening er det ikke hensiktsmessig bruk av ressurser å underrette samtlige øvrige søkere på søkerlisten og gi dem klagerett. Tildelingen skal skje i samsvar med fastsatte kriterier, og en omfattende klageadgang vil vanskeliggjøre en effektiv opptaksprosess og formålstjenlig ressursbruk. Eventuelle søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet bør imidlertid underrettes og gis klageadgang. Det vises her blant annet til at kommunen ved tildeling av barnehageplass til barn med nedsatt funksjonsevne er gitt en viss rett til å vurdere hvilken barnehage det skal tilbys plass i - uavhengig av hvor foreldrene primært har ønsket plass. Det kan også tenkes tilfeller der det er flere barn med lovfestet rett til prioritet som står på søkerlisten til barnehagen. Søkere med lovfestet rett til prioritet skal derfor underrettes og gis opplysninger om rett til etterfølgende begrunnelse, klagerett og klagefrist, jf. §§ 4, 6 og 9.

§ 4. Rett til begrunnelse

Søkere som verken får første eller andre ønske oppfylt, kan kreve en skriftlig begrunnelse for hvorfor barnet ikke har fått ønsket barnehageplass.

Ved supplerende opptak kan søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet kreve slik begrunnelse dersom de ikke tilbys plass.

§ 4:

Ved hovedopptaket skal en søker som verken har fått sitt første eller sitt andre ønske oppfylt, eller som ikke har fått noen plass overhode, gis rett til å kreve en skriftlig begrunnelse for hvorfor barnet ikke fikk den eller de barnehageplasser det var søkt om. Ved supplerende

opptak kan søker med rett til prioritet etter barnehageloven § 13 kreve slik begrunnelse dersom vedkommende ikke tilbys plassen. Begrunnelsen bør være så konkret som mulig, men taushetsplikten etter forvaltningsloven § 13 må iakttas. Generelle opplysninger om for eksempel antall søkere, aldersfordelingen på barna, hvordan grupperingene er i forhold til opptakskriteriene og hvor mange som har rett til prioritet kan alltid gis.

Hovedregelen om rett til etterfølgende begrunnelse er ikke til hinder for at begrunnelsen kan gis samtidig med avslaget.

§ 5. Søkerens adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter

Forvaltningslovens regler om partsinnsyn i § 18, § 19, § 20 og § 21 gjelder tilsvarende så langt det ikke er gitt særregler her.

Retten til innsyn gjelder ikke for opplysninger om andres personlige forhold etter forvaltningsloven § 13 annet ledd, herunder bl.a. opplysninger om fysisk og psykisk helse, familie- og hjemforhold, boligforhold, økonomi eller klientforhold til det offentlige.

Henvendelser om innsyn skal behandles av kommunen.

§ 5:

Forskriften slår fast at ved krav om dokumentinnsyn skal forvaltningslovens regler om partsinnsyn gjelde tilsvarende, så langt ikke annet er bestemt i forskriften.

Hovedregelen om partenes innsynsrett i sakens dokumenter finnes i forvaltningsloven § 18 første ledd. Etter denne bestemmelsen har parten rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter for så vidt ikke annet framgår av de øvrige bestemmelsene i §§ 18 eller 19.

Etter forvaltningsloven § 19 er visse opplysninger unntatt fra partsoffentlighet. Bestemmelsens andre ledd slår fast at en part ikke har krav på å gjøre seg kjent med de opplysninger som gjelder en annen persons helseforhold eller andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre, med mindre det er av vesentlig betydning for parten at han eller hun får tilgang til disse opplysningene. Bestemmelsen legger opp til en avveining mellom motstridende hensyn, behovet for partsoffentlighet på den ene side og behovet for personvern på den annen side.

Slik systemet med opptakskriterier i mange barnehager fungerer, hvor man blant annet må opplyse om fysiske eller psykiske forhold hos barnet eller andre familiemedlemmer, vil søknadene regelmessig kunne inneholde opplysninger om ”en annen persons helseforhold” eller ”andre forhold som av særlig grunner ikke bør meddeles videre”, jf. forvaltningsloven § 19 andre ledd. Hva som likevel er av så ”vesentlig betydning” for parten å få opplysninger om at innsyn ut fra en avveining av de motstridende hensyn likevel bør gis, kan være noe usikkert. Justisdepartementet har tidligere konkludert med at opplysninger om problemer av helsemessig og sosial art i søknader om barnehageplass i nokså stor grad må kunne unntas fra partsinnsyn med hjemmel i forvaltningsloven § 19 andre ledd bokstav a og b.

Ved krav om partsinnsyn kan det være vanskelig å foreta en avveining mellom en søkers behov for innsynsrett i andres søknader og disse søkerens behov for personvern og fortrolighet rundt opplysninger om problemer av helsemessig eller sosial art. Etter departementets vurdering vil det som regel være tilstrekkelig at den søkeren som vurderer å klage, får en skriftlig konkret begrunnelse for avslaget og bare får rett til innsyn i de dokumenter eller deler av dokumenter som ikke inneholder taushetsbelagte opplysninger om andres personlige forhold. Bakgrunnen for dette er at departementet ser det som svært viktig å

skjerme opplysninger om personlige forhold. Forskriften bestemmer derfor at retten til innsyn ikke skal gjelde for opplysninger om noens personlige forhold, jf. forvaltningsloven § 13 andre ledd. Begrepet ”personlige forhold” er eksemplifisert i forskriftsteksten. Listen er ikke uttømmende.

Det er behov for unntak fra innsynsretten for interne dokumenter og for nærmere regler om gjennomføring av innsynet og klageregler. Dette er regulert i forvaltningsloven i hhv. § 18 andre ledd, § 20 og § 21. Det følger av forskriften at disse bestemmelsene kommer tilsvarende til anvendelse, og interne dokumenter omfattes derfor ikke av innsynsretten.

§ 6. Klagerett

Ved hovedopptak kan søker klage over avslag på søknad om barnehageplass. Søker kan også klage dersom søker verken får sitt første eller andre ønske oppfylt.

Ved supplerende opptak kan bare søkere til barnehagen med lovfestet rett til prioritet etter barnehageloven § 13 klage dersom de ikke tilbys plass i den aktuelle barnehagen.

§ 6:

En avgjørelse om opptak i barnehage kan få store konsekvenser for det enkelte barn og dets familie. Tilbud om en barnehageplass er et velferdsgode av så stor betydning for barnet og familien at avgjørelser om tildeling av barnehageplasser bør kunne påklages og overprøves. En overprøvingsadgang gir en rettsikkerhetsgaranti for brukerne og legitimitet til opptaksorganet.

Ved hovedopptaket kan alle søkere klage dersom de ikke får barnehageplass eller dersom de verken får sitt første eller andre ønske oppfylt. Søkere gis rett til å stå på søkerlisten, jf. § 3.

Ved supplerende opptak i løpet av året må den ledige plassen tildeles i samsvar med den enkelte barnehages fastsatte opptaksregler med basis i ventelisten og eventuelle søkere med lovfestet rett til prioritet. En søker til barnehagen med lovfestet rett til prioritet bør etter departementets syn kunne klage dersom det skjer et supplerende opptak og vedkommende ikke tildeles plassen. Barn med nedsatt funksjonsevne og barn det er fattet vedtak om etter barnevernloven 17. juli 1992 nr. 100 §§ 4-12 og 4-4 andre og fjerde ledd, skal gis fortrinn til ledige plasser i barnehagen, og det gis derfor her en klagerett. Det vises til merknaden til § 3 tredje ledd.

§ 7. Klagen

Klagen må fremsettes skriftlig for kommunen og må nevne den avgjørelse det klages over og de grunner klagen støtter seg til. Kommunen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til, herunder alltid forelegge klagen for barnehageeieren.

Finner kommunen at klageren skulle vært tilbudt den ønskede barnehageplassen, skal barnet tilbys første ledige plass etter at barn med prioritet etter barnehageloven § 13 er tilbudt plass.

Dersom kommunen ikke tar klagen under behandling eller ikke gir klageren medhold i at denne skulle vært tilbudt den ønskede barnehageplassen, skal kommunen sende klagen til klageinstansen.

§ 7:

Bestemmelsen har nærmere regler for hvorledes en klage skal framsettes. Det fastslås at en skriftlig begrunnet klage skal rettes til kommunen. Det må gå fram at meningen er å påklage vedtaket – ikke bare å beklage det eller kritisere opptaksmyndigheten. Det vil være i klagerens interesse å grunngi sin klage så utførlig som mulig. Etter dagens regelverk er det ingen individuell rett til barnehageplass. Den typiske klagegrunn vil derfor måtte være at søker mener barnehagen har foretatt opptak i strid med egne opptaksregler og dermed har forfordelt en annen søker. Et eksempel på dette kan være at barnehagen tar opp barn utenfor opptakskretsen eller ikke følger egne vedtektsfestede opptakskriterier.

Kommunen skal forelegge klagen for barnehageeieren. Kommunen vil dermed få nødvendig informasjon fra den barnehagen klagen gjelder, og herunder gi den aktuelle barnehagen anledning til å omgjøre den påklagede avgjørelsen. Den aktuelle barnehagen må gi kommunen de opplysninger som etterspørres, og ellers bidra til å opplyse saken. Kommunen må vurdere de synspunkter klageren kommer med og saken for øvrig. Dersom kommunen ikke finner grunn til å gi klageren medhold i at vedkommende burde fått den ønskede barnehageplassen, skal klagen oversendes kommunens klageinstans for klagebehandling. Det samme gjelder dersom kommunen ikke finner grunn til å ta klagen under behandling.

Dersom kommunen finner at klageren burde ha vært tilbudt den aktuelle barnehageplassen, skal det treffes en skriftlig avgjørelse om dette. Avgjørelsen skal sendes klageren og den aktuelle barnehagen.

Dersom klageren ikke umiddelbart kan tildeles plass ved den ønskede barnehagen, må barnet gis første mulige ledige plass. Søkere i opptakskretsen med lovfestet rett til prioritet må uansett rangeres først, slik at det ikke alltid vil være mulig å tilby den første plassen som blir ledig.

§ 8. Klageinstansen

Kommunens klageorgan er klageinstans.

Dersom klageinstansen finner at klageren skulle vært tilbudt den ønskede plassen, skal barnet tilbys første ledige plass etter at barn med prioritet etter barnehageloven § 13 er tilbudt plass.

§ 8:

Kommunens klageinstans skal være klageorgan for klager om opptak både i kommunale og ikke-kommunale barnehager. Dersom klageinstansen kommer til at klageren burde vært tildelt den ønskede barnehageplassen, skal barnet om mulig tilbys plass i den aktuelle barnehagen. Dersom det ikke er mulig, må barnet tilbys første mulige ledige plass. Det vises her til merknadene til § 7.

§ 9. Klagefrist

Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om avgjørelsen er kommet fram til vedkommende søker. For den som ikke har mottatt underretning, løper fristen fra det tidspunktet vedkommende har fått eller burde ha skaffet seg kunnskap om avgjørelsen. Krav om begrunnelse etter § 4 avbryter fristen. Ny frist løper fra det tidspunkt søkeren har mottatt begrunnelsen. Selv om klageren har oversett klagefristen, kan klagen tas under behandling dersom det er rimelig at den blir behandlet.

§ 9:

Bestemmelsen gir nærmere regler for klagefristen og beregningen av denne. Kommunen eller klageinstansen kan i særlige tilfelle forlenge klagefristen før denne er utløpt. Selv om klagefristen er oversittet, kan klagen tas under behandling dersom det er rimelig at den blir behandlet. Dette kan for eksempel være tilfelle der klageren ikke kan lastes for å ha oversittet fristen.

§ 10. Saksbehandlingstid, foreløpig svar

Klagen skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold.

Dersom klagen ikke kan behandles innen en måned etter at den er mottatt, skal det gis foreløpig svar, såfremt dette ikke må anses som åpenbart unødvendig.

§ 10:

Kommunen og klageinstansen skal behandle en klage uten ugrunnet opphold. Dersom saken ikke behandles innen en måned, skal det sendes foreløpig svar, med mindre dette må anses som åpenbart unødvendig. Dette er i samsvar med forvaltningslovens saksbehandlingsregler.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Forvaltningslovens regler om taushetsplikt gjelder tilsvarende for saker om opptak i barnehage.

Opplysninger om noens personlige forhold må ikke spres til andre enn dem som skal behandle søknaden om opptak.

Fødselsnummer kan bare brukes når det er saklig behov for sikker identifikasjon og metoden er nødvendig for å oppnå slik identifisering.

§ 11:

For virksomheter etter barnehageloven gjelder reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13f tilsvarende, jf. barnehageloven § 20. Dette er også fastsatt i forskriften.

Informasjonen som genereres i den samordnede opptaksprosessen bør i utgangspunktet være tilgjengelig for alle barnehageeiere i kommunen. Kommunen og alle styrere/barnehageeiere må imidlertid iaktta kravene til skjerming av informasjon i blant annet personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 13. Ved en samordnet opptaksprosess må en sikre at sensitive opplysninger ikke spres til andre enn dem som skal behandle søknaden om opptak. I tilfeller hvor samordnet opptaksprosess innebærer ett felles søknadsskjema, bør skjemaet inneholde opplysninger om hvordan informasjonen som gis eller vedlegges vil bli brukt i opptaksprosessen.

Av personopplysningsloven § 12 framgår det at fødselsnummer og andre entydige identifikasjonsmidler bare kan benyttes i behandlingen når det er saklig behov for sikker identifisering og metoden er nødvendig for å oppnå slik identifisering. Datatilsynet har på generelt grunnlag uttalt at det i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig å bruke navn, adresse og fødselsdato for å sikre en riktig identifisering. Det er ikke et argument for bruk av fødselsnummer at systemet er tilrettelagt slik eller at det er praktisk. Det vil imidlertid være enkelte tilfeller der faren for forveksling av barna er spesielt stor og der fødselsnummer bør benyttes. Dette kan i følge Datatilsynet for eksempel gjelde ved kommunale samordnede opptaksprosesser.

§ 12. Omgjøring av egen avgjørelse om opptak uten klage

En avgjørelse om tildeling av plass kan omgjøres der en søker bevisst har gitt uriktige opplysninger og disse har vært bestemmende for tildelingen av plassen.

§ 12:

Det organet som har fattet avgjørelsen om tildeling av en barnehageplass, kan omgjøre denne avgjørelsen til ugunst for søker der søker bevisst har gitt uriktige opplysninger som har vært bestemmende for avgjørelsen om tildeling av plass. Dersom en søker med hensikt gir feilaktige opplysninger for å komme inn under ett eller flere bestemte opptakskriterier og dermed får tildelt en plass på uriktige forutsetninger, må opptaksorganet etter departementets oppfatning ha adgang til å omgjøre tilbudet. Det vil i et slikt tilfelle være naturlig at kommunen kobles inn, og at hensynet til barnets beste vektlegges.

§ 13. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

MERKNADER TIL FORSKRIFTEN OM LIKEVERDIG BEHANDLING AV BARNEHAGER I FORHOLD TIL OFFENTLIGE TILSKUDD

Fastsatt ved Kronprinsreg.res. 19. mars 2004 med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 7b, jf. lov 4. juli 2003 nr. 73 om endringer i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven). Fremmet av Barne- og familiedepartementet. Endret 24 juni 2005 nr. 690.

Generelt om forskriften

Forskriften omhandler likeverdig behandling av private og offentlige barnehager i forhold til offentlige tilskudd.

Departementet har utarbeidet en egen veileder til hjelp for kommunene i håndhevingen av forskriften om likeverdig behandling. Veilederen gir utfyllende forklaringer til forskriften og merknadene til forskrift.

§ 1. Likeverdig behandling

Godkjente barnehager skal behandles likeverdig i forhold til offentlige tilskudd.

Med offentlige tilskudd menes tilskudd til ordinær drift av barnehager fra stat, kommune og fylkeskommune.

Med likeverdig behandling menes at alle godkjente barnehager uavhengig av eierskap skal motta offentlig finansiering etter prinsippene fastsatt i denne forskrift.

§ 1:

Bestemmelsen definerer nærmere hvilke barnehager og tilskudd som omfattes av forskriften.

Likeverdig behandling skal gjelde alle *godkjente barnehager*, uavhengig av drifts- og eierform. Dette innebærer at både ordinære barnehager, familiebarnehager og åpne barnehager omfattes av forskriftens regler om likeverdig behandling. Barneparken defineres utenfor.

§ 1 andre ledd presiserer at likeverdig behandling gjelder den *samlede offentlige* finansieringen til *ordinær drift* i barnehager.

Statlige og fylkeskommunale midler til drift av barnehager skal trekkes inn i beregningen av den samlede offentlige finansieringen av den enkelte barnehagen.

Midler som de statlige helseforetakene bruker til drift av barnehager (sykehusbarnehager) inngår i forskriftens definisjon av offentlige tilskudd. Kommunen kan derfor redusere det kommunale tilskuddet tilsvarende det helseforetaket brukte på sykehusbarnehagene i 2003.

Tilskudd til ordinær drift omfatter også indirekte økonomisk støtte til drift, for eksempel når barnehagen får gratis lokaler eller lokaler med husleie betydelig under markedsleie.

Tilskudd til særskilte formål slik som tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder og samisk barnehagetilbud er ikke tilskudd til ordinær drift. Det statlige øremerkede investeringstilskuddet omfattes heller ikke av forskriften. Eventuelle midler som studentsamskipnadene bruker på studentbarnehager skal ikke regnes som offentlig tilskudd til drift, og vil således ikke gi grunnlag for at kommunen kan redusere det kommunale tilskuddet tilsvarende.

Offentlige tilskudd kan ikke avkortes i forhold til direkte eller indirekte økonomisk støtte fra private aktører.

§ 2. Statlige tilskudd

Alle godkjente barnehager skal gis statlige driftstilskudd etter gjeldende satser.

§ 2:

Bestemmelsen slår fast at alle godkjente barnehager skal motta ordinært statlig driftstilskudd etter gjeldende satser. Satsene gjøres kjent gjennom rundskriv fra departementet.

§ 3. Kommunens ansvar

Det er kommunen som skal sørge for at alle godkjente barnehager i kommunen mottar offentlig tilskudd på en samlet sett likeverdig måte.

Kommunen skal dekke kostnader til ordinær drift i barnehagene som ikke dekkes av andre offentlig tilskudd og foreldrebetaling. Settes foreldrebetalingen i ikke-kommunale barnehager lavere enn foreldrebetalingen i kommunens egne barnehager, har kommunen ikke plikt til å dekke differansen.

Kommunen har plikt til å gi tilskudd slik at det samlede offentlige tilskuddet utgjør minst 85 prosent av det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlig tilskudd.

Kommunen har ikke plikt til å dekke kostnadsvekst som overstiger normal pris- og kostnadsvekst for kommunesektoren, dersom betingelsene i denne paragrafs tredje ledd er oppfylt.

Kommunen har ikke plikt til å gi tilskudd slik at den samlede offentlige finansieringen av barnehagen overstiger det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlig tilskudd.

§ 3:

Hovedregelen for likeverdig behandling defineres som at kommunen skal sørge for kostnadsdekning i alle godkjente barnehager. Denne plikten gjelder i utgangspunktet alle kostnader til ordinær drift i barnehagen.

Kommunens plikt til å sørge for likeverdig behandling i alle godkjente barnehager i kommunen vil gjelde uansett barnas hjemkommune. Det ansees som enklest for ikke-kommunale barnehager å forholde seg til kun én kommune. Kommunene kan seg imellom finne interkommunale løsninger for finansieringen av tilbud med barn fra ulike kommuner.

Bestemmelsens andre ledd omhandler utmåling av tilskuddet. Kommunene skal dekke kostnadene til ordinær drift i barnehagene som ikke dekkes av andre offentlige tilskudd og foreldrebetaling. Jo lavere foreldrebetalingen er, desto høyere blir nettokostnadene som kommunen etter forskriften § 3 andre ledd skal dekke. Bestemmelsen andre ledd, 2. punktum, begrenser imidlertid denne plikten: Dersom foreldrebetalingen i ikke-kommunale barnehager settes lavere enn i kommunens egne barnehager, har kommunen ikke plikt til å dekke denne differansen. Dersom foreldrebetalingen i kommunenes egne barnehager overstiger maksimalprisen, skal kommunen likevel utmåle sitt tilskudd ut fra en forutsetning om at den ikke-kommunale barnehagen skal kunne ha en foreldrebetaling lik maksimalprisen.

Kommunens plikt til utmåling av tilskudd følger også av § 3 tredje ledd. Uavhengig av kostnadsnivå i barnehagen skal kommunens tilskudd utmåles slik at det samlede offentlige tilskuddet til drift utgjør minst 85 prosent av det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar.

Kommunens plikt til kostnadsdekning gjelder ikke ubegrenset. I § 3 fjerde ledd begrenses kommunens plikt til likeverdig behandling til kun å utmåle tilskudd slik at samlet offentlig tilskudd dekker økte kostnader innenfor ordinær pris- og kostnadsvekst for kommunesektoren. Tilskuddet må likevel oppfylle kravet i § 3 tredje ledd. Kommunen må med andre ord sørge for at det samlede offentlige tilskuddet til barnehagen utgjør 85 prosent av det tilsvarende barnehager eid av kommunen i gjennomsnitt mottar, selv om dette innebærer at kommunen også dekker økte kostnader ut over ordinær pris- og kostnadsvekst for kommunesektoren. Departementets veileder angir hvor mye ordinær pris- og kostnadsvekst for kommunesektoren utgjør for det enkelte år.

Paragraf 3 femte ledd definerer den andre øvre grensen for kommunens finansieringsplikt overfor ikke-kommunale barnehager. Kommunen har ikke plikt til å gi tilskudd slik at den samlede offentlige finansieringen av barnehagen overstiger det tilsvarende barnehage eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlige tilskudd.

Kommunen gis etter § 3 andre og femte ledd en adgang til å velge mellom å utmåle tilskuddet ut fra et kostnadsdekningsprinsipp (2. ledd), eller utmåle et likt nominelt tilskuddsbeløp basert på enhetskostnader (5. ledd). Kommunen bør benytte en av disse framgangsmåtene for utmåling av tilskudd for alle ikke-kommunale barnehager i kommunen. Veilederen gir nærmere retningslinjer for hvordan kommunen kan utmåle tilskuddet til ikke-kommunale barnehager.

Kommunen skal foreta en ny utmåling av det kommunale tilskuddet dersom aktivitetsendring gir grunnlag for ny utmåling av statstilskudd. Veilederen gir utdypende retningslinjer for hvordan endringer i aktivitetsnivå i løpet av året skal håndteres.

Kommunen må dokumentere sin beregning av kostnader og finansiering i kommunens barnehager, og den videre beregningen av tilskudd til ikke-kommunale barnehager. Beregningsgrunnlaget skal vedlegges kommunens vedtak om tildeling av kommunalt driftstilskudd.

Kommunens finansieringsplikt overfor ikke-kommunale barnehager begrenses oppad til å sørge for lik offentlig finansiering som i *tilsvarende* kommunale barnehage. Med *tilsvarende barnehage* menes at kommunen ved utmåling av tilskudd kan gruppere barnehager som ut fra driftsform har like kostnadssituasjoner, slik at gjennomsnittlig samlet offentlig tilskudd til de kommunale barnehagene innenfor én slik gruppe legges til grunn ved en eventuell begrensning i tilskuddet til de ikke-kommunale barnehagene i den samme gruppen.

Det er bare vesentlige forskjeller i kostnadssituasjoner som kan legges til grunn for slik gruppering av barnehager. Et naturlig skille i denne sammenheng er mellom familiebarnehager og ordinære barnehager. Åpningstid og barnehagens størrelse skal ikke legges til grunn for slik gruppering, da det fortsatt skal være en mulig gevinst for barnehageeier i det å velge en kostnadseffektiv driftsform. Antall ansatte, lønns- og arbeidsforhold, eierform eller ideologiske eller pedagogiske ulikheter skal heller ikke legges til grunn for kommunens inndeling i grupper av tilsvarende barnehager.

Noen få kommuner har ikke kommunale barnehager. Disse kommunene har i utgangspunktet ikke grunnlag for å beregne kostnadene i tilsvarende kommunale barnehager. Kommunen innhenter da grunnlagsmateriale fra beregning av den offentlige finansieringen i fem sammenlignbare kommuner. Sammenlignbare kommuner identifiseres ved hjelp av Statistisk sentralbyrås gruppering i 29 kategorier, etter folkemengde og økonomiske rammebetingelser. Et gjennomsnitt fra disse fem kommunene legges til grunn for å fastsette hvor mye den offentlige finansieringen maksimalt skal utgjøre for de ikke-kommunale barnehagene.

Det samme gjelder dersom kommunen ikke selv eier åpne barnehager, men det drives åpne barnehager i kommunen i regi av andre. Godkjente åpne barnehager omfattes av forskriften om likeverdig behandling på samme måte som andre barnehager. Kommunen kan da på samme måte innhente grunnlagsmateriale fra beregning av den offentlige finansieringen i fem sammenlignbare kommuner.

Ikke-kommunale familiebarnehager får statstilskudd etter de samme satsene som ordinære ikke-kommunale barnehager og har de samme forutsetningene for foreldrebetaling. Familiebarnehager har imidlertid gjennomgående betydelig lavere kostnader enn ordinære barnehager. I kommuner som ikke eier kommunale familiebarnehager har kommunen derfor ikke plikt til å gi tilskudd slik at den samlede offentlige finansieringen av barnehagen overstiger 85 prosent av det som de ordinære barnehagene eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlig tilskudd. I disse kommunene skal kommunens tilskudd sørge for en offentlig finansiering på minst 72,25 prosent av det de ordinære barnehagene eid av kommunen i gjennomsnitt mottar i offentlig tilskudd.

§ 4. Reduksjon av kommunalt tilskudd

Kommunen kan redusere tilskuddene fra kommunen dersom barnehagen har vesentlig lavere bemanning eller lønnskostnader per årsverk enn det som er vanlig i tilsvarende kommunale barnehage og eier av barnehagen budsjetterer med urimelig utbytte eller godtgjørelse for egen eller nærstående arbeidsinnsats i barnehagen.

Med urimelig utbytte og arbeidsgodtgjørelse menes at normal kompensasjon for arbeid og kapitalinnsats i barnehagen overstiges.

Reduksjonen i det kommunale tilskuddet skal stå i forhold til den kostnadsbesparelsen barnehagen har, jf. første ledd.

§ 4:

Paragraf 4 gir regler for når kommunen kan redusere sitt tilskudd beregnet etter § 3. Kommunen kan redusere sitt tilskudd dersom barnehagen har en vesentlig lavere bemanning eller lønnskostnad per årsverk sammenliknet med tilsvarende kommunale barnehage, samtidig som eier tar ut et utbytte eller en arbeidsgodtgjørelse som er urimelig. Reduksjonen skal maksimalt tilsvare den kostnadsbesparelsen barnehagen har ved å holde bemanningen eller lønnskostnadene på et lavere nivå. Kommunen må beregne hvor mye dette utgjør ut fra gjennomsnittlige bemannings- og lønnskostnader i kommunens egne barnehager – dvs. hvor mye dette utgjør i andel av enhetskostnaden.

Departementets veileder gir nærmere anvisning på skjønnet.

§ 5. Vilkår for kommunalt tilskudd

Kommunen kan sette rimelige og relevante vilkår knyttet til barnehagedriften for kommunalt tilskudd.

§ 5:

Bestemmelsen fastsetter kommunens rett til å sette rimelige og relevante vilkår knyttet til barnehagedriften for kommunalt tilskudd.

Dersom kommunen setter vilkår for kommunalt tilskudd, må det i tillegg være saklig sammenheng mellom tilskuddet som tilbys og de vilkår som stilles. Kommunen kan ikke pålegge plikter for å oppnå noe mer eller noe helt annet enn hva formålet med tilskuddet tilsier. Tilskuddet skal bidra til at man når de overordnede målene i barnehagesektoren: barnehageplass til alle som ønsker det, likeverdig behandling, lavere foreldrebetaling og kvalitet og mangfold i tilbudet.

I den grad kommunen utnytter ordningen til å skaffe seg en gjenytelse eller begrunner plikten i forhold som ikke står i noen saklig sammenheng med utøvelsen av den offentlige kompetansen, vil dette være et utslag av myndighetsmisbruk. Kommunen kan ikke stille vilkår som går på bekostning av barnehagens verdimeslige eller pedagogiske profil. Kommunen kan heller ikke pålegge ikke-kommunale barnehager plikter som går utover det som gjelder for kommunens egne barnehager.

Et rimelig og relevant vilkår vil være at kommunen stiller krav om tilsvarende lønns- og arbeidsforhold som i kommunens egne barnehager. Et annet rimelig og relevant vilkår vil være at barnehagens arealutnytting ikke skal være høyere enn det som følger av de kommunale bestemmelsene om arealutnytting. Vilkår om at eventuelt driftsoverskudd skal tilbakeføres barnehagedriften kan derimot ikke stilles. Et vilkår om at barnehagen skal følge de kommunale kriterier for barnehageopptak vil heller ikke kunne stilles.

Dersom kommunen setter vilkår må den samtidig sørge for at det er rom for dette innenfor barnehagens samlede inntekter.

§ 6. Klage til fylkesmannen

Eier av ikke-kommunal barnehage kan påklage vedtak om kommunalt tilskudd til fylkesmannen.

§ 6:

Bestemmelsen gir eier av ikke-kommunal barnehage rett til å påklage vedtak om kommunalt tilskudd til fylkesmannen.

Forvaltningslovens regler vil gjelde, slik at klagen først rettes til kommunen. Kommunen plikter å vurdere saken på nytt. Det vil si at kommunen må ta stilling til om den har oppfylt sin plikt etter forskrift om likeverdig behandling i forhold til offentlige tilskudd. Dersom kommunen ikke omgjør sitt vedtak, skal kommunen sende saken til fylkesmannen for endelig avgjørelse.

Fylkesmannen må ta stilling til om kommunen har oppfylt sin plikt etter forskriften. Kommunen og barnehageeier har plikt til å gi de opplysninger til fylkesmannen som er nødvendige for å behandle klagen. Fylkesmannen som klageinstans kan etter forvaltningslovens regler enten stadfeste vedtaket, oppheve og treffe nytt vedtak i saken, eller sende saken tilbake til kommunen for ny behandling.

§ 7. Ikraftsetting

Forskriften trer i kraft 1. mai 2004.

§ 7:

Endringsforskrift trådte i kraft 1. august 2005.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM FORELDREBETALING I BARNEHAGER

Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 15. Fremmet av Barne- og familiedepartementet.

Generelt om forskriften:

Forskriften gir regler for fastsettelse av foreldrebetalingen i alle godkjeningspliktige virksomheter etter barnehageloven, jfr. lovens § 6.

§ 1. Maksimalgrense for foreldrebetalingen

Foreldrebetaling for en plass i barnehage skal ikke settes høyere enn en maksimalgrense. Betaling for kost kan komme i tillegg.

Maksimalgrensen blir fastsatt i Stortingets årlige budsjettvedtak. Maksimalgrensen gjelder for et heldags ordinært barnehagetilbud innenfor gjeldende lov og forskrifter. Med heldagstilbud menes avtalt ukentlig oppholdstid på 41 timer eller mer.

§1:

Bestemmelsen slår fast at det skal være en maksimalgrense. Grensen fastsettes i Stortingets årlige budsjettvedtak. Maksimalgrensen for foreldrebetalingen fastsettes som et maksimalt månedsbeløp og årsbeløp. Begrensningen på årsbeløpet ses i forhold til en betaling elleve måneder i året. En slik regulering gir barnehageeier mulighet til å velge hvor mange betalingsterminer det skal være i løpet av året. Dette gjelder så lenge

det fastsatte månedsbeløpet ikke overstiger maksimalgrensen. Dersom en betaling i tolv terminer skal gjelde, må barnehageeier fastsette en lavere terminbetaling enn gjeldende maksimalgrense slik at årsbetalingen ikke overstiger gjeldende maksimale årsbeløp. Begrensningen på årsbeløpet regnes for ett barnehageår, det vil si fra august til august.

Maksimalgrensen for 2006 er kr 2 250 per måned og kr 24 750 per år, jf. kgl.res. 16. desember 2005 og forskriftens § 6 første ledd andre setning.

Bestemmelsen fastsetter at betaling for kost kan komme i tillegg. Dette medfører at barnehageeier som har en foreldrebetaling lik maksimalprisen, i tillegg kan kreve betaling for måltider servert i barnehagen. Eventuelle kostpenger skal i så fall dekke barnehagens faktiske utgifter til måltidene (selvkost). Dersom barnehagen har ansatt en kjøkkenassistent, kan utgiftene til lønn til denne assistenten tas med i beregningen av barnehagens faktiske utgifter til måltidene. Kostpengeberegningen kan kun relatere seg til kjøkkenassistentens arbeid med måltidene i barnehagen. Betaling for mat skal ikke være på et slikt nivå at barnehageeier tjener på dette. Eventuelle kostpenger er et spørsmål det er naturlig å drøfte med foreldrene/de foresatte. Departementet viser til barnehagelovens bestemmelse om foreldremedvirkning i § 4 om foreldreråd og samarbeidsutvalg.

Andre ledd slår fast at maksimalgrensen for foreldrebetalingen skal gjelde et heldags ordinært barnehagetilbud. Et heldagstilbud er definert som et barnehagetilbud der det er avtalt en ukentlig oppholdstid for barnet på 41 timer eller mer. Det er den avtalte og ikke den faktiske oppholdstiden til barnet i barnehagen som er avgjørende for om barnets tilbud defineres som et heldagstilbud eller et deltidstilbud. At barnet benytter en kortere oppholdstid i barnehagen enn det foreldrene betaler for og som er avtalt mellom foreldrene og barnehagen, er uten betydning for definisjonen.

Et ordinært barnehagetilbud er et barnehagetilbud innenfor gjeldende lover og forskrifter. Det vil si at et tilbud som oppfyller kravene i barnehageloven med forskrifter vil være å regne som et ordinært barnehagetilbud. Familiebarnehager omfattes av reglene om maksimalgrense for foreldrebetaling.

Maksimalgrensen gjøres bare gjeldende for det som defineres som kjernetilbudet barnehage. Et ordinært barnehagetilbud skal legge vekt på å gi barna mulighet til å utvikle basiskompetanse gjennom lek og læring i sosialt samspill. Barna skal gis mulighet til å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger på sentrale livsområder og kunnskapsområder. En god barnehage gir barna frihet, med muligheter for selv å kunne styre sin hverdag innenfor grenser som de kan mestre i forhold til alder og utvikling.

Barnehagetilbud som gis innenfor det som anses som dagtid, vil i utgangspunktet defineres som et ordinært barnehagetilbud uavhengig av åpningstid. Et barnehagetilbud som gis på nattid vil regnes som utenfor et ordinært barnehagetilbud. Med nattid mener man tidsrommet mellom kl. 21.00 og kl. 06.00, jf. lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) § 10-11.

Helt spesielle aktiviteter etter foreldrenes ønsker, som for eksempel dansetimer, skiskole, ridetimer eller lignende, regnes ikke som en del av et ordinært barnehagetilbud. Slike aktiviteter vil det være adgang til å ta ekstra betalt for utover maksimalgrensen for foreldrebetaling. Dette betyr at det fortsatt er adgang til for barnehageeier, i samarbeid med foreldrene, å gi et tilbud om slike spesielle aktiviteter innenfor barnehagetiden. Samarbeidet

med foreldrene kan ivaretas ved at aktivitetene framgår av årsplanen som fastsettes av samarbeidsutvalget, jf. barnehageloven §§ 2 og 4.

§ 2. Deltidstilbud

Foreldrebetaling for et deltidstilbud skal settes lavere enn foreldrebetaling for et heldagstilbud.

Med deltidstilbud menes avtalt ukentlig oppholdstid under 41 timer.

§ 2:

Bestemmelsen slår fast at betalingen for et deltidstilbud skal være lavere enn betalingen for et heldagstilbud. Et deltidstilbud er et tilbud der den avtalte ukentlig oppholdstid er under 41 timer. Se nærmere om ”den avtalte ukentlige oppholdstiden” under merknadene til § 1 ovenfor.

Barnehageeier står imidlertid fritt til å bestemme hvor mye lavere prisen for et deltidstilbud skal være.

§ 3. Moderasjonsordninger

Kommunen skal sørge for at foreldre/foresatte tilbys minimum 30% søskenmoderasjon i foreldrebetalingen for 2. barn og minimum 50% for 3. eller flere barn. Moderasjonen skal omfatte søsken som bor fast sammen. Reduksjon i foreldrebetalingen beregnes av foreldrebetalingen begrenset oppad til maksimalgrensen etter § 1 1. ledd i den barnehage barnet har plass. Reduksjon skal tilbys også i de tilfeller søsknene går i forskjellige barnehager innen samme kommune. Barnehageeier skal få dekket reduksjon i foreldrebetalingen knyttet til søskenmoderasjonen av det offentlige.

Kommunen kan gi lokale retningslinjer om hvordan søskenmoderasjonen skal forvaltes.

Alle kommuner skal ha ordninger som kan tilby barnefamilier med lavest betalingsevne en reduksjon i eller fritak for foreldrebetaling.

§ 3:

Paragraf første og andre ledd

Bestemmelsen fastsetter at kommunen skal sørge for at foresatte med mer enn ett barn i barnehage i samme kommune skal gis tilbud om reduksjon i foreldrebetalingen. Dette gjelder uavhengig av om barna går i forskjellige barnehager og i barnehager med forskjellige eiere.

Foreldre/foresatte skal tilbys minimum 30 % søskenmoderasjon i foreldrebetaling for 2. barn og minimum 50 % for 3. barn eller flere barn. Reduksjon i foreldrebetalingen beregnes av foreldrebetalingen begrenset oppad til maksimalgrensen i den barnehage det aktuelle barnet har plass.

Moderasjon omfatter søsken som bor fast sammen. Barn anses for å være fast bosatt på den adressen der de til enhver tid er registrert i folkeregisteret. I de tilfellene der foreldre har avtalt delt bosted for barnet, skal barnet anses for å være fast bosatt begge steder/med begge foreldrene. Samværsforeldre kan derimot ikke påberope seg søskenmoderasjon for andre og tredje barn. Søsken defineres som helsøsken og halvsøsken, stesøsken defineres utenfor.

Bestemmelsen slår fast at reduksjon i foreldrebetalingen knyttet til søskenmoderasjon skal finansieres av det offentlige.

Nærmere regler om søskenmoderasjon kan den enkelte kommune utforme lokalt. De lokale retningslinjene må utformes slik at de omfatter både de kommunale og private barnehagene i kommunen. Kommunene har gjennom plikten til å sørge for likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd, et ansvar for å sørge for å legge økonomisk til rette for at samtlige barnehager kan tilby ordninger med søskenmoderasjon. Kommunen kan ved utmålingen av det kommunale tilskuddet til barnehagene beregne den enkelte barnehages kostnader med søskenmoderasjon og legge dette inn i det generelle kommunale tilskuddet, jf. forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd. Alternativt kan kommunen lage en egen finansieringsordning for søskenmoderasjon der nødvendig tilskudd utmåles og utbetales etter at hovedopptaket er avsluttet.

Paragraf 3 tredje ledd slår fast at alle kommuner skal ha ordninger som kan tilby barnefamilier med lavest betalingsevne en reduksjon i eller fritak for foreldrebetaling. Ordningene skal også omfatte de ikke-kommunale barnehagene i kommunen. Det er opp til den enkelte kommune å finne egnede løsninger. De fleste kommuner har i dag slike ordninger. Det vises blant annet til dagens muligheter for friplass med hjemmel i sosialtjenesteloven og barnevernloven.

Kommunene bør opprettholde eller innføre en viss form for inntektsgradert betaling. En slik ordning bør ha minimum to satser slik at barnefamilier med lavest betalingsevne blir definert.

§ 4. Unntak – mulighet for å gå utover maksimalgrensen

Foreldrebetalingen kan settes høyere enn den gjeldende maksimalgrensen når:

- a) barnehagen ellers vil bli nedlagt av økonomiske årsaker eller
- b) kvaliteten på barnehagetilbudet ellers vil rammes.

For slikt unntak fra maksimalgrensen kreves det samtykke fra barnehagens foreldreråd. Ved avstemming i foreldrerådet gis én stemme for hvert barn, og vanlig flertallsvedtak gjelder. Barnehageeier må legge fram slik dokumentasjon at foreldrerådet kan etterprøve om vilkårene for å ta høyere foreldrebetaling er oppfylt og vurdere om det vil gi sitt samtykke.

Ved vesentlige endringer i maksimalgrensen kreves det nytt samtykke. I slike tilfeller skal barnehageeier legge til rette for at nytt samtykke fra foreldrerådet kan gis innen rimelig tid etter at endringen i maksimalgrensen har trådt i kraft. Et slikt samtykke kan gis med virkning tilbake i tid.

§ 4:

Bestemmelsen åpner for at barnehageeier kan fastsette en høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen når visse nærmere angitte forhold foreligger. Dette gjelder der barnehagen ellers vil måtte nedlegges av økonomiske grunner eller der kvaliteten på barnehagetilbudet ellers vil rammes. Det kreves i disse tilfellene samtykke fra foreldrerådet. Muligheten til å gå utover maksimalgrensen gjelder både i kommunale og ikke-kommunale barnehager.

Bestemmelsen gir barnehagene en mulighet til å kunne ta en høyere foreldrebetaling i de tilfellene der maksimalgrensen gir betydelige økonomiske vanskeligheter. De økonomiske vanskelighetene må vise seg ved at barnehagen står i fare for å måtte nedlegges eller at kvaliteten på tilbudet blir betydelig dårligere.

Barnehageeier kan ta en høyere foreldrebetaling dersom maksimalgrensen gir barnehagedriften slike økonomiske vanskeligheter at den må nedlegges. Dette vil bero på en

skjønnsmessig helhetsvurdering av barnehagedriften. Skjønnen skal bygge på en kvalifisert vurdering av barnehagedriftens økonomiske situasjon og følgen av maksimalgrensen. Det er barnehageeier som først og fremst skal gjøre en slik vurdering eller få en slik vurdering gjort.

Til bokstav a)

I de tilfellene hvor barnehagen står i fare for å bli nedlagt av ikke-økonomiske grunner, vil barnehageeier ikke kunne fastsette en høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen. Videre vil ikke barnehageeier automatisk kunne sette en høyere foreldrebetaling der barnehagedriften budsjetterer med underskudd. En slik budsjettering vil gi et uriktig bilde av barnehagens økonomiske situasjon. Det vil i alle tilfeller måtte gjøres en kvalifisert vurdering av barnehagens totale økonomiske situasjon.

Til bokstav b)

Barnehageeier kan ta en høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen dersom maksimalgrensen vil resultere i at kvaliteten på barnehagetilbudet rammes. Med dette menes at maksimalgrensen for foreldrebetalingen resulterer i at barnehageeier vil måtte gjøre inngrep i virksomheten som vil senke kvaliteten på tilbudet på en ikke ubetydelig måte.

Barnehageloven stiller kvalitetskrav til barnehagedriften. Utgangspunktet er barnehageloven § 1 om formål, hvor det framgår at barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. I følge barnehageloven § 2 skal barnehagen være en pedagogisk virksomhet. Én kvalitetsnorm er for eksempel normen for pedagogisk bemanning. I tillegg må barnehagen forholde seg til annet regelverk, som for eksempel forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. og forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr mv.

Barnehageeier skal ta utgangspunkt i lovens bestemmelser og vurdere fastsettingen av foreldrebetalingen i forhold til dette. Det vil si at barnehageeier også må vurdere om tilbudet kan innrettes på en slik måte at kvaliteten ikke rammes. Et eksempel på forhold som kan gi barnehageeier mulighet til å sette høyere foreldrebetaling, kan være at man ellers må redusere åpningstiden slik at tilbudet ikke lenger samsvarer med foreldrenes behov. Andre forhold kan være en betydelig reduksjon i bemanningen eller betydelig forringelse av lokalene ved at det ikke er midler til nødvendig utbedring av disse eller at særlig viktige aktiviteter blir rammet. Videre kan ikke maksimalgrensen medføre at sikkerhetskrav nedfelt i lover og forskrifter ikke kan ivaretas.

Enhver svekkelse av kvaliteten gir ikke mulighet til å sette høyere foreldrebetaling. Et eksempel på dette er at barnehagen må redusere noe på innkjøp av for eksempel lekeutstyr. Unntaksbestemmelsen om høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen kommer først og fremst til anvendelse dersom bemanningen må reduseres i en slik grad at det pedagogiske tilbudet rammes betydelig. Her må det brukes skjønn. Det må konstateres at svekkelsen er av et slikt omfang at hovedregelen om maksimalgrensen for foreldrebetalingen ikke kan anvendes.

§ 4 andre ledd fastsetter at dersom barnehageeier vil kreve en høyere foreldrebetaling enn maksimalprisen, må det foreligge samtykke fra foreldrerådet i den enkelte barnehage. Også i kommunale barnehager må foreldrerådet i den enkelte barnehage gi sitt samtykke.

Et krav om samtykke fra foreldrerådet betyr at alle foreldre i barnehagen kan stemme ved avgjørelsen om det skal gis samtykke eller ikke. Ved avstemning i foreldrerådet gis én stemme for hvert barn, og vanlig flertallsvedtak gjelder. Foreldrene/de foresatte må møte opp

eller gi fullmakt. Barnehageeier kan innkalle til møte i foreldrerådet i den enkelte barnehage for å behandle spørsmålet om samtykke.

Barnehageeier skal legge fram slik dokumentasjon at foreldrerådet kan etterprøve om vilkårene for å ta høyere foreldrebetaling er oppfylt og vurdere om det vil gi sitt samtykke. Reglene om taushetsplikt vil ikke være til hinder for at eier kan legge fram slik dokumentasjon for foreldrerådet.

Det vil være opp til foreldrerådet å bestemme hvor lang tid samtykket til foreldrebetaling utover maksimalgrensen skal gjelde for. Det kan være naturlig at et eventuelt samtykke gjøres gjeldende for ett barnehageår. Foreldrerådets kompetanse er begrenset til å kunne gi sitt samtykke eller avvise forslag om betalingssatser for foreldrebetalingen som går utover maksimalgrensen, jf. forskriftens § 1 første ledd. Foreldrerådet har ikke myndighet til å avgjøre hva barnehagens inntekter skal brukes til. Imidlertid vises det til barnehageloven § 1 Formål, som sier at barnehagen skal gi et tilbud i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Det vises også til reglene om barnehagens foreldreråd og samarbeidsutvalg.

§ 4 siste ledd sier at det kreves nytt samtykke fra foreldrerådet ved vesentlig endring i maksimalgrensen. Dette vil gjelde i de tilfellene der barnehageeier har fastsatt en foreldrebetaling som er høyere enn maksimalgrensen og har innhentet samtykke fra foreldrerådet gjeldende for en periode og maksimalgrensen endres vesentlig i løpet av denne perioden. Med vesentlig endring menes endring utover ordinær pris- og kostnadsjustering. Bestemmelsen gir barnehageeier ansvar for å legge til rette for at et nytt samtykke kan gis innen rimelig tid etter at endringen i maksimalgrensen har trådt i kraft. Eier kan gjøre dette ved så snart som det er praktisk mulig innkalle foreldrene til foreldreråd og framlegge egnet dokumentasjon. Et slikt nytt samtykke kan gis med virkning tilbake i tid, slik at eier kan opprettholde en høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen i perioden fra endringen i maksimalgrensen trer i kraft til samtykke gis.

§ 5. Klage til fylkesmannen

Fastsetting av foreldrebetaling kan påklages til fylkesmannen.

Fylkesmannen kan gi pålegg om retting av ulovlig fastsetting av foreldrebetaling.

§ 5:

Bestemmelsen gir brukerne av barnehagetilbudet en klagerett på fastsetting av foreldrebetalingen. Fylkesmannen er klageinstans. Det er avgjørelsen om foreldrebetalingen til den enkelte bruker som kan påklages. Foreldrebetalingen vil enten framgå av et særskilt dokument eller av fakturaen/giroen som sendes foreldre/foresatte med barn i barnehagen for innbetaling av foreldrebetalingen.

Fastsetting av foreldrebetaling kan påklages der det framgår at det beløpet foreldre/foresatte skal betale overstiger maksimalgrensen. Klageretten vil også omfatte fastsetting av betaling for deltidstilbud der det framgår at foreldrebetaling for et deltidstilbud ikke er satt lavere enn prisen for et heldagstilbud, jf. § 2, samt vedtak om moderasjonsordninger jf. § 3.

En eventuell klage skal sendes via barnehageeier. Barnehageeier må vurdere fastsettingen på nytt i lys av klagen. Der barnehageeier opprettholder foreldrebetalingen, sendes klagen til fylkesmannen for behandling. Reglene i forvaltningsloven skal gjelde for klagebehandlingen. Fylkesmannen skal i klageomgangen vurdere grunnlaget for fastsettingen av en høyere foreldrebetaling enn maksimalgrensen og om de regler som er gitt for dette i forskriften er

fulgt. Videre skal klageinstansen vurdere om barnehagens vedtekter og/eller retningslinjer for fastsetting av foreldrebetalingen for den enkelte bruker er fulgt, der disse har betydning for fastsettingen av den aktuelle foreldrebetalingen som påklages.

Foreldrebetalingen kan påklages av den enkelte, uavhengig av om foreldrerådet har gitt sitt samtykke. Der foreldrerådet har gitt samtykke, må fylkesmannen vurdere om vilkårene for å ta høyere foreldrebetaling er oppfylt, jf. § 4 bokstavene a og b. Dersom foreldrerådet ikke har samtykket er dette i strid med forskriften, og fylkesmannen må fatte vedtak om at fastsettingen er ulovlig, jf. § 4 andre ledd.

Fylkesmannen kan pålegge barnehageeier å redusere foreldrebetalingen til maksimalgrensen. Dersom fylkesmannen finner grunnlag for det, kan han konkludere med at det ikke har vært adgang til å gå utover maksimalgrensen.

Der fylkesmannen har vedtatt at barnehageeier ikke har lovlig grunnlag for å fastsette en foreldrebetaling som er høyere enn maksimalgrensen, vil dette vedtaket være styrende for foreldrebetalingen framover i tid. Barnehageeier kan derfor ikke med påstand om betalingsmislighold lovlig si opp de som retter seg etter fylkesmannens vedtak og betaler en foreldrebetaling lik maksimalgrensen for plassen. Dersom en slik oppsigelse likevel finner sted, vil dette være en sak for tilsynsmyndigheten. Dette vil kunne utløse et pålegg om retting, jf. barnehageloven § 16.

Siste ledd sier at fylkesmannen kan gi pålegg om retting av ulovlig fastsetting av foreldrebetaling. Bestemmelsen presiserer at fylkesmannen ved klagebehandlingen har hjemmel til å gi pålegg om retting. Fylkesmannen kan for eksempel pålegge barnehageeier å innkalle foreldrerådet for å be om deres samtykke, redusere foreldrebetalingen og eventuelt pålegge barnehageeier å tilbakebetale differansen mellom lovlig foreldrebetaling og den ulovlig fastsatte foreldrebetalingen.

§ 6. Ikraftsetting og overgangsordninger

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift om foreldrebetaling i barnehager fastsatt ved kgl.res. 23. april 2004 nr. 666 med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 15a og § 4 fjerde ledd. For 2006 fastsettes maksimalgrensen av Kongen i Statsråd.

Barnehageeier kan kreve inn foreldrebetaling etter tidligere regler for maksimalgrense (2.750,-) inntil barnehagen har mottatt statstilskudd, dog ikke utover februar 2006. Barnehagen plikter å tilbakebetale differansen mellom innbetalt foreldrebetaling og ny maksimalgrense når barnehagen har mottatt statstilskuddet.

§ 6:

Paragraf 6 gir regler om ikrafttredelse og overgangsbestemmelser for januar og februar 2006. Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

Forskrift om foreldrebetaling i barnehager fastsatt ved kgl.res. av 23. april 2004 med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) §§ 15a og 4 fjerde ledd oppheves fra samme tidspunkt.

Maksimalgrensen for 2006 er satt til kr 2 250 per måned og kr 24 750 per år, jf. kongelig resolusjon 16. desember 2005.

Enkelte barnehager kan få midlertidige likviditetsproblemer når maksimalgrensen for foreldrebetalingen settes ned fra 1. januar 2006. Bakgrunnen for dette er at reduksjonen i maksimalgrensen finansieres via det statlige tilskuddet til drift av barnehager, og det vil pga. budsjettekniske forhold ta noe tid før dette tilskuddet for januar og februar faktisk utbetales til den enkelte barnehage. Det er derfor gitt overgangsregler for denne perioden.

Overgangsreglene gir barnehageeier rett til å kreve inn foreldrebetaling etter tidligere maksimalgrense, dvs. kr 2 750, inntil barnehagen har mottatt statstilskuddet. Dette gjelder kun for januar og februar 2006. Barnehageeier plikter imidlertid å tilbakebetale differansen mellom innbetalt foreldrebetaling og ny maksimalgrense når barnehagen har mottatt statstilskuddet. Foreldrene/de foresatte skal således ikke tape økonomisk på at barnehageeier må benytte seg av overgangsreglene. Tilbakebetalingen skal finne sted så snart eier har mottatt statstilskuddet. Pengene skal enten utbetales til foreldrene/de foresatte eller fratrekkes i neste foreldrebetaling. Overgangbestemmelsene bør kun brukes i de tilfellene der barnehagene ikke vil kunne overholde sine økonomiske forpliktelser i januar og eventuelt februar pga. den pålagte reduksjonen i foreldrebetalingen og manglende utbetaling av statstilskudd. Bestemmelsene gir ikke en generell regel for utsettelse av reduksjonen i foreldrebetalingen for alle barnehager.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM MIDLERTIDIG OG VARIG DISPENSASJON OG UNNTAK FRA UTDANNINGSKRAVET FOR STYRER OG PEDAGOGISK LEDER

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 17 fjerde ledd og § 18 fjerde ledd.

Generelle merknader

Styrerbestemmelsen (loven § 17 andre ledd) åpner for å ansette styrer med annen barnefaglig og pedagogisk kompetanse på høgskolenivå enn førskolelærerutdanning. Pedagogiske ledere må ha utdanning som førskolelærere. Annen treårig pedagogisk utdanning på høgskolenivå og videreutdanning i barnehagepedagogikk er likeverdig med førskolelærerutdanning (loven §18 andre ledd). I en fullt utbygd sektor kan det imidlertid fortsatt være behov for dispensasjonsadgang i særlige tilfeller, for eksempel når det er vanskelig å skaffe utdannet personale til vikariater. Barnehageloven §§ 17 og 18 gir kommunen adgang til å innvilge midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til styrer og pedagogisk leder. Nyere kunnskap om barndommens betydning som grunnlag for livslang læring, barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon og foreldregruppens forventninger tilsier at det må stilles store krav til barnehagepersonalets kompetanse. Hovedregelen om utdanningskrav er gitt for å sikre at personalet har nødvendig kompetanse for å drive barnehagen til beste for barn og foreldre, i tråd med føringer i lov og rammeplan. Personalets kvalifikasjoner er av vesentlig betydning for kvaliteten på tilbudet til barna, samarbeidet med foreldrene og andre samarbeidsparter og for barnehagens muligheter for å arbeide systematisk og langsiktig med sikring og utvikling av den pedagogiske virksomheten. Hensynet bak hovedregelen må også legges til grunn ved behandling av dispensasjonssøknader.

Generelt om adgangen til å gi midlertidig og varig dispensasjon

Forskriften gir barnehageeier mulighet til å søke om dispensasjon fra utdanningskravet til styrer, jf. loven § 17 og til pedagogisk leder, jf. loven § 18. Den som ønsker eller innehar stillingen som styrer eller pedagogisk leder, kan med andre ord ikke selv søke om dispensasjon.

Det skal kreves at stillingen har vært offentlig utlyst og at det ikke har meldt seg kvalifisert søker til stillingen. Alle dispensasjoner som gis skal være knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage. Det er med andre ord ikke mulig å ta en dispensasjon med seg fra én barnehage til en annen.

Ved behandling av søknader om midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til styrer og pedagogisk leder i barnehage og midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet for veileder i familiebarnehage, skal de reelle kvalifikasjonene til den det søkes for vurderes av kommunen. Når den reelle kompetansen hos den det søkes for er vurdert, kan kommunen stille vilkår ved dispensasjonen. Hva slags vilkår som eventuelt stilles, vil være avhengig av den reelle kompetansen vedkommende har og på hvilken måte kommunen finner det nødvendig å sikre at vedkommende blir i stand til å fylle stillingen. Det kan for eksempel stilles krav om at den som får dispensasjon mottar veiledning fra førskolelærer.

Det må kunne dokumenteres av eier at stillingen har vært offentlig utlyst og at det er gjort en reell innsats for å skaffe kvalifisert person til stillingen. Kommunen må utvise skjønn i vurderingen av eiers innsats for å skaffe kvalifisert personale. Det kan for eksempel være aktuelt å vurdere utlysningstekst, om utlysningen er offentlig tilgjengelig, tidspunktet for utlysningen og søknadsfrist for stillingen.

Dispensasjonsbestemmelsen er en kan-regel som gir kommunen mulighet til å innvilge dispensasjonssøknaden, men som også gir kommunen mulighet til å avslå. Dersom kommunen ikke finner at det er særlige gode grunner som taler for å gi varig dispensasjon, skal søknaden avslås.

§ 1. Midlertidig dispensasjon

Kommunen kan, etter søknad fra barnehagens eier, innvilge midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder for inntil ett år av gangen etter at stillingen har vært offentlig utlyst og det ikke har meldt seg kvalifisert søker.

Etter en samlet vurdering av den reelle kompetansen hos den det søkes dispensasjon for, kan kommunen stille relevante vilkår ved innvilgelse av dispensasjonen.

Dispensasjonen som gis er knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage.

§ 1:

Bestemmelsen gir barnehageeier mulighet til å søke om midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet til styrer og pedagogisk leder, jf. loven §§ 17 og 18. Bestemmelsen regulerer adgangen til å gi midlertidig dispensasjon for styrer, pedagogisk leder i barnehage og pedagogisk veileder i familiebarnehagene. Midlertidig dispensasjon kan gis for inntil ett år om gangen når stillingen har vært offentlig utlyst og det ikke har meldt seg kvalifisert søker, dvs. søker som oppfyller utdanningskravet.

§ 2. Varig dispensasjon

Når en person har hatt midlertidig dispensasjon etter denne forskrift § 1 i tre år, kan kommunen innvilge varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder dersom det ikke melder seg kvalifisert søker og svært gode grunner taler for å gi varig dispensasjon.

For styrer og pedagogisk veileder i familiebarnehager kan det ikke gis varig dispensasjon fra utdanningskravet.

Søknad om varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder skal framsettes av barnehagens eier. Eier må dokumentere at stillingen årlig har vært utlyst offentlig, og at det er gjort en reell innsats for å skaffe kvalifisert person til stillingen. Søknad om varig dispensasjon for pedagogisk leder skal inneholde uttalelse fra barnehagens styrer.

Varig dispensasjon skal bare gis unntaksvis. Det skal foretas en individuell vurdering av vedkommendes reelle kompetanse knyttet til barnehagens samfunnsmandat. Dispensasjonen som gis er knyttet til den personen det søkes dispensasjon for og til en konkret stilling i en konkret barnehage.

§ 2:

For varige dispensasjoner er det krav om at stillingen har vært utlyst, at det ikke har meldt seg kvalifisert søker og at det skal være svært gode grunner som taler for å innvilge en varig dispensasjon. I begrepet svært gode grunner ligger at eier ikke har klart å rekruttere utdannet personale til tross for reell innsats og at den det søkes dispensasjon for er skikket/egnet til arbeid som styrer eller pedagogisk leder i barnehagen.

Kommunen skal vurdere den reelle kompetansen hos den det søkes dispensasjon for. Kunnskap om barn, om pedagogisk og administrativ ledelse og om barnehagens samfunnsmandat er nødvendig for å inneha en stilling som styrer. Andre relevante momenter som kan tillegges vekt er for eksempel: Hvor lenge vedkommende har utført relevant arbeid i barnehage, hvor sannsynlig det er at barnehagen innen rimelig tid kan få ansatt pedagog i stillingen mv. En søknad om dispensasjon fra utdanningskravet for pedagogisk leder skal inneholde uttalelse fra barnehagens styrer. Kunnskap om barn og barnehagens samfunnsmandat er nødvendig for å inneha en stilling som pedagogisk leder. Andre relevante momenter som kan tillegges vekt er for eksempel: Om vedkommende er under utdanning eller videreutdanning som kvalifiserer for arbeid som pedagogisk leder, hvor lenge vedkommende har utført relevant arbeid med barn i barnehage, hvor sannsynlig det er at barnehagen innen rimelig tid kan få ansatt førskolelærer i stillingen mv.

Det kan ikke gis varig dispensasjon fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk veileder i familiebarnehager. Det særegne ved denne driftsformen er bakgrunnen for dette.

§ 3. Unntak fra utdanningskravet for personale som arbeider i barnehagen på nattid

Utdanningskravet i barnehageloven § 18 første ledd gjelder ikke for personer som arbeider i barnehagen på nattid. Kommunen skal godkjenne bemanningsplanen og den enkelte ansettelsen.

§ 3:

Barnehageloven gir i § 18 første ledd departementet adgang til å gi forskrifter om unntak fra utdanningskravet for pedagogiske ledere som arbeider i barnehagen på nattid. Med nattid menes tidsrommet mellom kl. 21.00 og 06.00.

Forskriftens § 3 fastslår at utdanningskravet til pedagogisk leder i § 18 første ledd ikke gjelder for personer som arbeider i barnehagen på nattid, men at kommunen skal godkjenne bemanningsplanen og den enkelte ansettelse. At kommunen skal godkjenne den enkelte ansettelse, innebærer at den ansattes egnethet for denne type arbeid skal vurderes. Det viktigste er at disse personene er omsorgsfulle, trygge og stabile. Personene bør ha erfaring fra arbeid med barn. Kommunen skal også påse at bemanningsplanen er forsvarlig med hensyn til antall voksne i forhold til antall barn.

Kravet til styrer gjelder, hvilket innebærer at styrer også er leder for den virksomheten som foregår på nattid.

§ 4. Klage

Kommunens vedtak i sak om midlertidig og varig dispensasjon kan påklages til fylkesmannen. Det samme gjelder kommunens vedtak i sak om godkjenning av bemanningsplan og ansettelse av personale som skal arbeide i barnehage på nattid.

§ 4:

Dersom kommunen ikke innvilger søknad om dispensasjon fra utdanningskravet, eller kommunen stiller vilkår ved dispensasjonen som barnehageeier ikke vil godta, kan vedtaket klages inn for fylkesmannen. Det samme gjelder dersom kommunen avslår søknad om godkjenning av bemanningsplanen og ansettelsen av personale som skal arbeide om natten. Klagen skal i slike tilfeller fremmes via kommunen, som på denne måten gis mulighet til å vurdere sitt eget vedtak på nytt og eventuelt omgjøre det. Dette følger av forvaltningslovens regler for klage. Dersom kommunen ikke ønsker å omgjøre eget vedtak, skal klagen oversendes fylkesmannen til behandling.

§ 5. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 943 om midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til styrer, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 16 fjerde og femte ledd og forskrift 1. desember 1995 nr. 944 om midlertidig og varig dispensasjon fra utdanningskravet til pedagogisk leder fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 17 annet ledd.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM PEDAGOGISK BEMANNING

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 § 18 sjettede ledd.

§ 1. Norm for pedagogisk bemanning

Det skal være minimum én pedagogisk leder per 14-18 barn når barna er over tre år og én pedagogisk leder per 7-9 barn når barna er under tre år og barnas daglige oppholdstid er over seks timer. I barnehager der barna har kortere oppholdstid per dag, kan barnetallet økes noe per pedagogisk leder.

§ 1:

Hensikten med hovedregelen om pedagognorm er å sikre at det finnes tilstrekkelig personale med pedagogisk kompetanse til å ivareta barns behov for omsorg, lek og læring, sosial tilhørighet og utviklingsstøtte, jf. loven § 2 og barns rett til medvirkning, jf. loven § 3. Videre skal regelen bidra til å sikre et godt og nært samarbeid mellom foreldre og personale til barns beste, jf. loven §§ 1, 2 og 4.

Normen er ikke en norm for gruppestørrelser. Det kan organiseres både større og mindre grupper hele eller deler av dagen eller uken. Normen skal være oppfylt for barnehagen totalt. Det kan også være barn over og under tre år i samme gruppe. Et barn anses for å være tre år fra det året det fyller tre år.

Eier har ansvar for at barnehagens bemanning og samlede kompetanse er tilstrekkelig til at lovens og rammeplanens krav blir oppfylt. Kommunen som barnehagemyndighet har som godkjennings- og tilsynsmyndighet ansvar for å påse at barn får gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i barnehagen.

Forbeholdet om at den fastsatte pedagognormen kan økes noe der barna har kortere oppholdstid enn seks timer per dag, gjelder i de tilfeller der den daglige oppholdstiden er kortere for flertallet av barna. Barnetallet per pedagog bør i slike tilfeller ikke overstige 20 for barn over tre år og 10 for barn under tre år.

Pedagogens plikt til å legge individuelle hensyn til grunn for det pedagogiske opplegget, slik det er presisert i barnehageloven § 2, gjelder alle barn, uansett oppholdstid. Dagens småbarnsforeldre forventer barnehagetilbud av god kvalitet, og barnehagens personale har plikt til å utforme barnehagetilbudet i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Barnehagelovens kapittel I Formål og innhold og utfyllende bestemmelser i rammeplanen gir barn rett til gode utviklings- og aktivitetsmuligheter. Pedagogen har et helhetlig ansvar for planlegging og vurdering, daglig omsorg for det enkelte barnet, for utviklingen av det sosiale miljøet og læringsmiljøet i barnegruppen og for samarbeidet med barnas foreldre. Pedagogen har også veiledningsansvar for det øvrige personalet samt medansvar for utvikling av barnehagen som pedagogisk virksomhet og barnehagens samarbeid med andre tjenester. Pedagogens oppgaver er derfor ikke kun knyttet til å ivareta ansvaret for barna som faktisk oppholder seg i barnehagen samtidig. Adgangen til å øke barnetallet per pedagogisk leder må derfor bare benyttes der dette er forsvarlig.

§ 2. Styrers tid til administrasjon og ledelse

Styrerens tid til administrasjon og ledelse kommer i tillegg til normen for pedagogisk bemanning.

§ 2:

Barnehageloven § 17 første og andre ledd fastslår at barnehagen må ha en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse og at barnehagen skal ha en daglig leder. Dette betyr at det må avsettes tilstrekkelig ressurser til styrerstillingen og at barnehagens leder må ha nødvendig lederkompetanse.

Barnehagesektoren har gjennomgått en betydelig utbygging og forandring de siste årene. Sektoren er preget av mangfold, både når det gjelder barnehagenes størrelse, organisering og eierformer. I en slik situasjon vil det være store variasjoner i styrerens ledelsesoppgaver, både når det gjelder omfang og type. Pedagogiske og administrative oppgaver er avhengig av faktorer som barnehagens størrelse, arbeidsfordelingen mellom styrer og eier, barnegruppens behov og sammensetning og personalets samlede kompetanse og erfaring. Dimensjonering av styrerressursen må derfor foretas på bakgrunn av en konkret vurdering av oppgavene som skal løses, barnehagens samlede ressurser og brukernes behov. I enkelte små barnehager med kort oppholdstid kan det fortsatt være hensiktsmessig å kombinere stillingen som styrer og pedagogisk leder. I store barnehager kan det være aktuelt å fordele styreroppgavene på flere personer. I slike tilfeller er det viktig at det er klargjort for både foreldre, personale, kommunen og eksterne samarbeidsparter hvem som har det overordnede ledelsesansvaret for barnehagens virksomhet.

På bakgrunn av de store variasjonene i sektoren finner ikke departementet det formålstjenlig å fastsette regler for hva som anses som tilstrekkelige ressurser til ledelse, men presiserer at styrerressursen kun kan medregnes i pedagognormen dersom styreren faktisk er til stede i det daglige arbeidet med barna.

§ 3. Midlertidig dispensasjon

Eier kan søke kommunen om midlertidig dispensasjon fra denne forskrift § 1. Uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg skal legges ved søknaden.

Kommunen kan innvilge midlertidig dispensasjon fra denne forskrift § 1 for inntil ett år av gangen når særlige hensyn tilsier det.

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

§ 3:

Pedagognormen må først og fremst betraktes som en sikringsbestemmelse knyttet til barns behov for og rett til gode utviklings- og aktivitetsmuligheter, jf. lovens kapittel I.

Barnehageloven åpner for at annen treårig pedagogisk utdanning på høghskolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk er likeverdig med førskolelærerutdanning. Dette vil kunne bidra til å skaffe flere pedagoger til barnehagene. Behov for dispensasjon fra pedagognormen kan likevel fortsatt oppstå. Små kommuner er særlig sårbare for svingninger i etterspørselen etter barnehageplasser, og i en fullt utbygd sektor kan det fra tid til annen oppstå situasjoner der et fåtall barn i lokalsamfunnet mangler barnehageplass.

Eier kan søke om dispensasjon fra normen om pedagogisk bemanning. For å sikre at saken blir tilstrekkelig belyst og brukernes rett til medbestemmelse ivaretas, skal uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg legges ved eiers søknad om dispensasjon fra pedagognormen. Kommunen må foreta en konkret vurdering av barnegruppenes sammensetning og behov, barnehagens fysiske miljø (ute- og innearealer), barnehagens totalbemanning og personalets samlede kompetanse.

Departementet vil presisere at dispensasjonsadgangen kun skal benyttes unntaksvis. Normen for pedagogisk bemanning er i utgangspunktet fleksibel og gir eier rom for en konkret vurdering av hvor mange barn hver enkelt pedagogisk leder kan ha ansvar for. Pedagogtettheten i norske barnehager er lav sammenlignet med andre nordiske land. Flere barnehageeiere har valgt å øke pedagogtettheten for å styrke barnehagens kvalitet. I en fullt utbygd sektor kan det forventes at flere eiere vil øke andelen personale med formell kompetanse for å sikre stabilitet i personalgruppen og kvalitet på tilbudet til barn og foreldre.

Ved kommunens behandling av saken kommer forvaltningsloven 10. februar 1967 til anvendelse. Loven har nærmere regler om behandlingsmåten i forvaltningssaker. I lovens kapittel II om ugildhet stilles det i § 6 habilitetskrav til den som skal tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller skal treffe avgjørelse i en forvaltningssak. Habilitetskravene skal blant annet sikre tilliten til at sakene får en upartisk behandling. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

§ 4. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 945 om pedagogisk bemanning gitt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 17 tredje ledd.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM POLITIATTEST I HENHOLD TIL BARNEHAGELOVEN

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 19 fjerde ledd.

Forskriften gir regler om hvem som skal levere politiattest, hva den skal inneholde, hvilke straffebud i straffeloven som skal framgå, hvordan man skal gå fram ved innhenting av attest, hvordan attesten skal behandles og følgene av en ikke tilfredsstillende attest.

Etter barnehageloven § 19 må den som skal arbeide i barnehage legge fram tilfredsstillende politiattest. Attesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn. Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, er utelukket fra å arbeide i barnehagen.

§ 1. Formål og virkeområde

Formålet med forskriften er å bidra til å hindre at barn utsettes for seksuelle overgrep i barnehagen.

Alle godkjente og godkjeningspliktige barnehager omfattes av forskriften.

Første ledd:

Barnehagen er en viktig del av barns oppvekstmiljø, og barnehagepersonalet opparbeider et nært tillitsforhold til barna. Barn har små muligheter, både fysisk og mentalt, til å forsvare seg mot overgrep fra voksne. Misbruk av tillitsforholdet må forhindres, og et virkemiddel for å oppnå dette er å stille bestemte krav om kvalifikasjoner og referanser til barnehagens personale.

Andre ledd:

Forskriften gjelder alle godkjente barnehager. Dette betyr at åpne barnehager også omfattes av forskriften dersom barnehagen har søkt om og fått godkjenning som barnehage. Forskriften gjelder også godkjeningspliktige barnehager.

§ 2. Krav om politiattest

Den som skal arbeide i barnehage skal legge fram tilfredsstillende attest som viser om personen er siktet, tiltalt eller dømt for overtredelser av de bestemmelser i straffeloven som er nevnt i denne forskrift § 3 andre ledd. Attesten skal ikke være eldre enn 3 måneder.

Med den som skal arbeide i barnehage menes alt barnehagepersonale som har ulike arbeidsoppgaver i barnehagen, personer som innehar langvarige vikariater, vikarer tilknyttet en mer etablert vikarordning og sivilarbeidere.

Første ledd:

Regelen slår fast at ingen kan ansettes i en barnehage uten å ha framlagt en tilfredsstillende politiattest. Med politiattest menes attest etter strafferegistreringsloven 11. juni 1971 nr. 52. Med tilfredsstillende politiattest menes en attest som ikke har anmerkninger om siktelse, tiltale eller domfellelse om seksuelle overgrep mot barn.

Attesten skal ikke være eldre enn 3 måneder. Med dette sikrer man at nyere siktelser, tiltaler og domfellelser kommer med i attesten.

Andre ledd:

Plikt til å levere attest gjelder alle som skal arbeide i barnehage, uavhengig av stilling, såfremt de er til stede i barnehagens åpningstid. Det gjelder også for personer som innehar langvarige vikariater, vikarer tilknyttet en mer fast vikarordning og sivilarbeidere.

For at en person kan sies å inneha et langvarig vikariat, må vikariatet være av minst to ukers varighet. Personer som brukes som faste vikarer plikter å levere attest før han/hun vikarierer første gang. Foreldre som unntaksvis trer inn som vikar er normalt ikke å anse som faste vikarer.

Hvorvidt annet personale som rengjøringspersonale, vaktmestere mv. omfattes av plikten til å levere politiattest, beror på om den aktuelle personen kan sies å ha sitt daglige virke i barnehagen og om det er mulighet for å opparbeide seg et tillitsforhold til barna.

Studenter ved førskolelærerutdanning skal levere politiattest ved opptak til studiet, jf. lov om universiteter og høyskoler 12. mai 1995 nr. 22 § 42a. Det er ikke nødvendig at barnehageeier kontrollerer denne eller krever ny politiattest i forbindelse med øvingsopplæring.

§ 3. Politiattestens innhold

Politiattesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn.

Med seksuelle overgrep mot barn menes overtredelser av straffeloven § 195, § 196, § 200 annet ledd, § 201 bokstav c og § 204a.

For utstedelse av attest gjelder lov 11. juni 1971 nr. 52 om strafferegistrering og forskrift 20. desember 1974 nr. 4 om strafferegistrering, med de unntak og presiseringer som framgår av denne paragrafen.

Første ledd:

Politiattesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn. Dette betyr at også verserende saker skal framkomme av attesten i tillegg til saker hvor dom er avsagt, og vedkommende er funnet skyldig. Ved å ta med *siktet* og *tiltalt* har en innført en karantenetid hvor søker ikke kan ansettes. Hensynet til barnas sikkerhet veier tyngre enn hensynet til søker. At noen er *siktet* innebærer at den mistenkte enten er erklært siktet av påtalemyndigheten eller at det er besluttet eller gjennomført pågrep mv. Det er altså ikke nok å være anmeldt eller mistenkt. Dersom det er utferdiget tiltale mot noen, vil dette si at påtalemyndigheten vurderer beviser som tilstrekkelige til å få vedkommende dømt. Hvis siktelse eller tiltale frafalles, dvs. at saken henlegges, skal ikke forholdet lenger framgå av politiattesten.

Hvis påtalemyndigheten har utferdiget et forelegg (gitt bot) og vedkommende har vedtatt denne, vil ikke saken bli brakt inn for retten. Selv om saken er avgjort og vedkommende er straffet for overtredelsen, vil ikke vedkommende bli å regne for *dømt*. Ut fra lovens ordlyd skal altså forelegg ikke framgå av politiattesten.

Overføring av sak til meglingsråd skal ikke registreres i bøte- eller strafferegisteret, jf. konfliktrådsloven 15. mars 1991 nr. 3 § 17. Et argument for å unnta dette fra attesten er at en slik overføring så og si aldri vil være aktuell i sedelighetsforbrytelser annet enn for helt unge lovbytere. Noe av det samme gjelder for påtaleunntatelse. Denne reaksjonsformen vil i praksis sjelden bli brukt overfor sedelighetsforbrytere.

Andre ledd:

Som *seksuelle overgrep mot barn* nevner forskriften overtredelser etter straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 § 195, § 196, § 200 andre ledd, § 201 bokstav c og § 204a. Straffeloven § 195 omhandler utuktig omgang med barn under 14 år. Straffeloven § 196 omhandler utuktig omgang med barn under 16 år. Straffeloven § 200 andre ledd omhandler seksuell handling med barn under 16 år og forledelse av barn under 16 år til å utvise seksuell krenkende eller annen uanstendig adferd. Straffeloven § 201 bokstav c gjelder seksuelt krenkende eller annen uanstendig adferd i ord eller handling i nærvær av eller overfor barn under 16 år. Straffeloven § 204a gjelder befatning med kjønnslige skildringer som gjør bruk av barn.

Tredje ledd:

Lov om strafferegistrering 11. juni 1971 nr. 52 og forskrifter om strafferegistrering gjelder også for attest etter barnehageloven § 19, men med de presiseringer som følger av forskriften her. Dette gjelder både med hensyn til hvilke bestemmelser i straffeloven politiattesten skal omhandle og strafferegistreringsloven § 6 om tidsbegrensninger for hva som skal tas med i attesten. For attest etter barnehageloven gjelder ingen slik foreldelse. Leddet gjør unntak fra strafferegistreringsloven § 6 slik at flere strafferettslige reaksjoner skal framgå av politiattest etter barnehageloven § 19 enn det som ellers hadde vært tilfelle.

§ 4. Framgangsmåte

Arbeidsgiver skal i utlysningsteksten gjøre søkere oppmerksom på at det vil bli krevd politiattest ved ansettelse, men at denne ikke skal legges ved søknaden. Attest skal kun kreves av den søkeren som tilbys stillingen. Politiattest skal foreligge før arbeidstaker tiltrer stillingen.

Ved godkjenning av privat barnehage skal kommunen påse at det foreligger tilfredsstillende politiattest for eier, der eier selv skal arbeide i eller av andre grunner oppholde seg regelmessig i barnehagen.

Kommunen kan også kreve politiattest fra eier av barnehagens lokaler eller fra familiemedlemmer som er til stede i barnehagens/familiebarnehagens åpningstid.

Det skal framgå av saksdokumentene at tilfredsstillende politiattest er levert.

Første ledd:

Politiattesten skal legges fram for ansettende myndighet. I private barnehager blir dette normalt barnehageeier eller styrer. Politiattesten skal ikke legges ved søknadspapirene, men framlegges før stillingen kan tiltres. Det må framgå i utlysingen av stillingen at slik attest vil bli krevd av den man ønsker å ansette. Søker skal også gjøres oppmerksom på at attesten ikke skal sendes med søknaden. Denne type opplysninger kan kun kreves av den som skal arbeide i barnehagen, med andre ord den som man ønsker å ansette. Både eier av barnehagelokalene, eier av en privat barnehage og eiers familiemedlemmer må i nærmere gitte tilfeller levere politiattest, se andre ledd og tredje ledd.

Man blir i praksis tilbudt en stilling under forutsetning av at man framlegger tilfredsstillende attest. Man har ikke endelig fått stillingen og kan heller ikke tiltre før attesten er framlagt og kontrollert av ansettende myndighet. Det er søkeren selv som må innhente denne, jf. forskrift om strafferegistrering § 13.

Andre ledd:

En trenger ikke å arbeide i barnehagen for å bli avkrevd attest, se ordlyden i loven § 19 tredje ledd om å *oppholde seg*. Reglene om politiattest omfatter også eier av barnehagen. Kravet er at det må være opphold av regelmessig karakter over noe tid og at vedkommende har mulighet til å være i kontakt med barna og opparbeide et tillitsforhold til dem. Dette må tolkes ut fra formålsbetraktninger, jf. § 1. For å sikre at barnehageeier som selv skal arbeide i barnehagen ikke er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn, er kommunen som godkjenningsmyndighet gitt myndighet til å kontrollere dette. Tilfredsstillende attest fra barnehageeier skal foreligge før godkjenning gis. At vedkommende barnehageeier allerede har startet/driver flere barnehager, er ikke grunnlag for å slippe å levere attest dersom han/hun skal arbeide i den nye barnehagen. Eier plikter da å levere attest på lik linje med andre som skal arbeide eller oppholde seg i barnehagen. Der barnehagen eies av en juridisk person, for eksempel et aksjeselskap, vil politiattest kunne kreves framlagt av personene som står bak selskapet.

Tredje ledd:

Leddets fastslår at kommunen også kan kreve attest fra eier av barnehagens lokaler og familiemedlemmer som er hjemme i barnehagens/familiebarnehagens åpningstid. For å sikre at personer som er til stede i barnehagen i åpningstiden ikke er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn, er kommunen som godkjenningsmyndighet gitt myndighet til å kontrollere dette. Tilfredsstillende attest skal foreligge før godkjenning gis. Departementet presiserer at dette også gjelder kommunale barnehager/familiebarnehager.

Fjerde ledd:

Ansettende myndighet/godkjenningsmyndigheten må sørge for å gjøre påtegning i sine papirer om at tilfredsstillende attest er levert og kontrollert. Påtegningen skal av hensyn til notoritet og kontroll dateres og signeres.

§ 5. Behandling av politiattest og taushetsplikt

Politiattesten skal oppbevares utilgjengelig for uvedkommende og skal makuleres umiddelbart etter å ha vært benyttet i ansettelsessaken eller ved godkjenningen.

Den som får kjennskap til opplysninger gjennom en politiattest, plikter å hindre at uvedkommende får adgang eller kjennskap til disse. Overtredelse kan straffes etter straffeloven § 121.

Første ledd:

Attesten skal ikke oppbevares i barnehagen/i kommunen over tid, men skal makuleres umiddelbart etter at den er benyttet til det formålet den er innhentet for. Den skal ikke returneres til søker. Tilbakelevering av attest vil være i strid med strafferegistreringsforskriften 20. desember 1974 nr. 4 § 20. Begrunnelsen for dette er å forebygge eventuelt misbruk fra søkers side.

Andre ledd:

Det er viktig at uvedkommende ikke får adgang til eller kjennskap til opplysninger i politiattesten. Forskriftens bestemmelse legger opp til en generell plikt til å bevare taushet om opplysninger fra politiattester. Overtredelse kan straffes etter straffeloven § 121.

Første ledd lyder:

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt krenker taushetsplikt som i henhold til lovbestemmelse eller gyldig instruks følger av hans tjeneste eller arbeid for statlig eller kommunalt organ, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Forskriften her gjør denne bestemmelsen gjeldende også for private barnehager.

§ 6. Virkningen av ikke tilfredsstillende politiattest

Personer som ikke kan framlegge tilfredsstillende politiattest, er utelukket fra arbeid i barnehager.

Kommunen skal nekte godkjenning av barnehage dersom det ikke legges fram tilfredsstillende politiattest for eier eller familiemedlemmer, jf. forskriften § 4 annet ledd.

Første ledd:

Følgene av at søker ikke kan framlegge en tilfredsstillende politiattest, er at vedkommende ikke kan tiltre stillingen. Dette følger blant annet av ordlyden i loven § 19 andre ledd. Begrepet *ikke kan framlegge tilfredsstillende politiattest* omfatter både de tilfellene der attesten har anmerkninger som faller inn under § 3 og at søker ikke legger fram attest i det hele tatt. Etter § 4 skal attest være framlagt før vedkommende tiltrer stillingen.

Andre ledd:

Kommunen skal nekte godkjenning av barnehage på grunn av anmerkninger i politiattesten til eier som selv skal arbeide eller oppholde seg i barnehagen. Dette kan også gjelde politiattest fra eier av barnehagens lokaler eller fra familiemedlemmer som er hjemme i barnehagens/familiebarnehagens åpningstid. Begrepet *ikke kan framlegge tilfredsstillende politiattest* omfatter både de tilfellene der attesten har anmerkninger som faller inn under § 3 og at det ikke legges fram attest i det hele tatt. Bestemmelsen må ses i sammenheng med loven § 10 *Godkjenning* og § 11 *Familiebarnehager*. Det følger av loven § 10 og forskrift om familiebarnehager at vedtak om godkjenning kan påklages til fylkesmannen.

Dersom eier av barnehagen, eier av barnehagens lokaler eller familiemedlemmer som er hjemme i barnehagens/familiebarnehagens åpningstid må framlegge attest etter godkjenning, må denne være tilfredsstillende. Framlegges ikke slik attest må tilsynsmyndigheten pålegge eier å rette på forholdet, jf. barnehageloven § 16. Dersom eier ikke retter må tilsynsmyndighetene vurdere om barnehagen skal stenges.

§ 7. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 946 om politiattest i henhold til barnehageloven, fastsatt med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager (barnehageloven) § 20 tredje ledd.

MERKNADER TIL FORSKRIFT OM OVERGANGSREGLER TIL BARNEHAGELOVEN

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 16. desember 2005 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 26 fjerde ledd.

§ 1. Godkjenningsplikt

Virksomheter som er i drift og som blir godkjenningspliktige ved ikrafttredelsen av barnehageloven 17. juni 2005 nr. 64 § 6 gis rett til å drive uten godkjenning fram til søknad om godkjenning er endelig behandlet, men ikke utover 1. august 2006.

§ 2. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2006.

Generelle merknader

Forskrift om politiattest i henhold til barnehageloven er ikke gitt tilbakevirkende kraft. De som allerede i dag er ansatt i virksomheter som blir godkjenningspliktige 1. januar 2006 er ikke omfattet av forskriften, og trenger ikke å levere attest for å fortsette å arbeide i virksomheten. Dersom en ansatt får en ny stilling i samme virksomheten, etter utlysning av stillingen, gjelder forskriften og vedkommende må levere attest, jf. forskriften § 2, jf. § 4 første ledd.

DEL 5

FORSKRIFT OM RAMMEPLAN FOR BARNEHAGENS INNHOLD OG OPPGAVER

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet 1. mars 2006 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) § 2 syvende ledd.

Forskriften trer i kraft 1. august 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 948 om rammeplan for barnehagen, med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager § 2 annet ledd.

Innledning

Stortinget har i barnehageloven 17. juni 2005 nr. 64 fastsatt overordnede bestemmelser om barnehagens formål og innhold, jf. § 1, § 2 og § 3. Kunnskapsdepartementet har 1. mars 2006 med hjemmel i § 2 i loven fastsatt forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Forskriften trer i kraft 1. august 2006. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 1. desember 1995 nr. 948 om rammeplan for barnehagen, med hjemmel i lov 5. mai 1995 nr. 19 om barnehager § 2 annet ledd. Rammeplanen gir retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet som er fastsatt i barnehageloven og på internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, blant annet ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og FNs barnekonvensjon. Barnekonvensjonen ble vedtatt av FN i 1989, ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003. Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn. Barnekonvensjonen vektlegger barns rett til å uttrykke seg.

Målet med rammeplanen er å gi styrer, pedagogiske ledere og det øvrige personalet en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet. Rammeplanen gir også informasjon til foreldre, eier og tilsynsmyndighet. Rammeplanen retter seg derfor mot

- barnehagens personale, som et redskap for planlegging, dokumentasjon og vurdering
- foreldre/foresatte, for å gi innsikt i barnehagens virksomhet og mulighet til medvirkning og medbestemmelse i henhold til barnehageloven § 4
- barnehageeiere, som kan fastsette retningslinjer for lokal tilpasning av rammeplanen (§ 2) og som har ansvar for at den enkelte barnehage har de nødvendige rammebetingelsene
- kommunen, som har ansvar for å føre tilsyn med at alle barnehagene i kommunen driver en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet i samsvar med lov og forskrifter (§ 16).

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver redegjør for barnehagens samfunnsmandat. Barnehagens innhold skal bygge på et helhetlig læringssyn, hvor omsorg, lek og læring er sentrale deler. I tillegg er sosial og språklig kompetanse samt sju fagområder viktige deler av barnehagens læringsmiljø jf. kap. 3.

Planen framhever betydningen av voksnes holdninger, kunnskaper og ferdigheter til å møte, forstå og oppdra barn til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Planen har både et her-og-nå- og et framtidsperspektiv. Rammeplanen understreker barnehagens særegenhet som pedagogisk virksomhet. En konkretisering av den enkelte barnehages arbeid skal nedfelles i årsplanen, som fastsettes av barnehagens samarbeidsutvalg.

Rammeplanen skal tilpasses varierte driftsformer og lokale forhold og rammebetingelser. Det er ønskelig at kommunen og de private eierne samarbeider om retningslinjene for lokal tilpasning.

Del I. Barnehagens samfunnsmandat

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.

(Barnehageloven § 1 Formål)

Barnehagens samfunnsmandat er å tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste. Den skal både være en pedagogisk virksomhet og et velferdstilbud for småbarnsforeldre.

Barnehagen skal støtte og ta hensyn til det enkelte barn, samtidig som hensynet til fellesskapet ivaretas. Barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Barnehagen skal styrke barns muligheter for læring og aktiv deltakelse i et fellesskap med jevnaldrende. Barnehagen skal ha de fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som til enhver tid er i samsvar med eksisterende kunnskap og innsikt om barndom og barns behov. Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing.

Det norske samfunnet består i tillegg til majoritetsbefolkningen av det samiske urfolket, de nasjonale minoritetene og minoritetene med innvandrerbakgrunn. Geografisk mobilitet og en økende internasjonalisering har medført at det norske samfunnet er langt mer sammensatt enn tidligere. Det er derfor mange måter å være norsk på. Det kulturelle mangfoldet skal gjenspeiles i barnehagen. Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen medfører at barn kommer til barnehagen med ulike erfaringer. Barnehagen skal støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger.

Kapittel 1. Barnehagens formål, verdigrunnlag og oppgaver

Barnehagen skal hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier.

Eiere av private barnehager kan i vedtektene bestemme at andre ledd ikke skal gjelde.

Private barnehager og barnehager eiet eller drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om livssynsformål.

(Barnehageloven § 1 Formål)

1.1. Barnehagens formålsbestemmelse

Barnehagens formål er å gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter. Dette skal skje i nær forståelse og i samarbeid med barnas hjem. Barnehageloven slår fast at oppdragelsen i barnehagen skal skje i samsvar med kristne grunnverdier. Dette innebærer at barnehagen skal bygge sin virksomhet på de etiske grunnverdier som er forankret i kristendommen, og som forutsettes å ha bred oppslutning i befolkningen i Norge. Med kristne grunnverdier forstås medmenneskelighet eller nestekjærlighet, tilgivelse, menneskeverd, likeverd, ansvar for fellesskapet, ærlighet og rettferdighet. Dette er verdier vi også finner igjen i de fleste religioner og livssyn. Barnehagen skal lære barna om tro og verdier. Opplæring til tro er hjemmets ansvar.

Barnehagens verdiformidling skal praktiseres i overensstemmelse med menneskerettskonvensjoner som Norge er bundet av. Internasjonale konvensjoner og norsk lov vektlegger både foreldrenes rett til å oppdra barn i henhold til sin religion eller sitt livssyn og barns rett til å bli kjent med samfunnet de vokser opp i. Internasjonale bestemmelser og norsk lovgivning gir beskyttelse mot religiøs og kulturell diskriminering. Barn skal ikke bli utfordret til å ta standpunkt til religiøse oppfatninger eller retninger. Barnehagen må påse at barna ikke kommer i lojalitetskonflikt mellom hjemmet og barnehagen.

1.2. Barnehager med andre formålsbestemmelser

Barnehagelovens formålsbestemmelse gir private barnehageeiere og menigheter innen Den norske kirke anledning til å praktisere særlige bestemmelser om livssynsformål. Private eiere kan også reservere seg fra lovens kristne livssynsformål, jf. barnehageloven § 1 tredje ledd. Dette skal gå fram av vedtektene. Alternative formuleringer om verdigrunnlag kan fastsettes i slike tilfeller, jf. barnehageloven § 1 fjerde ledd. Dette vil virke klargjørende overfor foreldre/foresatte, barnehagens personale, tilsynsmyndigheten og andre. Foreldre som søker om opptak i barnehager med særskilte bestemmelser om livssynsformål, har rett til informasjon om barnehagens verdigrunnlag. De har også samme mulighet som foreldre i andre barnehager til å være med å drøfte praktiseringen av bestemmelsene.

Barnehager med særlige bestemmelser om livssynsformål er forpliktet av barnehagelovens øvrige bestemmelser, rammeplanen og regelverket for øvrig.

1.3. Barnehagens verdigrunnlag

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar og representere et miljø som bygger opp om respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellige. Menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet og toleranse er sentrale samfunnsverdier som skal legges til grunn for omsorg, oppdragelse, lek og læring i barnehagen.

Likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til å bli sett og hørt, og oppmuntres til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. Personalet må reflektere over sine egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter.

Det er viktig å fremme forvalteransvaret overfor natur og kultur og ansvaret for menneskers liv og helse allerede i barnehagen. Forståelse for en bærekraftig utvikling skal fremmes i dagliglivet. Respekten for liv er grunnleggende.

Nestekjærlighet og solidaritet er grunnsteiner i vår kultur. Toleranse og respekt skal være grunnleggende verdier i barnehagen. I barnehagen er det av stor betydning at barna får oppleve varme og kjærlighet. I barnegruppen kan de utvikle solidaritet med andre barn. Innlevelse i andre menneskers situasjon vil bidra til medmenneskelighet, solidaritet og toleranse. I et globalt perspektiv er det av stor betydning at barn utvikler nestekjærlighet og solidariske holdninger.

Barnehagen skal legge grunnlag for livslang læring og aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Den etiske veiledning barnehagen gir, må ta hensyn til barnas alder og det enkelte hjems kulturelle, religiøse og verdimeslige tilknytning. Det er avgjørende å legge arbeidet til rette for en felles forståelse for det som skjer i barnehagen. Det enkelte barns og de enkelte foreldres integritet skal respekteres.

Personalet har som rollemodeller et særlig ansvar for at barnehagens verdigrunnlag etterlevs i praksis. Refleksjoner over egne verdier og handlinger bør inngå i personalets pedagogiske drøftinger. Barnehagen må systematisk vurdere om egen praksis og barnehagens kultur bidrar til å fremme verdiene som skal ligge til grunn for barnehagens virksomhet.

1.4. Barn og barndom

Rammeplanen tar utgangspunkt i et helhetssyn på barn. Dette betyr at barns utvikling ses som et dynamisk og tett sammenvevd samspill mellom deres fysiske og mentale forutsetninger og miljøet de vokser opp i. Barn er sosiale aktører som selv bidrar til egen og andres læring. Samspill med andre mennesker er avgjørende for barns utvikling og læring.

Barndommen er en livsfase med egenverdi i likhet med alle andre faser i menneskets livsløp. Ett av barndommens særpreg er samspill i lek, der initiativ, fantasi og engasjement vil kunne finne sted. Barn undrer seg og stiller spørsmål, søker opplevelser og gjør erfaringer på egne læringsarenaer. I nære samspill med omgivelsene er de aktive på alle områder. Omsorg, oppdragelse, lek og læring i småbarnsalderen former barns holdninger, verdier og tillit til seg selv og andre mennesker og deres motivasjon for læring senere i livet.

Barn får grunnleggende og relevant kunnskap og innsikt gjennom dagliglivets hendelser i samvær, lek og strukturerte aktiviteter. Gjennom læringsprosesser blir barn kjent med og forstår i stadig økende grad den fysiske og sosiale verden, samtidig som de også gjenskaper og nyskaper kulturene de er en del av. Barnehagen må tilby alle barn et rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og

kulturell bakgrunn. Dette betyr at omsorgen og aktivitetstilbudet må tilpasses hvert enkelt barn og den aktuelle barnegruppen.

Barn påvirker sine omgivelser gjennom aktiviteter og væremåter. Hvordan barn opplever møte med andre, vil påvirke barns oppfatninger av seg selv. Personalet må møte barn på en måte som formidler respekt og aksept, tillit og tiltro. Synet på barn og barndom vil ha konsekvenser for hvordan personalet forstår barns medvirkning. Å forstå barns ulike uttrykk er av stor betydning.

For barn som opplever egen barndom vanskelig og konfliktfyllt må barnehagen være sitt ansvar bevisst ved å tilrettelegge for kompensierende tiltak. Tverrfaglig samarbeid med andre hjelpeinstanser vil være viktig.

1.5. Barns medvirkning

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.

Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.

Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

(Barnehageloven § 3 Barns rett til medvirkning)

FNs barnekonvensjon vektlegger at barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det, og barns meninger skal tillegges vekt. Barn har rett til å uttrykke seg og få innflytelse på alle sider ved sitt liv i barnehagen. Hvor omfattende medvirkningen vil være, og hvordan retten til medvirkning praktiseres, vil være avhengig av barns alder og funksjonsnivå. Barn må både få oppleve tilknytning og fellesskap, og kjenne at de kan utøve sin selvbestemmelse og uttrykke egne intensjoner. Barn må støttes til å leve seg inn i andres situasjon og til å ta hensyn til andre.

Både kroppslig og språklig gir barn uttrykk for hvordan de har det. De yngste barna formidler sine synspunkter ved kroppsholdninger, mimikk og andre følelsesmessige uttrykk. Barns følelsesmessige uttrykk skal bli tatt på alvor. Barn må støttes til å undre seg og stille spørsmål. De må oppmuntres aktivt til å gi uttrykk for sine tanker og meninger, og møte anerkjennelse for sine uttrykk. Der hvor barns selvfølelse krenkes, ligger kimen til hensynsløshet, mobbing og manglende empati.

Barnehagen må ta utgangspunkt i barns egne uttrykksmåter. Personalet må lytte og prøve å tolke deres kroppsspråk, og være observante i forhold til deres handlinger, estetiske uttrykk og etter hvert også deres verbale språk. Barnehagen må gi rom for ulike barns ulike perspektiv og vise respekt for deres intensjoner og opplevelsesverden. Barns rett til ytringsfrihet skal ivaretas, og deres medvirkning må integreres i arbeidet med barnehagens innholdsområder. Å ta barns medvirkning på alvor forutsetter god kommunikasjon mellom barna og personalet og mellom personalet og foreldrene.

Barns rett til medvirkning krever tid og rom for å lytte og samtale. Den pedagogiske virksomheten må organiseres og planlegges slik at det gis tid og rom for barns medvirkning. Slik kan barn bli motiverte til å påvirke sin egen hverdag i barnehagen. Barn må erfare tydelige og ansvarsfulle voksne som tar hensyn til hele gruppen.

1.6. Samarbeid med barnas hjem

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem

(Barnehageloven § 1 Formål)

Barnehagen skal bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver, og på den måten skape et godt grunnlag for barnas utvikling, livslange læring og aktive deltakelse i et demokratisk samfunn.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg

(Barnehageloven § 4 Foreldreråd og samarbeidsutvalg)

Betegnelsene hjem og foreldre betyr her både foreldre og eventuelt andre foresatte.

Det er foreldrene som har ansvaret for barns oppdragelse. Dette prinsippet er nedfelt i barnekonvensjonen og i barneloven 8. april 1981 nr. 7. Barnehagen representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet. Barnehagen må vise respekt for ulike familieformer.

To begrep i loven, forståelse og samarbeid, dekker ulike sider ved kontakten mellom barnehagen og foreldrene. Med forståelse menes gjensidig respekt og anerkjennelse for hverandres ansvar og oppgaver i forhold til barnet. Med samarbeid menes regelmessig kontakt der informasjon og begrunnelser utveksles. Spørsmål knyttet til barnets trivsel og utvikling samt barnehagens pedagogiske virksomhet skal drøftes. Samarbeidet skal gi mulighet til å bygge en nødvendig, gjensidig forståelse for de dilemmaer som kan oppstå når hensynet til et enkelt barn må ses i forhold til barnegruppen. Personalet må arbeide for å finne balanse mellom respekt for foreldrenes prioriteringer og å ivareta barns rettigheter og grunnleggende fellesverdier som barnehagen er forpliktet på.

Foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling. Det daglige samarbeidet mellom hjem og barnehage må bygge på gjensidig åpenhet og tillit. Foreldre må kunne stole på at de kan ta opp det som opptar dem i forhold til barnet og barnehagen, selv om det skulle innebære kritikk. Foreldrene må gjøres kjent med personalets generelle taushetsplikt og spesielle opplysningsplikt i forhold til barneverntjenesten.

Både foreldre og personale må forholde seg til at barnehagen har et samfunnsmandat og verdigrunnlag som det er personalets oppgave å forvalte. Personalet har ansvar for å gi foreldrene nødvendig informasjon om og begrunnelse for barnehagens virksomhet og invitere foreldrene til medvirkning. Foreldre må kunne være trygge på at barna deres blir sett og respektert og får delta i et fellesskap som gjør dem godt. Barnehagen må være lydhør for foreldrenes forventninger og ønsker både som enkeltpersoner og gruppe. Praktiseringen av barnehagens verdigrunnlag bør derfor drøftes jevnlig i foreldreråd og samarbeidsutvalg. Det er av særlig betydning at det skapes gjensidig forståelse og trygghet mellom barnehagen og hjemmene på dette området.

Barnehagen har en viktig oppgave som møtested for barn og småbarnsforeldre og som kulturformidler. I møte med foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn har barnehagen et spesielt ansvar for at foreldrene har mulighet til å forstå og gjøre seg forstått i barnehagen. Å møte foreldre fra ulike kulturer, både innen det norske samfunnet og fra andre land, krever

respekt, lydhørhet og innsikt. Dette forutsetter at personalet er bevisste og tydelige i egen yrkesrolle og trygge på egen kompetanse.

Foreldre kan ha behov for hjelp og veiledning i oppdragelsesspørsmål. Det kan i enkelte tilfeller være riktig å søke ekstern hjelp og veiledning i arbeidet med barn og familier i vanskelige situasjoner. Foreldrene må bli informert om ulike hjelpeinstanser i kommunen, jf. kapittel 5.

Foreldrene sikres medvirkning på barnehagens samlede virksomhet gjennom deltakelse i foreldreråd og samarbeidsutvalg.

1.7. Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barnehagen har en viktig rolle som oppvekst- og læringsarena for barn under opplæringspliktig alder. Barnehagen skal støtte barns utvikling ut fra deres egne forutsetninger og gi det enkelte barn og barnegruppen utfordringer. Den skal gi et individuelt tilpasset og likeverdig tilbud og bidra til en meningsfull oppvekst uansett funksjonsnivå, bosted, sosial, kulturell og etnisk bakgrunn. Barnehagen som pedagogisk virksomhet har sin egenart og sine tradisjoner som må ivaretas samtidig som barnehagen ses i sammenheng med skolens virksomhet. Å se omsorg og oppdragelse, lek, hverdagsaktiviteter og læring i sammenheng er et særtrekk ved norsk barnehagetradisjon. Barnehagen er en kulturskaper og har en viktig rolle som kulturformidler.

Barnehagen skal ha en pedagogisk ledelse. Styrer og pedagogisk leder har et særlig ansvar for planlegging, gjennomføring, vurdering og utvikling av barnehagens oppgaver og innhold. De er også ansvarlige for å veilede det øvrige personalet slik at alle får en felles forståelse av barnehagens ansvar og oppgaver. Styrers oppgave innebærer å sørge for at de enkelte medarbeidere får ta i bruk sin kompetanse.

Som pedagogisk samfunnsinstitusjon må barnehagen være i endring og utvikling. Barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye krav og utfordringer. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer en stadig utvikling av personalets kompetanse.

1.8. Fysisk miljø som fremmer alle barns utvikling

Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barnehagen skal ha arealer og utstyr nok til lek og varierte aktiviteter som fremmer bevegelsesglede, gir allsidig bevegelseserfaring, sanseerfaring og mulighet for læring og mestring. Veksling mellom lek, læring, konsentrasjon og utfoldelse er grunnleggende for fysisk og psykisk velvære. Utforming av det fysiske miljøet ute og inne gir viktige rammebetingelser for barns trivsel, opplevelser og læring. Barnehagen må se de fysiske rammene for barns læringsmiljø som en helhet. Naturområder og nærmiljø gir også mulighet for opplevelser og utfordringer.

Barnehagens fysiske miljø skal utformes slik at alle barn får gode muligheter for å delta aktivt i lek og andre aktiviteter. I tilretteleggingen av det fysiske miljøet må det tas hensyn til at barn i ulike aldre og med ulikt ferdighetsnivå skal bruke de samme arealene. Barn i småbarnsalderen har stort behov for tumleplass ute og inne og for ro og konsentrasjon. Utformingen må ta hensyn til at barn har behov for å danne grupper og at det foregår ulike aktiviteter på samme tid. Tilgjengelige leker og materiell i et oversiktlig miljø skaper grunnlag for barns lek og aktiviteter og for organisering av ulike læringssituasjoner.

Ved planlegging av barnehagens utforming må det tas hensyn til samfunnets mål om nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Planlegging, lokalisering og bygging av nye barnehager bør være basert på prinsipper om universell utforming. Det betyr at produkter, byggverk og uteområder skal utformes på en slik måte at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.

1.9. Inkluderende fellesskap med plass til det enkelte barn

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barn under opplæringspliktig alder er ikke en ensartet gruppe, og barn møter barnehagen med ulike forutsetninger. Likeverdige barnehagetilbud av god kvalitet krever derfor individuell tilrettelegging av tilbudet og lokal tilpasning av innholdet.

Barnehagens innhold skal utformes slik at det kan oppleves meningsfullt for det enkelte barn og gruppen. Barnehagens omsorgs- og læringsmiljø skal fremme barns trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd. Barnehagen må gi det enkelte barnet støtte og utfordringer ut fra egne forutsetninger, og bidra til et meningsfullt liv i fellesskap med andre barn og voksne.

Personalet har ansvar for at alle barn, uansett funksjonsnivå, alder, kjønn og familiebakgrunn får oppleve at de selv og alle i gruppen er betydningsfulle personer for fellesskapet. Barnehagen skal være et miljø hvor ulike individer og ulike kulturelle ytringer møtes i respekt for det som er forskjellig. Å belyse ulikhetene og det som er felles kan gi grunnlag for forståelse og innsikt. Et møte med noe som er forskjellig fra ens eget, gir muligheter for å utvikle en positiv nysgjerrighet overfor menneskers og kulturers likheter og ulikheter. Barnehagens innhold må formidles på en måte som gjør at ulike barn kan ta del på ulike måter, ut fra egne interesser, kompetanser og utviklingsnivå.

Barnehagen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og å oppdage barn med særskilte behov. For disse barna kan det være aktuelt å gi et spesielt tilrettelagt tilbud. Tilretteleggingen kan gjelde både sosiale, pedagogiske og/eller fysiske forhold i barnehagen. Foreldre og eventuelt støtteapparat rundt barna er viktige samarbeidsparter for barnehagen, jf. kapittel 5.

Barnehagens dagligliv skal preges av samvær som innebærer at personalet lytter, støtter og utfordrer barn. Barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker avvisning, mobbing og vold. Personalet må medvirke til at hvert enkelt barns individualitet og behov for selvtutfoldelse kan skje i trygghet og innenfor fellesskapets normer og regler.

1.10. Barnehager for samiske barn

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

(Barnehageloven § 8 Kommunens ansvar)

Norge har, med bakgrunn i urfolkets særskilte rettigheter, en særlig forpliktelse til å ivareta samiske barns og foreldres interesser, jf. ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger. Samiske barn trenger støtte til å bevare og utvikle sitt språk og sin kultur uavhengig av hvor i landet de bor. Barnehager for samiske barn i samiske distrikt skal være en integrert del av det samiske samfunn og synliggjøre mangfoldet, frodigheten og variasjonene i det samiske samfunnet. De skal ha vedtektsfestet at barnehagen har som formål å styrke barns identitet som samer ved å bruke samisk språk og å formidle samisk kultur, levesett og samfunnsforhold. Sentrale elementer fra samisk barneoppdragelse bør ivaretas både i arbeidsmåter og i hverdagslivet. Barnehagens tilbud må organiseres slik at barn tas med i ulike arbeidsprosesser og får delta i kulturell og sosial virksomhet. Det er en forutsetning at personalet kan samisk.

I barnehager som har samiske barn utenfor de samiske distriktene, har foreldre og barn rett til å forvente at barnehagens personale har kjennskap til og legger vekt på at også den samiske kulturen skal være en del av barnehagens innhold.

Del II. Barnehagens innhold

Barnehagens innhold skal være allsidig og variert, og utformes slik at hvert enkelt barn får opplevelser og erfaringer som støtte for sin utvikling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Samtidig skal innholdet støtte språklig og sosial kompetanse gjennom felles opplevelser og samvær. Barn bør få oppleve at digitale verktøy kan være en kilde til lek, kommunikasjon og innhenting av kunnskap. Barnehagens arbeidsmåter og innhold må ses i sammenheng. Arbeidsformene må støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær. Personalet må være lydhøre for barns undring og kunnskapssøking. Barn skal ha stor frihet til valg av aktiviteter. Å finne den riktige balansen mellom barneinitierte og voksenledete aktiviteter er en utfordring.

Barnehagen skal se omsorg og oppdragelse, lek, læring, sosial kompetanse og språklig kompetanse i sammenheng. Barnehagen skal være en kulturarena hvor barnet er medskapere av egen kultur. Alt dette er en del av innholdet i barnehagen og må ses som del av en sammenvevd og kompleks helhet.

For å lette barnehagens planlegging av et variert og allsidig pedagogisk tilbud, er barnehagens innhold delt inn i sju fagområder som er sentrale for opplevelse, utforskning og læring. Fagområdene er i stor grad de samme som barn senere møter som fag i skolen. Gode opplevelser, erfaringer og læring innenfor disse områdene i barnehagen vil kunne gi barn et positivt forhold til fagene og motivasjon for å lære mer.

Kapittel 2. Omsorg, lek og læring

Barnehagen skal gi barn troen på seg selv og andre. Barns aktivitet, engasjement og deltakelse i barnehagens fellesskap gir barn kunnskap om seg selv i forhold til andre. Ved å bli kjent med det som er forskjellig blir barnet bevisst seg selv og sin personlighet. Å respektere forskjellighet er en del av barnehagens verdigrunnlag. Barns undring over handlinger og holdninger i møte med hverandre legger grunnlaget for en kritisk refleksjon om seg selv i samfunnet. Hensynet til hverandre og gjensidige samhandlingsprosesser i lek og læring er forutsetning for barns danning. Å møte barns spørsmål og undring på en yrkesetisk forsvarlig måte legger grunnen for barnets medvirkning. Barn må få støtte og veiledning på handlinger og holdninger. Danning og medvirkning kan ses som gjensidige prosesser. Slik kan barn få et positivt forhold til seg selv og egen læringsprosess. De kan utvikle respekt og forståelse for det som er annerledes. Alle barn har krav på å bli møtt som den de er. Personalet skal hjelpe barna til å forstå at egne handlinger kan gå ut over andre. Ikke alle handlinger er akseptable.

2.1. Omsorg og oppdragelse

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg. Barnehagens personale har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen. Omsorgsforpliktelsen stiller krav til personalet om oppmerksomhet og åpenhet overfor det unike hos hvert enkelt barn og det unike i situasjonen og i gruppen.

En omsorgsfull relasjon er preget av lydhørhet, nærhet, innlevelse og evne og vilje til samspill. Omsorg skal prege alle situasjoner i hverdagslivet og komme til uttrykk når barn leker og lærer, i still, måltider og påkledning. Omsorg har verdi i seg selv. Omsorg er nært knyttet til oppdragelse, helse og trygghet, og er samtidig en viktig forutsetning for barns utvikling og læring. Det ligger mye omsorg i å gi barn varierte utfordringer og rom for meningsfylte aktiviteter. Barnehagen skal tilby barn et miljø preget av glede, humor, kreativitet og omtanke for fellesskapet. God omsorg styrker barns forutsetninger for å utvikle tillit til seg selv og andre, gode relasjoner og til gradvis å ta større ansvar for seg selv og fellesskapet.

Omsorg i barnehagen handler både om relasjonen mellom personalet og barna og om barnas omsorg for hverandre. Å gi barn mulighet til å gi hverandre og ta imot omsorg er grunnlaget for utvikling av sosial kompetanse, og er et viktig bidrag i et livslangt læringsperspektiv.

Oppdragelse er en prosess der voksne leder og veileder neste generasjon. Gjennom oppdragelsen overføres verdier, normer, tanker og uttrykks- og handlingsmåter. Personalet skal veilede barn i deres vekslende mellom samfunnets normer og sosiale krav og egen væremåte. Barn må få hjelp til å oppfatte hvilke rammer som er akseptable i samvær med andre. Oppdragelse må skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Personalet i barnehagen må kunne begrunne verdimeslige standpunkter knyttet til oppdragelse både overfor seg selv og foreldrene.

Barnehagelivet består av komplekse samspill mellom mennesker. Omsorg handler om en gjensidighet i samspillet. Barn skal møtes på en omsorgsfull måte. Dette krever et

ansvarsbevisst personale som er nærværende og engasjerte i det enkelte barns trivsel og utvikling.

Personalet har et særlig ansvar for at barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet kan få oppleve trygghet og stabilitet i barnehagen. Barnehagen og barnevernet skal samarbeide om å gi disse barna et godt tilbud, jf. kap. 5.

Oppdragelsen skal skje i tråd med barnehagens verdigrunnlag og legge grunnlaget for barns mulighet til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Barn skal både tilpasse seg og oppmuntres til å forholde seg selvstendig og kritisk til normer og ulike former for påvirkning.

2.2. Lek

Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Leken skal ha en framtreddende plass i barns liv i barnehagen. Leken har egenverdi og er en viktig side ved barnekulturen. Leken er et allment menneskelig fenomen der barn har høy kompetanse og engasjement. Den er en grunnleggende livs- og læringsform som barn kan uttrykke seg gjennom.

Leken har mange uttrykksformer og kan føre til forståelse og vennskap på tvers av alder og språklig og kulturell ulikhet. I et lekefellesskap legges grunnlag for barns vennskap med hverandre. Å få delta i lek og få venner er grunnlaget for barns trivsel og meningskaping i barnehagen. I samhandling med hverandre legges grunnlaget for læring og sosial kompetanse. På den andre siden kan makt og utestenging i leken hindre vennskap og gode relasjoner.

Barn lærer og utvikler en sammensatt kompetanse gjennom leken. Ved å late som, går barn inn i sin egen forestillingsverden, tar andres perspektiv og gir form til tanker og følelser. Gjennom utforskning og samtale om verden og fenomener skaffer de seg kunnskap og innsikt på mange områder. Lek med den fysiske verden både ute og inne innebærer utforskning og bearbeiding av inntrykk.

Leken er en del av barnekulturen og gjenspeiler forhold i barns oppvekstmiljø og i samfunnet generelt. I leken overføres også barnekulturelle tradisjoner fra eldre til yngre barn. Lek, estetiske aktiviteter, humor og kreativitet er fenomener som har tilknytning til hverandre. Små barns lek er tett forbundet med deres særegne humor. Hos de yngste barna har humoren først og fremst en kroppslig basis og utvikles vesentlig gjennom samhandling barna imellom. Barn leker med utgangspunkt i sin nysgjerrighet, sine evner og forutsetninger.

Utelek og uteaktivitet er en viktig del av barnekulturen som må tas vare på, uavhengig av geografiske og klimatiske forhold. Barna bør få impulser og inspirasjon til leken gjennom opplevelser i nærmiljøet.

Barnehagen skal legge fysisk og organisatorisk til rette for variert lek. Barnehagens innhold bør inspirere til fantasi, skaperglede og livsutfoldelse. Personalet må være tilgjengelige for barn ved å støtte, inspirere og oppmuntre barna i deres lek. Dette vil også danne grunnlag for å sikre at alle barn får gode erfaringer og en opplevelse av å mestre samspillet med andre barn i lek. Barn som ikke deltar i lek, holdes utenfor eller ødelegge andres lek må gis særskilt oppfølging.

2.3. Læring

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, vitebegjær og lærelyst og bidra til et godt grunnlag for livslang læring. Begrepet livslang læring viser til at læring skjer på ulike arenaer gjennom hele livet. Læring foregår i det daglige samspillet med andre mennesker og med miljøet, og er nært sammenvevd med lek, oppdragelse og omsorg. Barn kan lære gjennom alt de opplever og erfarer på alle områder. Barns undring må møtes på en utfordrende og utforskende måte slik at dette danner grunnlaget for et aktivt og utviklende læringsmiljø i barnehagen. Barns egne interesser og spørsmål bør danne grunnlaget for læringsprosesser og temaer i barnehagen. Hvordan personalet møter barns uttrykk gjennom kropp, språk, følelser og sosiale relasjoner har betydning for deres læring. Vennskap og tilrettelegging for gode relasjoner i barnehagen er forutsetning for god læring og opplevelse av glede og mestring.

Læring om seg selv, om andre mennesker, om samspill og om den fysiske verden omkring, er prosesser som er med på å skape mening i barns liv. Barnehagen skal styrke barns læring i formelle og uformelle læringssituasjoner. De formelle situasjonene er planlagt og ledet av personalet. Uformelle læringssituasjoner er nærmere knyttet til hverdagsaktiviteter og her-og-nå-situasjoner, i lek, oppdragelse og annen samhandling. Det er ikke hensiktsmessig å trekke et klart skille mellom formelle og uformelle læringssituasjoner. Begge har en pedagogisk hensikt. De sju fagområdene må knyttes til både formelle og uformelle læringssituasjoner.

Personalet i barnehagen må ha et aktivt forhold til barns læringsprosesser. Noen barn oppsøker stadig læringssituasjoner selv. De utforsker og eksperimenterer, søker nye utfordringer og spør personalet når det er noe de lurer på. De kommuniserer sin nysgjerrighet og sitt vitebegjær. Andre barn oppsøker sjeldnere nye situasjoner og kommuniserer i mindre grad sine interesser. Personalet må dele av sin kunnskap, utvise engasjement og oppfinnsomhet for å vekke interesse hos disse barna. Ved å ta utgangspunkt i barns interesser kan personalet sammen med barn undersøke, stille spørsmål og sammen finne svar som barn kan være tilfredse med. Formidling av aktuell og relevant kunnskap legger grunnlaget for nye spørsmål og søken etter viten.

Læring vil være preget av kvaliteten i samspillet mellom barn og personale. Personalet skal vektlegge en anerkjennende væremåte i forhold til barns læring. Støtte og utfordring gjennom varierte opplevelser, kunnskaper og materialer kan fremme læring. Tidlige opplevelser og erfaringer påvirker selvoppfatningen. Derfor blir personalets handlinger og holdninger i møte med barns læringserfaringer avgjørende.

2.4. Sosial kompetanse

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Tidlige erfaringer med jevnaldrende har stor betydning for barns samspillsferdigheter og gjør barnehagen til en viktig arena for sosial utvikling, læring og etablering av vennskap. Alle barn i barnehagen, uansett alder, kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsnivå, må få likeverdige muligheter til å delta i meningsfulle aktiviteter i et fellesskap med jevnaldrende. Barnehagens

oppdragelse har som mål at barn skal utvikle selvstendighet og trygghet på seg selv som individ og egen personlige og kulturelle identitet.

Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne. Den gjenspeiles i barns evne til å ta initiativ og til å opprettholde vennskap. Forståelse for sosiale forhold og prosesser og mestring av sosiale ferdigheter krever erfaring med og deltakelse i fellesskapet. Sosial kompetanse utvikles kontinuerlig gjennom handlinger og opplevelser. Dette skjer i alle situasjoner i løpet av dagen. Alle barn må få varierte samspillserfaringer. Barnehagens hverdag bør være preget av gode følelsesmessige opplevelser. Glede, humor og estetiske opplevelser må være kjennetegn ved barns tilværelse i barnehagen. I omsorg, lek og læring vil barns sosiale kompetanse både bli uttrykt og bekreftet ved at de viser evne til å leve seg inn i andres situasjon og viser medfølelse. Barn kan tidlig vise at de bryr seg om hverandre, løser konflikter og tar andres perspektiv. De kan ta hensyn og vise omsorg. Dette skjer både gjennom kroppslige og språklige handlinger. De må få trening i å medvirke til positive former for samhandling. Opplevelser av egenverd og mestring, lek med jevnaldrende og tilhørighet i et positivt fellesskap skal prege barnehagen.

Barnehagen skal bidra til at barn utvikler trygghet på og stolthet over egen tilhørighet og respekt for andres kulturelle verdier og ytringer. Barn blir utfordret gjennom samhandling til å kunne mestre balansen mellom selvhevdelse og å se andres behov. Sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av problematferd som diskriminering og mobbing. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging på dette området.

Barnehagen skal arbeide kontinuerlig med å støtte og fremme enkeltbarns og barnegruppens sosiale ferdigheter. Personalet er rollemodeller og bidrar gjennom egen væremåte til barns læring av sosiale ferdigheter. Et aktivt og tydelig personale er nødvendig for å skape et varmt og inkluderende sosialt miljø. Anerkjennende og støttende relasjoner er et grunnlag for utvikling av sosial kompetanse.

2.5. Språklig kompetanse

Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling av språk. Samhandling gjennom kroppsspråk og lek med lyder er en vesentlig del av det lille barnets måte å nærme seg andre mennesker på. At voksne oppfatter og bekrefter barns uttrykk og samtidig setter ord på deres inntrykk og opplevelser, er av avgjørende betydning for videre utvikling av talespråket. Språket er personlig og identitetsdannende og nært knyttet til følelser. Morsmålet er viktig for opplevelse av egen identitet og mestring på mange områder. Et godt utviklet morsmål er en grunnleggende forutsetning for den videre språklige utviklingen, også når det gjelder skriftspråk og leseforståelse.

Barnehagen må sørge for at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser. Alle barn må få et rikt og variert språkmiljø i barnehagen. Noen barn har sen språkutvikling eller andre språkproblemer. De må få tidlig og god hjelp.

Felles opplevelser og aktiviteter gir unik mulighet for kommunikasjon mellom barn. I samhandling mellom barn er det viktig å bli forstått. Barn bruker ofte en mer fantasifull og kreativ kommunikasjon seg imellom enn sammen med voksne. En veksling mellom bruk av kropp, bevegelse og ord er en støtte for utviklingen av talespråket. I lek bruker barna ofte variert og komplisert tale.

En rekke barn har et annet morsmål enn norsk og lærer norsk som andrespråk i barnehagen. Det er viktig at barna blir forstått og får mulighet for å uttrykke seg. Barnehagen

må støtte at barn bruker sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnas norskspråklige kompetanse.

Personalet er viktige som språklige forbilder. Samtaler, høytlesing og varierte aktiviteter som beskrevet under fagområdet kommunikasjon, språk og tekst vil være viktige sider ved barnehagens innhold.

2.6. Barnehagen som kulturarena

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Kultur forstås her som kunst og estetikk, felles atferdsmønstre, kunnskaper, verdier, holdninger, erfaringer og uttrykksmåter. Kultur handler om arv og tradisjoner, om å skape og om å levendegjøre, fornye og aktualisere. Kultur utvikles i spenningen mellom tradisjon og fornyelse. Både lokale og nasjonale kulturverdier, slik disse gjenspeiles i barns oppvekstmiljø, må være representert i barnehagens virksomhet.

Barnehagen har en viktig rolle som arena for utvikling av kulturell identitet. Vekselspill mellom formidling og barns egen aktivitet skal være en del av barnehagens særpreg. Barnehagen må være åpen for impulser fra den lokale, regionale, nasjonale og globale verden.

Barnekultur forstås som kultur av, med og for barn. Barn deltar i kultur og skaper sin kultur. Barn gjenskaper selv og fornyer kulturen, i samspill med hverandre, med voksne og med det kulturmøtet de får med andre mennesker og situasjoner. Barn fortolker sine inntrykk og skaper mening ved å leke og gi form til det de er opptatt av. Barns egen kulturskaping og lek fremmer kommunikasjon på tvers av kulturer. Barn må få muligheter til å uttrykke seg gjennom mange « språk » og kombinere disse i lekende fellesskap og med ulike estetiske uttrykk. I vårt mediasamfunn mottar barn mange inntrykk. De må få hjelp til å bearbeide sine inntrykk og å reflektere over og sortere informasjon.

Befolkningen i Norge er preget av språklig, kulturelt og religiøst mangfold som vil være berikende og en styrke for fellesskapet i barnehagen. Barnehagen skal legge til rette for likeverdig dialog og samhandling mellom ulike grupper. Barn som tilhører den samiske urbefolkningen, de nasjonale minoritetene og barn fra etniske minoritetskulturer må få støtte i å utvikle sin doble kulturtilhørighet. Barns møte med ulike kulturer og tradisjoner legger grunnlaget for respektfull samhandling mellom ulike etniske grupper. Bevissthet om egen kulturarv og delaktighet i andres kultur skal bidra til at barn kan sette seg inn i andres ståsted.

Personalet må være tydelige modeller og bevisste på eget kulturelt og verdimesig ståsted. For å ivareta barnehagens oppdragermandat må personalet erkjenne sin rolle som kulturformidlere gjennom egen væremåte. Personalet må være åpne for å reflektere over egne holdninger og handlinger.

Barnehagen bør ta del i kulturen i nærmiljøet gjennom møte med institusjoner, organisasjoner og enkeltpersoner. Eldre generasjoner kan dele viktig kunnskap med barn og personalet i barnehagen. Personalet bør formidle tradisjoner som skaper tilhørighet gjennom bøker, litteratur, sang og musikk og kreativ virksomhet.

Kapittel 3. Fagområdene

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Hvert fagområde dekker et vidt læringsfelt. Fagområdene vil sjelden opptre isolert. Flere områder vil ofte være representert samtidig i et temaopplegg og i forbindelse med hverdagsaktiviteter og turer i nærmiljøet. I sosialt samspill i lek og hverdagsaktiviteter skjer det ofte en spontan kommunikasjon knyttet til fagområdene. At barn får rike, felles opplevelser og del i kunnskaper på mange områder, er også en forutsetning for at det skal bli god lek og et godt samspill mellom barna.

For hvert fagområde er det formulert mål for arbeidet for å fremme barnas utvikling og læring og presisering av personalets ansvar. Målene som retter seg mot barnas opplevelser og læring, er formulert som prosessmål. Det er selve læringsområdet og arbeidsmåtene barna skal bli kjent med. Arbeidet med fagområdene må tilpasses barnas alder, interesser, barnegruppens sammensetning og øvrige forutsetninger. Lærestoff, arbeidsmåter, utstyr og organisering må legges til rette med tanke på barns ulike behov. Alle skal få like muligheter til å møte utfordringer som svarer til deres utviklingsnivå. Noen barn vil trenge spesialpedagogisk hjelp, jf. kap 5.

Hvordan fagområdene blir tilpasset det enkelte barns og gruppens interesser og det lokale samfunnet, skal avgjøres i den enkelte barnehage og nedfelles i barnehagens årsplan. Her må også progresjon tydeliggjøres.

3.1. Kommunikasjon, språk og tekst

Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap, og å selv være avsender av et budskap. Både den nonverbale og den verbale kommunikasjonen er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. Å få varierte og rike erfaringer er avgjørende for å forstå begreper. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk. Tekst omfatter både skriftlige og muntlige fortellinger, poesi, dikt, rim, regler og sanger. Viktige sider ved kulturoverføringen er knyttet til kommunikasjon, språk og tekst.

Gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna

- lytter, observerer og gir respons i gjensidig samhandling med barn og voksne
- videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd
- bruker sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer, til å løse konflikter og å skape positive relasjoner i lek og annet samvær
- får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler, og som inspirasjon til fabulering og nyskaping
- lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver
- blir kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst
- fremme tillit mellom barn, og mellom barn og voksne, slik at barn føler glede ved å kommunisere og trygghet til å benytte ulike språk- og tekstformer i hverdagen
- tilrettelegge for meningsfulle opplevelser, og skape tid og rom for bruk av nonverbalt og verbalt språk i hverdagsaktiviteter, lek og i mer tilrettelagte situasjoner
- skape et språkstimulerende miljø for alle barn og oppmuntre til å lytte, samtale og leke med lyd, rim, rytme og fabulere med hjelp av språk og sang
- vise forståelse for betydningen av barns morsmål
- oppmuntre barn med to- eller flerspråklig bakgrunn til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer som bygger opp deres begrepsforståelse og ordforråd i norsk
- støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive eller har sen språkutvikling
- la barn møte symboler som bokstaver og siffer i daglige sammenhenger, og støtte barns initiativ når det gjelder å telle, sortere, lese, lekeskrive eller til å diktere tekst
- skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale, og være seg bevisst hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles.

3.2. Kropp, bevegelse og helse

I løpet av småbarnsalderen tilegner barna seg grunnleggende motoriske ferdigheter, kroppsbeherskelse, fysiske egenskaper, vaner og innsikt i hvordan de kan ivareta helse og livskvalitet. Barn er kroppslig aktive og de uttrykker seg mye gjennom kroppen. Gjennom kroppslig aktivitet lærer barn verden og seg selv å kjenne. Ved sanseinntrykk og bevegelse skaffer barn seg erfaringer, ferdigheter og kunnskaper på mange områder. Barns kontakt med andre barn starter ofte med kroppslige signaler og aktiviteter. Dette har betydning for utvikling av sosial kompetanse. Godt kosthold og god vekslings mellom aktivitet og hvile er av betydning for å utvikle en sunn kropp. Variert fysisk aktivitet både inne og ute er av stor betydning for utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse. Aktiv bruk av natur og nærmiljø gir mange muligheter.

Gjennom arbeid med kropp, bevegelse og helse skal barnehagen bidra til at barna

- får en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring
- skaffer seg gode erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer
- videreutvikler sin kroppsbeherskelse, grovmotorikk og finmotorikk, rytme og motoriske følsomhet
- får gode erfaringer med friluftsliv og uteliv til ulike årstider
- utvikler glede ved å bruke naturen til utforskning og kroppslige utfordringer og får en forståelse av hvordan en bruker og samtidig tar vare på miljøet og naturen

- utvikler forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige
- får kunnskap om menneskekroppen og forståelse for betydningen av gode vaner og sunt kosthold.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- organisere hverdagen slik at det finnes en gjennomtenkt veksling mellom perioder med ro, aktivitet og måltider, og bidra til at barna kan tilegne seg gode vaner, holdninger og kunnskaper når det gjelder kost, hygiene, aktivitet og hvile
- sørge for god planlegging og fleksibel tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet, og vurdere hvordan nærmiljøet kan supplere barnehagens arealer til ulike årstider
- sørge for at kropps- og bevegelseskulturen i barnehagen gjenspeiler mangfoldet i barnas kulturelle forankring og ta hensyn til kulturforskjeller når det gjelder forholdet til kropp
- tilrettelegge for og inspirere til trygg og utfordrende kroppslig lek og aktivitet for alle, uansett kjønn og kroppslige, psykiske og sosiale forutsetninger
- forstå og gi oppmuntrende bekreftelse på barns sansemotoriske og kroppslige lek og inspirere alle barn til å søke fysiske utfordringer og prøve ut sine kroppslige muligheter
- følge opp barns lekeinitiativ og tilby lek og spill der barna er fysisk aktive og opplever glede gjennom mestring og fellesskap
- skape betingelser for kroppslig lek og aktivitet der det også brytes med tradisjonelle kjønnsrollemønstre slik at jenter og gutter på en likeverdig måte kan delta i alle aktivitetsformer
- ta vare på barns helse og sikkerhet og kunne utføre førstehjelp.

3.3. Kunst, kultur og kreativitet

Barnehagen må gi barn mulighet til å oppleve kunst og kultur, og til selv å uttrykke seg estetisk. Å være sammen om kulturelle opplevelser og å gjøre eller skape noe felles, bidrar til samhörighet. Barn skaper sin egen kultur ut fra egne opplevelser. Gjennom rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk vil barn få et mangfold av muligheter for sansing, opplevelse, eksperimentering, skapende virksomhet, tenkning og kommunikasjon. Fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design. Formidling av kunst og kultur bidrar til å skape fortrolighet med og tilhörighet til kulturelle uttrykksformer.

Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna

- utvikler sin følsomhet til å lytte, iaktta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med og refleksjon over kultur, kunst og estetikk
- styrker sin kulturelle identitet og sine personlige uttrykk
- tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede
- utvikler sin evne til å bearbeide og kommunisere sine inntrykk og gi varierte uttrykk gjennom skapende virksomhet
- utvikler elementær kunnskap om virkemidler, teknikk og form, for å kunne uttrykke seg

- estetisk i visuelt språk, musikk, sang, dans og drama
- opplever at kunst, kultur og estetikk bidrar til nærhet og forståelse.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- skape tilstrekkelig rom for både voksenledete og barnestyrte aktiviteter for å utøve og nyte estetiske inntrykks- og uttrykksformer
- ha et bevisst forhold til samspillet mellom kunst, kultur og barns lek
- sørge for at barn daglig har tilgang til bøker, bilder, instrumenter, utkleddingsutstyr og rikelig, variert materiale og verktøy for skapende virksomhet
- være lyttende og oppmerksomme i forhold til barnas kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforskning av de estetiske områdene
- motivere barna til å uttrykke seg og gi dem mulighet for å finne sine egne uttrykksformer
- sørge for en estetisk dimensjon i fysisk miljø og innhold
- oppmuntre og stimulere barn til å iakttas estetiske fenomener og detaljer i møte med natur og fysisk miljø og i kunstneriske uttrykksmåter i arkitektur, bilde, tekst, musikk og bevegelser
- sørge for at barn opplever lokale, nasjonale og internasjonale kunst- og kulturuttrykk og at de får møte kunstnere
- gi barna anledning til å bli kjent med tradisjoner innen bomiljø, byggekunst og håndverk, kulturlandskap og kulturminner i lokalmiljøet.

3.4. Natur, miljø og teknikk

Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all slags vær. Naturen er en kilde til skjønnhetsopplevelser og gir inspirasjon til estetiske uttrykk. Fagområdet skal bidra til at barn blir kjent med og får forståelse for planter og dyr, landskap, årstider og vær. Det er et mål at barn skal få en begynnende forståelse av betydningen av en bærekraftig utvikling. I dette inngår kjærlighet til naturen, forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen.

Gjennom arbeid med natur, miljø og teknikk skal barnehagen bidra til at barna

- opplever naturen og undring over naturens mangfoldighet
- opplever glede ved å ferdes i naturen og får grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen
- får erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjon
- lærer å iakttas, undre seg, eksperimentere, systematisere, beskrive og samtale om fenomener i den fysiske verdenen
- erfarer hvordan teknikk kan brukes i leken og hverdagslivet.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- ta utgangspunkt i barnas nysgjerrighet, interesser og forutsetninger og stimulere dem til å oppleve med alle sanser, iaktta og undre seg over fenomener i naturen og teknologien
- i tale og handling fremme en forståelse for bærekraftig utvikling og velge litteratur og aktiviteter som fremmer en slik forståelse
- inkludere friluftaktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv
- nytte nærmiljøets muligheter for at barna kan iaktta og lære om dyr, fisker, fugler, insekter og planter
- la barn få innsikt i produksjon av matvarer
- gi barna begynnende kunnskap om fødsel, vekst, aldring og død
- bygge på og videreutvikle barnas erfaringer med tekniske leker og teknikk i hverdagen.

3.5. Etikk, religion og filosofi

Etikk, religion og filosofi er med på å forme måter å oppfatte verden og mennesker på og preger verdier og holdninger. Religion og livssyn legger grunnlaget for etiske normer. Kristen tro og tradisjon har sammen med humanistiske verdier gjennom århundrer preget norsk og europeisk kultur. Norge er i dag et multireligiøst og flerkulturelt samfunn. Barnehagen skal reflektere og respektere det mangfoldet som er representert i barnegruppen, samtidig som den skal ta med seg verdier og tradisjoner i den kristne kulturarven. Den etiske veiledning barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimessige tilknytning.

Gjennom arbeidet med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna

- erfarer at grunnleggende spørsmål er vesentlige, ved at det gis anledning og ro til undring og tenkning, samtaler og fortellinger
- tilegner seg samfunnets grunnleggende normer og verdier
- utvikler toleranse og interesse for hverandre og respekt for hverandres bakgrunn, uansett kulturell og religiøs eller livssynsmessig tilhørighet
- får innsikt i kristne grunnverdier og deres plass i kulturen
- får kjennskap til kristne høytider og tradisjoner
- får kjennskap til tradisjoner knyttet til høytider i religioner og livssyn som er representert i barnegruppen
- blir kjent med religion, etikk og filosofi som del av kultur og samfunn.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- være seg sitt yrkesetiske ansvar for praktisering av barnehagens verdigrunnlag bevisst
- møte barnas tro, spørsmål og undring med alvor og respekt
- skape rom for opplevelser, undring, ettertanke og gode samtaler
- skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og ulike måter å leve på

- hjelpe barn i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger
- være seg bevisst den betydning personalet har som forbilder og opptre slik at barna kan få støtte i egen identitet og respekt for hverandre
- la den kristne kulturarven komme til uttrykk blant annet gjennom høytidsmarkeringer
- markere andre religiøse, livssynsmessige og kulturelle tradisjoner som er representert i barnehagen.

3.6. Nærmiljø og samfunn

Barns medvirkning i det indre liv i barnehagen kan være første skritt for å få innsikt i og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn. Barnehagen skal bidra til at barn møter verden utenfor familien med tillit og nysgjerrighet. Den skal legge vekt på å styrke kunnskap om og tilknytning til lokalsamfunnet, natur, kunst og kultur, arbeidsliv, tradisjoner og levesett. Barn skal medvirke i å utforske og oppdage nærmiljøet sitt. Barnas ulike erfaringer fra hjem, omgangskrets og reiser vil kunne gi kunnskap om ulike samfunn. Fagområdet omfatter også mediens betydning for barns hverdag.

Gjennom arbeid med nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna

- utvikler tillit til egen deltakelse i og påvirkning av fellesskapet
- erfarer at alle mennesker, uansett alder og forutsetninger, inngår i og bidrar til barnehagens fellesskap
- blir kjent med og deltar i samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet
- opplever at det tas like mye hensyn til gutter og jenter
- blir kjent med noen historiske endringer i lokalmiljø og samfunn
- utvikler forståelse for ulike tradisjoner og levesett
- blir kjent med at samene er Norges urbefolkning og får kjennskap til samiske fortellinger, sagn og andre deler av samisk kultur og hverdagsliv.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- følge demokratiske prinsipper i det daglige arbeidet
- arbeide for at alle barn får erfare at de er verdifulle og viktige for fellesskapet
- sørge for at barna erfarer at deres valg og handlinger kan påvirke situasjonen både for dem selv og for andre
- gi barna begynnende kunnskap om betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen
- arbeide med likestilling mellom gutter og jenter og sørge for at begge kjønn får varierte utfordringer og like mye oppmerksomhet
- sørge for at barn utvider sin forståelse om kulturelle likheter og forskjeller og arbeide for et inkluderende miljø som motvirker mobbing og rasisme
- være oppdatert og opptatt av samfunnet og vise interesse for barns bomiljø og lokalmiljøets mange muligheter

- bruke nærmiljøets ressurser til gode opplevelser og læringsmuligheter tilpasset barnas forutsetninger og interesser og sørge for at barnehagen bidrar aktivt i nærmiljøet
- gi barna anledning til meningsfulle møter med personer, arbeidsplasser og institusjoner i barnehagens nærmiljø og sørge for at barna får bearbeide og utdype sine opplevelser
- bruke litteratur og medienes muligheter for å utvide og utdype barnas erfaringer og læring
- bidra til at barna kan forholde seg nysgjerrige og kritiske til det som formidles gjennom mediebildet.

3.7. Antall, rom og form

Barn er tidlig opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og er på jakt etter sammenhenger. Gjennom lek, eksperimentering og hverdagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse. Barnehagen har et ansvar for å oppmuntre barns egen utforskning og legge til rette for tidlig og god stimulering.

Gjennom arbeid med antall, rom og form skal barnehagen bidra til at barna

- opplever glede over å utforske og leke med tall og former
- tilegner seg gode og anvendbare matematiske begreper
- erfarer, utforsker og leker med form og mønster
- erfarer ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne
- erfarer plassering og orientering og på den måten utvikler sine evner til lokalisering.

For å arbeide i retning av disse målene må personalet

- være lyttende og oppmerksomme i forhold til den matematikken barnet uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter
- støtte barnets matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer
- være bevisst egen begrepsbruk om matematiske fenomener
- styrke barnas nysgjerrighet, matematikkglede og lyst til å utforske matematiske sammenhenger
- resonnerer og undre seg sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser og antall og stimulere barnas evne til å bruke språket som redskap for logisk tenkning
- sørge for at barna har tilgang til og tar i bruk ulike typer spill, teknologi, tellemateriell, klosser, leker og formingsmateriell og tilby materiell som gir barna erfaringer med klassifisering, ordning, sortering og sammenligning
- gi barna impulser og erfaringer med design ved å utforske, oppdage og skape ulike former og mønstre
- legge til rette for at barna i lek og hverdagsaktiviteter får erfaringer med ulike typer mål, målenheter og måleredskaper og stimulere barna til å fundere rundt avstander, vekt, volum og tid.

Del III. Planlegging og samarbeid

Kapittel 4. Planlegging, dokumentasjon og vurdering

Barnehagen er en pedagogisk virksomhet som skal planlegges, dokumenteres og vurderes. Den enkelte barnehage står fritt til å velge metoder og omfang ut fra lokale forutsetninger og behov. Gjennomføringen av planene må være så fleksibel at det er rom for spontanitet og barns medvirkning. Barnehagens styrer har et særlig ansvar for å iverksette og lede barnehagens arbeid med planlegging, dokumentasjon og vurdering. Pedagogisk leder har ansvar for planlegging, dokumentasjon og vurdering av arbeidet i barnegruppen han/hun har ansvar for. Styrer og pedagogisk leder har ansvar for at barnehagens mål og rammer er klarlagt for personalet, at det utvikles en felles forståelse for målene blant medarbeiderne og for at foreldrene får god og tilstrekkelig informasjon om barnehagens virksomhet. Det bør legges til rette for bredest mulig medvirkning fra barn, foreldre, barnehagens personale og eiere i planlegging, dokumentasjon og vurdering av barnehagens pedagogiske virksomhet.

4.1. Planlegging

God planlegging kan bidra til en gjennomtenkt og hensiktsmessig bruk av barnehagens menneskelige og materielle ressurser, samt nærmiljø og naturområder. Planlegging av barnehagens fysiske utforming, organisering, innhold og prosesser må gjøres med utgangspunkt i barnehagens overordnede mål, som er gitt i barnehageloven og utdypet i rammeplanen. Planleggingen må baseres på kunnskap om barns utvikling og læring individuelt og i gruppe, observasjon, dokumentasjon, refleksjon og systematisk vurdering og på samtaler med barn og foreldre.

Alle barnehager skal utarbeide en årsplan. Den enkelte barnehage avgjør i hvilken grad det i tillegg bør utformes planer for kortere perioder. Barnehagen kan også ha behov for en langtidsplan for å sikre progresjon og sammenheng i barns læring og opplevelser gjennom hele barnehageoppholdet. Også organisasjonsutvikling og kompetanseutvikling for personalet må ses i et lengre perspektiv. Barnehagens planer bør ses i sammenheng med kommunal planlegging av barnehagesektoren og av barns oppvekstmiljø.

Årsplanen har flere funksjoner:

- Arbeidsredskap for barnehagens personale for å styre virksomheten i en bevisst og uttalt retning
- Utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen
- Grunnlag for kommunens tilsyn med barnehagen
- Informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til eier, politikere, kommune, barnehagens samarbeidsparter og andre interesserte.

Årsplanen skal inneholde informasjon om hvordan barnehagen vil arbeide med omsorg, oppdragelse, lek og læring for å sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barns hjem. Planen må gi informasjon om hvordan barnehagelovens bestemmelser om innhold skal følges opp, dokumenteres og vurderes. Markeringen av lokale kulturbegivenheter bør også nedfelles i planen. I barnehager for samiske barn i samiske distrikt bør den samiske årstidskalenderen legges til grunn for arbeidet. Planer for barns overgang fra barnehage til skole må også nedfelles i barnehagens årsplan.

Årsplanen må konkretisere barnehagens arbeid med å legge til rette for barns medvirkning. Barn kan delta i planleggingsarbeidet med direkte innspill i samtaler om hva de liker å foreta seg i barnehagen og ved at de uttrykker seg på andre måter. Årsplanen skal fastsettes av barnehagens samarbeidsutvalg. Foreldrene må gis mulighet til å delta aktivt i planlegging av barnehagens innhold. Spørsmål om innhold og prioriteringer må drøftes i foreldrerådet og i samarbeidsutvalget. Det er viktig å legge opp til en drøfting med foreldrene om hva de ønsker å medvirke i og på hvilke måter. Styresenaren har det faglige ansvaret for årsplanens innhold.

4.2. Dokumentasjon som grunnlag for refleksjon og læring

Viten om personalets arbeid og barns virksomhet i barnehagen er viktig som grunnlag for barnehagens utvikling. Dokumentasjon kan være et middel for å få fram ulike oppfatninger og åpne for en kritisk og reflekterende praksis. Barns læring og personalets arbeid må gjøres synlig som grunnlag for refleksjon over barnehagens verdigrunnlag og oppgaver og barnehagen som arena for lek, læring og utvikling.

Barnehagens dokumentasjon kan gi foreldrene, lokalmiljøet og kommunen som barnehagemyndighet informasjon om hva barn opplever, lærer og gjør i barnehagen. Et etisk perspektiv må legges til grunn ved dokumentasjonen av barns lek, læring og arbeid. Både barn og foreldre kan reagere dersom for mye av det som barn sier og gjør blir gjort til gjenstand for skriftlig observasjon og vurdering.

Dokumentasjon knyttet til enkeltbarn kan nyttes i tilknytning til samarbeid med hjelpeinstanser utenfor barnehagen når dette skjer i samarbeid og forståelse med barnas foreldre/foresatte. Dersom det skal settes opp spesifikke mål for enkeltbarn, må dette ha en begrunnelse, og målene må settes i samarbeid med foreldrene og eventuelle samarbeidspartener utenfor barnehagen. Denne typen dokumentasjon er underlagt taushetsplikt. Register i forbindelse med planlegging og observasjon kan være konsesjonspliktige etter personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31. Etter denne loven kreves det konsesjon fra Datatilsynet for å behandle sensitive personopplysninger. Foreldrene har rett til å se dokumentasjon om egne barn.

4.3. Vurdering av barnehagens arbeid

Kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i barnehagen er en av de viktigste forutsetningene for barns utvikling og læring. Barnegruppens og det enkelte barns trivsel og utvikling skal derfor observeres og vurderes fortløpende. Oppmerksomheten må både rettes mot samspillet barna imellom, mellom barn og personale og mellom barnehagens ansatte. Barnehagens arbeid skal vurderes, det vil si beskrives, analyseres og fortolkes i forhold til kriterier gitt i barnehageloven, rammeplanen og eventuelle lokale retningslinjer og planer.

Barnehagens styrer har et overordnet ansvar for at den pedagogiske virksomheten vurderes på en planlagt, systematisk og åpen måte. Styresenaren må sørge for at vurderingen foregår i forståelse med foreldrene og personalgruppen. Barnehagens foreldreråd og samarbeidsutvalg skal ha mulighet til reell innflytelse på vurderingsprosessen. Hvordan vurderingen av barnehagens arbeid skal gjennomføres, må nedfelles i årsplanen: Hva som skal vurderes, hva hensikten er, hvem som skal delta i vurderingsarbeidet og hvordan og når.

Barns erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsgrunnlaget. Barnehagen skal normalt ikke vurdere måloppnåelse hos enkeltbarn i forhold til gitte kriterier, avsnittet over om dokumentasjon av enkeltbarns utvikling.

Informasjon og dokumentasjon skal gi grunnlag for refleksjon og diskusjoner i personalgruppen og med barn og foreldre. Resultatene av vurderingen bør legges til grunn for arbeidet med neste årsplan.

Vurdering som blir gjort tilgjengelig for andre, kan bidra til åpen og bred debatt om barnehagens mål, innhold, oppgaver og kvalitet. Vurdering er også viktig for å kunne fornye virksomheten og barnehagen som organisasjon. Barnehagen bør arbeide med fornyelse bygd på intensjoner som er nedfelt i planene, hensynet til den konkrete barne- og foreldregruppen og aktuelle utfordringer i lokalmiljøet og samfunnet.

Systematisk vurderingsarbeid legger grunnlaget for barnehagen som lærende organisasjon. Barnehagen som organisasjon bærer på tradisjoner, sammensatt kompetanse, innforståthet og taus kunnskap som er viktig å sette ord på og reflektere over for å legge grunnlaget for videre kvalitetsutvikling.

Kapittel 5. Samarbeid

Kommunen har ansvar for at de ulike tjenestene for barnefamiliene er godt koordinert. For at barn og foreldre skal få et mest mulig helhetlig tilbud til beste for barns oppvekst og utvikling, kreves det at barnehagen samarbeider med andre tjenester og institusjoner i kommunen. Tverrfaglighet og helhetlig tenkning bør derfor stå sentralt. Både foreldre og barnehage kan ha behov for å samarbeide med ulike hjelpeinstanser. Ved samarbeid må bestemmelsene om taushets- og opplysningsplikt i barnehageloven og annet regelverk overholdes.

5.1. Grunnskolen

Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse og eventuelt skolefritidsordning. Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem. Planer for barns overgang fra barnehage til skole må være nedfelt i barnehagens årsplan.

Barnehage og skole er begge institusjoner for omsorg, oppdragelse, lek og læring. Barn vil møte både likhetstrekk og ulikheter mellom institusjonene. Barnehage og skole bør gi hverandre gjensidig informasjon om sine respektive virksomheter. Barnehagen og skolen har et felles ansvar for at barn kan møte ulikhetene med nysgjerrighet og tillit til egne forutsetninger. Det må legges til rette for at barn kan ta avskjed med barnehagen på en god måte, glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehage og skole.

Dersom barnehagen skal gi skolen informasjon om enkeltbarn, skal foreldrene samtykke i dette. Foreldrene må få innsyn i og innflytelse på informasjonsutvekslingen. Samarbeidet må både fokusere på hva barn kan og mestrer og på hva de kan trenge særskilt støtte til. Nært samarbeid mellom barnehage og skole er særlig viktig for barn som har behov for særskilt tilrettelagt omsorgs- eller læringsmiljø. Dersom det er behov for omfattende tilrettelegging, må samarbeidet etableres i god tid før barnet begynner på skolen.

Barn i en barnehage kan sogne til flere skoler. Den enkelte kommune må finne hensiktsmessige løsninger på hvordan barnehage og skole konkret skal samarbeide.

5.2. Barneverntjenesten

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For at barnevernet skal kunne ivareta denne oppgaven overfor barn i alvorlige situasjoner, vil barnevernet ofte være avhengig av å motta opplysninger fra andre.

Gjennom sin daglige, nære kontakt med barn er de ansatte i barnehagene i en sentral posisjon i forhold til å kunne observere og motta informasjon om barns omsorgs- og livssituasjon. For at barn i alvorlige situasjoner skal bli sett av barnevernet og få den hjelp de har behov for, er det svært viktig at de ansatte i barnehagene oppfyller opplysningsplikten når den inntreffer. Alle ansatte i barnehager er i barnehageloven § 22 pålagt opplysningsplikt uten hinder av taushetsplikt overfor barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Barnehageplass er et benyttet tiltak fra barneverntjenesten. Barnehageplass kan enten være et frivillig hjelpetiltak eller et pålagt tiltak fra barneverntjenesten. Etter barnehageloven § 13 har barn det er fattet vedtak om etter barnevernloven § 4-12 og § 4-4 annet ledd rett til prioritet ved opptak. Det er viktig med et godt samarbeid mellom barnevernet og barnehagen både der barnehageplass er benyttet som et tiltak etter barnevernloven og i andre tilfeller der barnevernet har behov for bistand fra barnehagen i forhold til et konkret barn

Det bør etableres et generelt og systematisk samarbeid mellom barnehage og barnevern. Den enkelte kommune må finne hensiktsmessige løsninger på hvordan barnehage og barnevern skal samarbeide. Et samarbeid basert på jevn og formalisert kontakt, på felles mål i forhold til barnet og på kunnskap om hverandres arbeidsoppgaver og arbeidsform bør tilstrebes. Barnehagen og barnevernet er to av flere aktører som bidrar til å skape trygge oppvekstvilkår for små barn.

5.3. Helsestasjonen

Helsestasjonen ansvar for å drive generelt forebyggende og helsefremmende arbeid for å trygge barns oppvekstvilkår i kommunen. Helsestasjonen kan foreslå at det søkes barnehageplass for barn som har særskilt behov for pedagogisk tilbud og være sakkyndig instans ved tilråding om prioritet ved opptak. Helsestasjonen kan være en samarbeidspart for å tilrettelegge tilbudet for barn med særskilte behov.

Helsestasjonen skal kunne bidra med råd og veiledning knyttet til legemiddelhåndtering i barnehager og i forhold til smittevern. Videre er helsestasjonen sentral i kartlegging av barns språk.

5.4. Den pedagogisk-psykologiske tjenesten

Den pedagogisk-psykologiske tjenestens ansvar og oppgaver i forhold til barn under opplæringspliktig alder er hjemlet i opplæringsloven 17. juli 1998 nr. 61, § 5-6. Barns rett til spesialpedagogisk hjelp er hjemlet i samme lov § 5-7. Den spesialpedagogiske hjelpen kan gis i barnehagen.

Den pedagogisk-psykologiske tjenesten er en av de faglige instansene som kan gi en sakkyndig vurdering av om et barn med nedsatt funksjonsevne skal ha fortrinnsrett ved opptak i barnehage etter barnehageloven § 13. Den pedagogisk-psykologiske tjenesten kan også i disse tilfellene gi råd og veiledning til barnehagen.

Den pedagogisk-psykologiske tjenesten er sakkyndig instans ved tilråding om spesialpedagogisk hjelp. Dersom barnehagen ønsker samarbeid om og hjelp til enkeltbarn i barnehagen, må foreldrene ha gitt sitt samtykke. Foreldrene må trekkes aktivt med i dette samarbeidet.

5.5. Utdanningsinstitusjoner

Etter barnehageloven § 24 har barnehageeiere plikt til å stille barnehagen til disposisjon for øvingsopplæring for studenter som tar førskolelærerutdanning. Barnehagens styrer og pedagogiske ledere har plikt til å veilede studenter i slik øvingsopplæring. Barnehagen bør også samarbeide med videregående skoler som utdanner fagarbeidere i barne- og ungdomsarbeid. Studentenes praksis i barnehagen må passes inn i barnehagens årsplan. Barnehagene kan også samarbeide med høyskoler og universiteter om utviklingsarbeid, etterutdanning og kompetanseutvikling.

5.6. Sametinget

Sametinget forvalter midler som kan benyttes til tiltak for samiske barn i barnehager og kan gi veiledning og bistand til personalet uavhengig av hvor i landet barnehagen ligger.

5.7. Andre samarbeidsparter

Barnehagen bør samarbeide med lokalsamfunnet for å gi barna varierte opplevelser og tilknytning til nærmiljøet. Et godt samspill mellom barnehagen og skolen, kulturlivet, institusjoner, frivillige organisasjoner og menigheter kan berike både barnehagen og lokalmiljøet og bidra til å gi barnehagen en lokal forankring.

DEL 6

VEDLEGG

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER AV 20. NOVEMBER 1989 ART. 1 TIL ART. 42 (NORSK OVERSETTELSE)

Art 1.

I denne konvensjonen menes med barn ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet.

Art 2.

1. De stater som er part i denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling.

2. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barnet beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres, sin verges eller familiemedlemmers stilling, virksomhet, meningsytringer eller tro.

Art 3.

1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

2. Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål.

3. Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

Art 4.

Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon. Når det gjelder økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, skal partene treffe slike tiltak i størst mulig utstrekning innenfor de ressurser de har til rådighet, om nødvendig innenfor rammen av internasjonalt samarbeid.

Art 5.

Partene skal respektere det ansvar og de rettigheter og forpliktelser som foreldre, eventuelt slektninger eller medlemmer av lokalsamfunnet ifølge stedlig skikk, verger eller andre med juridisk ansvar for barnet har, for å gi det veiledning og støtte, tilpasset dets gradvise utvikling av evner og anlegg, under barnets utøvelse av rettighetene anerkjent i denne konvensjonen.

Art 6.

1. Partene erkjenner at hvert barn har en iboende rett til livet.
2. Partene skal så langt det er mulig sikre at barnet overlever og vokser opp.

Art 7.

1. Barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og, så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.
2. Partene skal sikre gjennomføringen av disse rettighetene i samsvar med sin nasjonale lovgivning og sine forpliktelser i henhold til relevante internasjonale instrumenter på dette området, særlig når barnet ellers ville blitt statsløs.

Art 8.

1. Partene forplikter seg til å respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder statsborgerskap, navn og familieforhold som anerkjent av loven, uten ulovlig innblanding.
2. Dersom et barn ulovlig blir fratatt sin identitet helt eller delvis, skal partene yte egnet bistand og beskyttelse med henblikk på hurtig gjenoppretting av hans eller hennes identitet.

Art 9.

1. Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste. Slik beslutning kan være nødvendig i særlige tilfeller som f.eks. ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo.
2. Under behandling av en sak i henhold til nr. 1 skal samtlige berørte parter gis anledning til å delta i saksbehandlingen og fremføre sine synspunkter.
3. Partene skal respektere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.
4. Dersom slik atskillelse skyldes en handling iverksatt av en part, som f.eks. pågripelse, fengsling, eksil, utvisning eller død, (herunder dødsfall av en hvilken som helst årsak mens vedkommende er i denne partens varetekt), av en eller begge foreldre eller barnet, skal parten etter anmodning gi foreldrene, barnet, eller, når det er hensiktsmessig, et annet familiemedlem de vesentlige opplysninger om det eller de fraværende familiemedlemmenes oppholdssted, med mindre dette er til skade for barnet. Partene skal dessuten påse at fremleggelse av en slik anmodning ikke i seg selv vil få negative følger for vedkommende person eller personer.

Art 10.

1. I samsvar med partenes forpliktelse etter artikkel 9 nr. 1 skal søknader fra et barn eller dets foreldre om å reise inn i eller ut av en parts territorium med henblikk på familiegjenforening, behandles av partene på en positiv, human og rask måte. Partene skal dessuten sikre at fremleggelse av en slik søknad ikke vil få negative følger for søkerne og for medlemmene av deres familie.
2. Hvis foreldrene til et barn bor i forskjellige land, skal barnet ha rett til, unntatt under særlige omstendigheter, å opprettholde regelmessige, personlige forbindelser og direkte

kontakt med begge foreldrene. For dette formål og i samsvar med partenes forpliktelse etter artikkel 9 nr. 1 skal partene respektere barnets og dets foreldres rett til å forlate ethvert land, herunder sitt eget, og til å reise inn i sitt eget land. Retten til å forlate ethvert land skal bare være underlagt begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige for å beskytte nasjonal sikkerhet, offentlig orden (ordre public), offentlig helse eller moral eller andres rettigheter og friheter, og som er forenlige med de øvrige rettigheter som er anerkjent i denne konvensjon.

Art 11.

1. Partene skal treffe tiltak for å bekjempe at barn ulovlig føres ut av landet og ikke føres tilbake fra utlandet.
2. For dette formål skal partene fremme inngåelse av bilaterale eller multilaterale avtaler eller tiltredelse til eksisterende avtaler.

Art 12.

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Art 13.

1. Barnet skal ha rett til ytringsfrihet; denne rett skal omfatte frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av ethvert slag uten hensyn til grenser, enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, i kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge.
2. Utøvelsen av denne rett kan undergis visse begrensninger, men bare begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige:
  - a) av hensyn til andres rettigheter eller omdømme, eller
  - b) for å beskytte nasjonal sikkerhet, offentlig orden (ordre public) eller offentlig helse eller moral.

Art 14.

1. Partene skal respektere barnets rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet.
2. Partene skal respektere foreldrenes, eventuelt vergenes, rett og plikt til å veilede barnet om utøvelsen av hans eller hennes rettigheter på en måte som er i samsvar med barnets gradvise utvikling.
3. Frihet til å gi uttrykk for sin religion eller overbevisning kan bare undergis de begrensninger som er fastsatt ved lov og som er nødvendige for å beskytte offentlig trygghet, orden, helse eller moral eller andres grunnleggende rettigheter og friheter.

Art 15.

1. Partene anerkjenner barnets rett til organisasjonsfrihet og frihet til å delta i fredelige forsamlinger.

2. Det kan ikke legges andre begrensninger på utøvelsen av disse rettigheter enn de som pålegges etter loven og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til nasjonal sikkerhet eller offentlig trygghet, offentlig orden (ordre public), beskyttelse av offentlig helse eller moral eller beskyttelse av andres rettigheter og friheter.

Art 16.

1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.

2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

Art 17.

Partene erkjenner massemedienes viktige rolle og skal sikre at barnet har tilgang til informasjon og stoff fra forskjellige nasjonale og internasjonale kilder, særlig de som har som formål å fremme barnets sosiale, åndelige og moralske velferd og fysiske og psykiske helse. For dette formål skal partene:

- a) oppmuntre massemediene til å spre informasjon og stoff som er av sosial og kulturell verdi for barnet og er i pakt med ånden i artikkel 29,
- b) oppmuntre internasjonalt samarbeid om produksjon, utveksling og spredning av slik informasjon og slikt stoff fra forskjellige kulturelle, nasjonale og internasjonale kilder,
- c) oppmuntre produksjon og spredning av barnebøker,
- d) oppmuntre massemediene til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller et urfolk,
- e) oppmuntre utviklingen av egnede retningslinjer for å beskytte barn mot informasjon og stoff som er skadelig for barns velferd, idet bestemmelsene i artiklene 13 og 18 tas i betraktning.

Art 18.

1. Partene skal bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling. Foreldre, eventuelt verger, har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling. Barnets beste skal for dem komme i første rekke.

2. For å garantere og fremme de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon, skal partene yte egnet bistand til foreldre og verger når de utfører sine plikter som barneoppdragere, og de skal sørge for utvikling av institusjoner, ordninger og tjenester innen barneomsorg.

3. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barn av yrkesaktive foreldre får rett til å nyte godt av omsorgstjenester og - ordninger for barn når de oppfyller vilkårene for dette.

Art 19.

1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.
2. Slike beskyttelsestiltak bør omfatte effektive prosedyrer for utforming av sosiale programmer som yter nødvendig støtte til barnet og til dem som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling som tidligere beskrevet og, om nødvendig, for rettslig oppfølging.

Art 20.

1. Et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten.
2. I samsvar med sin nasjonale lovgivning skal partene sikre alternativ omsorg for et slikt barn.
3. Slik omsorg kan f.eks. omfatte plassering i fosterhjem, Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller, om nødvendig, plassering i institusjon egnet for omsorg for barn. Når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Art 21.

Parter som anerkjenner og/eller tillater adopsjon, skal sikre at barnets beste skal være det overordnede hensynet, og de skal:

- a) sikre at tillatelse til adopsjon bare blir gitt av kompetente myndigheter som i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler og på grunnlag av alle relevante og pålitelige opplysninger beslutter at adopsjon kan tillates på bakgrunn av barnets situasjon i forhold til foreldre, slektninger og verger og at de berørte personer, om nødvendig, har gitt sitt samtykke til adopsjonen etter å ha fått full informasjon og den rådgivning som måtte være nødvendig,
- b) erkjenne at adopsjon fra et land til et annet kan betraktes som en alternativ form for omsorg for et barn, dersom barnet ikke kan plasseres i en fosterfamilie eller adopteres bort, eller det ikke på noen egnet måte er mulig å dra omsorg for barnet i hjemlandet,
- c) sikre at barn som adopteres til et annet land, nyter godt av de samme beskyttelsestiltak og regler som gjelder for adopsjon innenlands,
- d) treffe alle egnede tiltak for å sikre at utenlandsadopsjon ikke fører til utilbørlig økonomisk fortjeneste for dem som har medvirket ved adopsjonen,
- e) når det er hensiktsmessig, fremme formålet med denne artikkel ved å inngå bilaterale eller multilaterale ordninger eller avtaler, og innenfor denne ramme bestrebe seg på å sikre at plassering av barnet i et annet land blir utført av kompetente myndigheter eller organer.

Art 22.

1. Partene skal treffe egnede tiltak for å sikre at et barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktning i samsvar med gjeldende internasjonal eller nasjonal rett og praksis, enten de kommer alene eller er ledsaget av sine foreldre eller av en annen person, får behørig beskyttelse og humanitær hjelp i av utøvelsen rettighetene anerkjent i denne konvensjon og i andre internasjonale instrumenter om menneskerettigheter eller humanitære forhold som vedkommende stater er part i.

2. For dette formål skal partene på den måte de finner hensiktsmessig, samarbeide i forbindelse med alle bestrebelser iverksatt av De forente nasjoner og andre kompetente mellomstatlige eller ikke-statlige organisasjoner som samarbeider med De forente nasjoner, for å beskytte og hjelpe et slikt barn og for å oppspore et flyktningebarns foreldre eller andre familiemedlemmer for å skaffe til veie de opplysninger som er nødvendige for at barnet kan gjenforenes med sin familie. Dersom det ikke er mulig å finne foreldre eller andre familiemedlemmer, skal barnet gis samme beskyttelse som ethvert annet barn som av en eller annen grunn permanent eller midlertidig er berøvet sitt familiemiljø, som fastsatt i denne konvensjon.

Art 23.

1. Partene anerkjenner at et barn som er psykisk eller fysisk utviklingshemmet, bør ha et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer verdighet, fremmer selvstendighet og bidrar til barnets aktive deltakelse i samfunnet.

2. Partene anerkjenner at barn med funksjonshemninger har rett til særlig omsorg og skal, innenfor rammen av de midler som er til rådighet, oppmuntre til og sikre at barn som oppfyller vilkårene og barns omsorgspersoner får den hjelp de har søkt om og som er rimelig i forhold til barnets tilstand og foreldrenes eller andre omsorgspersoners situasjon.

3. Idet det anerkjennes at funksjonshemmede barn har særlige behov, skal hjelp som ytes i samsvar med nr. 2 gis gratis når dette er mulig, samtidig som foreldrenes eller andre omsorgspersoners økonomi tas i betraktning, og hjelpen skal innrettes slik at funksjonshemmede barn har effektiv adgang til og mottar undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter på en måte som best mulig fremmer barnets sosiale integrering og personlige utvikling, herunder dets kulturelle og åndelige utvikling.

4. I det internasjonale samarbeids ånd skal partene fremme utveksling av egnet informasjon om forebyggende helsearbeid og om medisinsk, psykologisk og fysikalsk behandling av funksjonshemmede barn, herunder spredning av og tilgang til informasjon om rehabiliteringsmetoder, undervisning og yrkesveiledningstjenester, for at partene skal kunne forbedre sin kapasitet og kompetanse og å utvide sine erfaringer på disse områder. I denne sammenheng skal det tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 24.

1. Partene anerkjenner barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og til behandlingstilbud for sykdom og rehabilitering. Partene skal bestrebe seg på å sikre at ingen barn fratras sin rett til adgang til slike helsetjenester.

2. Partene skal arbeide for full gjennomføring av denne rettighet og skal særlig treffe egnede tiltak for å:

- a) redusere spedbarns- og barnedødelighet,
- b) sikre at det ytes nødvendig legehjelp og helseomsorg til alle barn, med vekt på utviklingen av primærhelsetjenesten,
- c) bekjempe sykdom og feilernæring, også innenfor rammen av primærhelsetjenesten, ved bl.a. å anvende allerede tilgjengelig teknologi og gjennom å stille tilstrekkelig næringsrike matvarer og rent drikkevann til rådighet, idet farene og risikoen knyttet til miljøforurensning tas i betraktning,
- d) sikre egnet helseomsorg for mødre før og etter fødselen,
- e) sikre at alle grupper i samfunnet, særlig foreldre og barn, er informert om, har tilgang til undervisning om og støttes i bruken av grunnleggende kunnskaper om barns helse og ernæring, fordelene ved amming, hygiene, miljøhygiene og forebygging av ulykker,
- f) utvikle forebyggende helseomsorg, foreldreveiledning, og undervisning og tjenester innen familieplanlegging.

3. Partene skal treffe alle effektive og egnede tiltak for å avskaffe tradisjonsbunden praksis som er skadelig for barns helse.

4. Partene forplikter seg til å fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid med henblikk på gradvis å virkeliggjøre fullt ut rettighetene anerkjent i denne artikkel. I denne sammenheng skal det tas spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 25.

Partene anerkjenner at et barn som er blitt plassert av kompetente myndigheter for å få omsorg, beskyttelse eller fysisk eller psykisk behandling, har rett til periodisk vurdering av den behandling barnet får og av alle andre forhold som har betydning for plasseringen av barnet.

Art 26.

1. Partene skal anerkjenne ethvert barns rett til sosiale trygdeytelser, inkludert sosial forsikring, og skal treffe de nødvendige tiltak for at barnet oppnår fulle rettigheter i samsvar med landets lovgivning.

2. Slike ytelser bør, når det er hensiktsmessig, gis under hensyn til ressursene og forholdene til barnet og de personer som har ansvaret for barnets underhold, samt til andre forhold som har betydning for søknad om ytelser inngitt av eller på vegne av barnet.

Art 27.

1. Partene anerkjenner ethvert barns rett til en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sosiale utvikling.

2. Foreldre eller andre som er ansvarlige for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre, innen sine evner og økonomiske muligheter, de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling.

3. I samsvar med nasjonale forhold og innenfor rammen av sine midler, skal partene treffe egnede tiltak for å hjelpe foreldre og andre som har ansvaret for barnet til å virkeliggjøre denne rettighet, og de skal ved behov sørge for materiell hjelp og støttetiltak, særlig med hensyn til mat, klær og bolig.

4. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre inndrivning av underholdsbidrag for barnet fra foreldrene eller andre personer som har økonomisk ansvar for barnet, enten de bor i vedkommende stat eller i utlandet. Særlig når personen som har økonomisk ansvar for barnet bor i en annen stat enn barnet, skal partene fremme tilslutning til internasjonale avtaler eller inngåelse av slike avtaler så vel som utarbeidelse av andre egnede ordninger.

Art 28.

1. Partene anerkjenner barnets rett til utdanning, og med sikte på å oppnå denne rett gradvis og på grunnlag av like muligheter skal de særlig:

- a) gjøre grunnutdanningen obligatorisk og gratis tilgjengelig for alle,
- b) oppmuntre utviklingen av forskjellige former for videregående opplæring, herunder allmennfaglig og yrkesfaglig opplæring, gjøre dem tilgjengelige og oppnåelige for ethvert barn, og treffe egnede tiltak som f.eks. innføring av gratis undervisning og tilbud om økonomisk støtte ved behov,
- c) med alle egnede midler gjøre høyere utdanning tilgjengelig for alle på grunnlag av den enkeltes evner,
- d) gjøre informasjon og veiledning om undervisning og fagopplæring tilgjengelig og oppnåelig for alle barn,
- e) treffe tiltak for å oppmuntre til regelmessig skolegang og for å redusere antallet av dem som ikke fullfører skolegangen.

2. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at skolens disiplin utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd og i samsvar med denne konvensjon.

3. Partene skal fremme og oppmuntre internasjonalt samarbeid om forhold som angår utdanning, særlig med henblikk på å bidra til å avskaffe uvitenhet og analfabetisme over hele verden og å lette tilgangen til vitenskapelig og teknologisk kunnskap og moderne undervisningsmetoder. I denne sammenheng skal det tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

Art 29.

1. Partene er enige om at barnets utdanning skal ta sikte på:

- a) å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig,
- b) å utvikle respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter og for prinsippene nedfelt i De forente nasjoners pakt,
- c) å utvikle respekt for barnets foreldre, dets egen kulturelle identitet, språk og verdier, for de nasjonale verdier i det land barnet bor, landet hvor han eller hun eventuelt kommer fra og for kulturer som er forskjellige fra barnets egen kultur,
- d) å forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urbefolkningen,
- e) å fremme respekten for det naturlige miljø.

2. Ingen del av denne artikkel eller artikkel 28 skal fortolkes slik at det gripes inn i personers og organisasjoners frihet til å opprette og lede utdanningsinstitusjoner, under forutsetning av at prinsippene fastsatt i nr. 1 i denne artikkel overholdes, og at den undervisningen som blir gitt i slike institusjoner er i samsvar med de minimumskrav vedkommende stat eventuelt har fastsatt.

Art 30.

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

Art 31.

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.

2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Art 32.

1. Partene anerkjenner barnets rett til beskyttelse mot økonomisk utbytting og mot å utføre ethvert arbeid som kan være farlig eller til hinder for barnets utdanning, eller skadelig for barnets helse eller fysiske, psykiske, åndelige, moralske eller sosiale utvikling.

2. Partene skal treffe lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak for å sikre gjennomføringen av denne artikkel. For dette formål og idet det tas hensyn til relevante bestemmelser i andre internasjonale instrumenter skal partene særlig:

- a) fastsette minstealder eller -aldre for adgang til sysselsetting,
- b) sørge for passende regulering av arbeidstid og arbeidsforhold, og
- c) fastsette passende straffer eller andre sanksjoner for å sikre effektiv håndheving av denne artikkel.

Art 33.

Partene skal treffe alle egnede tiltak, herunder lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrope stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer.

Art 34.

Partene påtar seg å beskytte barnet mot alle former for seksuell utnyttning og seksuelt misbruk. For dette formål skal partene særlig treffe alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak for å hindre at noen:

- a) tilskynder eller tvinger et barn til å delta i enhver form for ulovlig seksuell aktivitet,
- b) utnytter barn ved å bruke dem til prostitusjon eller andre ulovlige seksuelle handlinger ,
- c) utnytter barn ved å bruke dem i pornografiske opptredener eller i pornografisk materiale.

Art 35.

Partene skal treffe alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak for å hindre bortføring og salg av eller handel med barn til noe som helst formål og på noen som helst måte.

Art 36.

Partene skal beskytte barnet mot alle andre former for utnytting som på noen måte kan være til skade for barnets ve og vel.

Art 37.

Partene skal sikre at:

- a) intet barn utsettes for tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Verken dødsstraff eller livsvarig fengsel uten mulighet til løslatelse skal idømmes for lovovertrædelser begått av personer under 18 år,
- b) intet barn ulovlig eller vilkårlig berøves sin frihet. Pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skal skje på lovlig måte og skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom,
- c) ethvert barn som er berøvet friheten, skal behandles med menneskelighet og med respekt for menneskets iboende verdighet og på en måte som tar hensyn til barnets behov i forhold til dets alder. Særlig skal ethvert barn som er berøvet sin frihet, holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet, og det skal ha rett til å opprettholde forbindelsen med sin familie gjennom brevveksling og besøk, unntatt under særlige omstendigheter,
- d) ethvert barn som er berøvet sin frihet, skal ha rett til omgående juridisk og annen egnet bistand, samt rett til å prøve lovligheten av frihetsberøvelsen for en domstol eller annen kompetent, uavhengig og upartisk myndighet og til å få en rask avgjørelse på en slik sak.

Art 38.

1. Partene forplikter seg til å respektere og sikre respekten for de bestemmelser i internasjonal humanitærrett som gjelder for dem i væpnede konflikter og som berører barnet.
2. Partene skal treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre at personer under 15 år ikke deltar direkte i fiendtligheter.
3. Partene skal avstå fra å rekruttere personer som ikke har fylt 15 år til sine væpnede styrker. Ved rekruttering blant de personer som er fylt 15, men ikke 18 år, skal partene bestrebe seg på først å velge ut de eldste.
4. I samsvar med sine forpliktelser i henhold til internasjonal humanitærrett til å beskytte sivilbefolkningen under væpnede konflikter, skal partene treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre beskyttelse av og omsorg for barn som berøres av en væpnet konflikt.

Art 39.

Partene skal treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering av et barn som har vært utsatt for: enhver form for vanskjøtsel, utnytting eller misbruk; tortur eller enhver annen form for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering og reintegrering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvspekt og verdighet.

Art 40.

1. Partene anerkjenner at ethvert barn som beskyldes for, anklages for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte som fremmer barnets følelse av verdighet og egenverd, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheter og

grunnleggende friheter og som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet.

2. For dette formål og idet det tas hensyn til relevante bestemmelser i internasjonale instrumenter, skal partene særlig sikre at:

- a) intet barn beskyldes for, anklages for eller er funnet å ha begått et straffbart forhold på grunn av handlinger eller unnlater som ikke var forbudt etter nasjonal eller internasjonal rett på det tidspunkt de ble begått,
- b) ethvert barn som beskyldes for eller anklages for å ha begått et straffbart forhold, i det minste har følgende garantier:
  - (i) å bli ansett som uskyldig inntil det motsatte er bevist i henhold til loven,
  - (ii) å bli underrettet straks og direkte om anklagene mot ham eller henne, eventuelt gjennom hans eller hennes foreldre eller verge, og til å få juridisk eller annen egnet bistand under forberedelsen og fremføringen av hans eller hennes forsvar,
  - (iii) å få saken avgjort uten forsinkelse av en kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans i en rettferdig rettergang i henhold til loven, med juridisk eller annen egnet bistand, og med hans eller hennes foreldre eller verger til stede, med mindre dette ikke anses å være det beste for barnet, idet barnets alder eller situasjon særlig tas i betraktning,
  - (iv) ikke å bli tvunget til å avgi vitneforklaring eller til å innrømme skyld; til å avhøre eller få avhørt motpartens vitner og til å føre og få avhørt sine egne vitner på samme vilkår,
  - (v) dersom et straffbart forhold anses å ha funnet sted, å få denne avgjørelse og eventuelle tiltak truffet som følge av dette, prøvet av en høyere kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans i henhold til loven,
  - (vi) å få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke forstår eller snakker det språk som blir brukt,
  - (vii) at barnets privatliv fullt ut respekteres under hele saksgangen.

3. Partene skal søke å fremme innføringen av lover, prosedyrer, opprettelse av myndigheter og institusjoner som er særlig tilpasset barn som beskyldes for, anklages for eller er funnet å ha begått et straffbart forhold, og særlig:

- a) fastsette en lavalder under hvilken barnet anses ikke å være i stand til å begå et straffbart forhold,
- b) når det er hensiktsmessig og ønskelig, innføre tiltak for å ta seg av slike barn uten å gå til rettslige skritt, forutsatt at menneskerettighetene og de rettslige garantier fullt ut respekteres.

4. Forskjellige ordninger, som f.eks. omsorg, veiledning og pålegg om tilsyn; rådgivning, friomsorg, plassering i fosterhjem; allmennfaglige og yrkesfaglige opplæringsprogrammer og andre løsninger enn plassering i institusjon, skal være tilgjengelige for å sikre at barn blir behandlet på en måte som tjener barnets ve og vel og som står i forhold til omstendighetene og til lovovertrædelsen.

Art 41.

Intet i denne konvensjon skal berøre en bestemmelse som i større grad bidrar til virkeliggjøring av barnets rettigheter og som eventuelt inngår i:

- a) en parts nasjonale lovgivning, eller
- b) folkeretten som gjelder for vedkommende part.

Art 42.

Partene forplikter seg, gjennom egnede og aktive tiltak, til å gjøre konvensjonens prinsipper og bestemmelser alminnelig kjent både for voksne og barn.

FORSKRIFT OM MILJØRETTET HELSEVERN I BARNEHAGER OG SKOLER M.V.

Fastsatt ved kgl.res. 1. desember 1995 med hjemmel i lov av 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene § 4a-1 annet ledd og § 4a-4 annet ledd samt lov av 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader § 6 åttende ledd. Fremmet av Sosial- og helsedepartementet. Endret 29 aug 2003 nr. 1093.

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter som nevnt i § 2 fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade.

§ 2. Virkeområde

Forskriften kommer til anvendelse ved planlegging, tilrettelegging og drift av:

1. barnehager og andre virksomheter som mot godtgjøring gir tilsyn med og omsorg for barn under skolepliktig alder når:
  - a) virksomheten er regelmessig, og
  - b) tilbyr en ukentlig oppholdstid på mer enn ti timer, og
  - c) antall barn som er tilstede samtidig, er tre eller flere
2. grunnskoler
3. videregående skoler.

§ 3. Definisjoner

I denne forskrift forstås med;

- a) *Internkontroll*: Å påse at krav fastsatt i eller i medhold av lov eller forskrift overholdes.
- b) *Internkontrollsystem*: Systematiske tiltak som skal sikre og dokumentere at aktivitetene utøves i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av lov eller forskrift. De systematiske tiltakene skal være beskrevet i administrative prosedyrer.

Kapittel II. Almennelige bestemmelser

§ 4. *Ansvar. Internkontroll*

Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i eller i medhold av denne forskrift overholdes, og skal rette seg etter de pålegg som kommunestyret til enhver tid gir.

Virksomhetens eier skal påse at det er etablert et internkontrollsystem.

§ 5. *Opplysnings- og informasjonsplikt*

Leder av virksomheten plikter å legge frem de opplysninger som er nødvendige for at kommunestyret skal kunne gjennomføre sine oppgaver etter denne forskrift.

Leder av virksomheten skal, med de begrensninger som følger av taushetsplikten, sørge for at det uoppfordret gis relevant informasjon til foresatte og/eller elever om forhold ved virksomheten som kan ha negativ innvirkning på helsen.

§ 6. *Krav om godkjenning*

Virksomheter som omfattes av forskriften, jf. § 2, skal være godkjent av kommunestyret.

Godkjenning etter denne forskrift fritar ikke for bestemmelser som er gitt i medhold av annet regelverk.

Søknad skal fremlegges for godkjenningsmyndigheten når det foreligger plan for etablering, utvidelse eller endring av virksomheten.

Søknad om godkjenning skal inneholde dokumentasjon som viser hvordan virksomhetens eier vil sikre at virksomheten planlegges, etableres, drives og videreutvikles i samsvar med forskriftens bestemmelser.

Det må fremgå hvor mange barn/elever og ansatte virksomheten er beregnet for.

Virksomhet som er etablert og i drift ved ikrafttredelsen av denne forskrift, skal ha ny godkjenning innen 31. desember 1998.

§ 7. *Generelle krav*

Virksomheter som omfattes av forskriften, skal være helsemessig tilfredsstillende.

Virksomhetene skal planlegges, bygges, tilrettelegges og drives slik at forskriftens bestemmelser om trivsels-, helse-, hygiene- og sikkerhetsmessige forhold oppfylles på en alment akseptert måte.

§ 8. *Beliggenhet*

Ved valg av beliggenhet for ny virksomhet som omfattes av forskriften, skal det tas hensyn til trafikkforhold, luftforurensning, støy, klimaforhold og risikofaktorer i miljøet, samt områdets utforming og topografi.

Kapittel III. Spesielle bestemmelser

§ 9. *Utforming og innredning*

Lokalene og uteområdet skal være utformet og innredet slik at forskriftens formål ivaretas.

Funksjonshemmedes behov skal ivaretas.

Virksomheten skal være utformet og innredet slik at tilfredsstillende renhold og avfallshåndtering er mulig.

§ 10. Muligheter for aktivitet og hvile mv

Virksomheten skal planlegges og drives slik at den dekker ulike behov for aktivitet og hvile.

§ 11. Måltid

Det skal finnes egnede muligheter for bespisning som også ivaretar måltidets sosiale funksjoner.

Virksomheten skal i nødvendig utstrekning ha tilfredsstillende muligheter for lagring, tilberedning og servering av mat i samsvar med næringsmiddelreguleringen.

§ 12. Psykososiale forhold

Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.

§ 13. Rengjøring og vedlikehold

De deler av virksomhetens innendørs arealer som er i daglig bruk, skal ha forsvarlig renhold etter hygienisk tilfredsstillende metoder.

Hovedrengjøring skal gjennomføres årlig i innendørs arealer.

Uteområdet og tekniske anlegg skal vedlikeholdes og rengjøres etter behov.

§ 14. Sikkerhet og helsemessig beredskap

Virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges.

Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner.

Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, herunder barn og elever.

§ 15. Førstehjelp

Virksomheten skal ha førstehjelpsutstyr i tilstrekkelig mengde og av tilfredsstillende standard. Utstyret skal være forsvarlig plassert. Virksomhetens eier skal sørge for at alle ansatte er kjent med hvor utstyret oppbevares og hvordan førstehjelp ytes.

§ 16. Tilrettelegging basert på opplysninger om helseforhold

Virksomheten skal oppfordre foresatte til elever og barn om å opplyse om forhold ved barnets helse som de ønsker at personalet skal ta særskilt hensyn til.

§ 17. Smittevern

Virksomheten skal planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig.

§ 18. Røyking

Det skal ikke røykes i virksomhetenes inneområde.

I virksomheter som drives i private hjem, gjelder denne bestemmelsen bare i virksomhetens åpningstid.

§ 19. Inneklima/luftkvalitet

Virksomheten skal ha tilfredsstillende inneklima, herunder luftkvalitet.

Temperaturregulering og ventilasjon skal være tilpasset bruksområdet og årstidsvariasjoner.

Den relative luftfuktighet i rommene må ligge på et slikt nivå at fare for muggdannelser ikke forekommer.

Ioniserende stråling skal ikke overskride et alment akseptert nivå.

§ 20. Belysning

Virksomhetens lokaler og uteområde skal ha en belysning som er tilfredsstillende i forhold til den bruk virksomheten er planlagt for.

§ 21. Lydforhold

Virksomhetens lokaler og uteområde skal ha tilfredsstillende lydforhold.

§ 22. Drikkevann

Virksomheten skal ha tilstrekkelig forsyning av hygienisk betryggende drikkevann som tilfredstiller krav i forskrift av 1. januar 1995 nr. 68 om vannforsyning og drikkevann m.m.

§ 23. Sanitære forhold

Virksomheten skal ha et tilstrekkelig antall tilgjengelige toaletter og vasker. Sanitære anlegg skal ha hygienisk tilfredsstillende utforming, kapasitet og standard.

§ 24. Avfallshåndtering

Virksomheten skal håndtere og oppbevare avfall på en hygienisk betryggende måte slik at ulemper, herunder smittefare, unngås.

Avfall skal oppbevares forsvarlig. Egnede beholdere skal finnes i tilstrekkelig antall og være hensiktsmessig og forsvarlig plassert.

Kapittel IV. Avsluttende bestemmelser

§ 25. Tilsyn

Kommunestyret fører tilsyn med at disse forskrifter overholdes.

§ 26. Virkemidler og dispensasjon

Kommunestyret kan foreta granskning, retting, stansing og ilegge tvangsmulkt i samsvar med § 4a-7 til § 4a-10 i lov av 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene.

Kommunestyret kan i særskilte tilfeller gi dispensasjon fra bestemmelser i denne forskriften.

§ 27. Klage

Lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene § 4a-12 gjelder for klage over vedtak truffet med hjemmel i denne forskrift.

§ 28. *Straff*

Overtredelse av forskriften eller av vedtak truffet med hjemmel i forskriften straffes i samsvar med lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene § 4a-11 dersom ikke strengere straffebestemmelse kommer til anvendelse.

§ 29. *Ikrafttreden*

Denne forskrift trer i kraft 1. januar 1996.

Fra samme tid oppheves forskrift av 29. april 1977 nr. 9 om de hygieniske forhold i bygninger og på områder som nyttes til, eller i forbindelse med, skolegang.

FORSKRIFT OM SIKKERHET VED LEKEPLASSUTSTYR.

Fastsatt ved kgl.res. 19. juli 1996 med hjemmel i lov av 11. juni 1976 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven) § 4, jf. Kronprinsreg.res. av 7. september 1990 nr. 730. Fremmet av Barne- og familiedepartementet. Endret 20 feb 2004 nr. 583.

Kapittel 1. Virkeområde og definisjoner

§ 1. *Formål*

Denne forskrift har til formål å forebygge at lekeplassutstyr medfører helseskade for brukere eller tredjepart når utstyret brukes til de formål det er beregnet for eller slik det kan forventes at barn bruker det.

§ 2. *Virkeområde*

Forskriften omfatter produksjon, leieproduksjon, ervervsimport, omsetning og formidling av lekeplassutstyr eller deler av utstyr. Forskriften omfatter også annen behandling av lekeplassutstyr. Forskriften stiller generelle og spesielle krav til lekeplassutstyret.

Forskriften omfatter både nytt utstyr og utstyr som eksisterer ved fastsetting av forskriften.

Forskriften omfatter dessuten merking, produktinformasjon, og vedlikehold av lekeplassutstyr.

Forskriften gjelder både for ferdig montert lekeplassutstyr, for utstyr som leveres i deler og for byggesett. Forskriften gjelder gjennom lekeplassutstyrets forventede levetid.

Forskriften omfatter lekeplassutstyr til kollektiv/felles bruk, uavhengig av hvor det er plassert.

Forskriften gjelder så langt sikkerheten ved utstyret ikke er strengere regulert i annen forskrift.

Forskriften gjelder ikke de produkter som står oppført i vedlegg 1.

§ 3. *Hvem som er ansvarlig*

Produsenter, leieprodusenter, ervervsimportører, distributører, detaljister og andre som omsetter, formidler eller på annen måte behandler lekeplassutstyr er ansvarlige for at kravene i forskriften er oppfylt.

§ 4. Definisjoner

Med *lekeplass* menes ethvert areal, opparbeidet eller naturlig, som er tilgjengelig og som er tilrettelagt for barns lek.

Med *lekeplassutstyr* forstås alle installasjoner og/eller delkomponenter med tilhørende underlag, som er konstruert, produsert eller markedsført med den hensikt å bli installert på lekeplasser, med sikte på individuell eller kollektiv lek.

Med *nytt lekeplassutstyr* menes lekeplassutstyr som installeres etter at denne forskriften er fastsatt.

Med *eksisterende lekeplassutstyr* menes lekeplassutstyr som er blitt installert før denne forskriften ble fastsatt.

Med *sikkerhetssone* menes utstyrets lekeområde; et avgrenset, fritt område som er nødvendig for å oppnå tilstrekkelig sikkerhet ved bruk av utstyret, som gir fri passasje og som har et støtdempende underlag.

Med *støtdempende underlag* menes underlag som kan deformeres og på den måten oppta energi.

Med *fri fallhøyde* menes den maksimale, vertikale avstand mellom det sted på lekeapparatet hvor barnets vekt er plassert og underlaget.

Med *produsent* menes den som fysisk fremstiller lekeplassutstyr.

Med *leieprodusent* menes en som produserer på oppdrag fra andre.

Med *importør* menes den som overfor tollvesenet er legitimert til å råde over lekeplassutstyret.

Med *distributør* menes den som sørger for fordeling mellom produsent, importør og detaljist.

Med *detaljist* menes den som selger eller formidler lekeplassutstyr til forbruker.

Med *bruker* menes den som benytter seg av lekeplassutstyret.

Med *annen behandling* forstås montering, vedlikehold og jevnlig ettersyn med lekeplassutstyr.

Med *anerkjent norm* menes veiledning, standard m.v. som innen et fagområde er internasjonalt og/eller nasjonalt anerkjent, og lov eller forskrift som ikke får direkte anvendelse, men som regulerer tilsvarende eller tilgrensende områder.

Med *tredjepart* menes de som assisterer eller hjelper barna med å bruke lekeplassutstyr, herunder også andre barn.

Kapittel 2. Generelle krav

§ 5. Anerkjente normer

Utstyr som er i overensstemmelse med anerkjente normer vil oppfylle kravene i forskriften med mindre forskriften inneholder strengere bestemmelser. Hvis et utstyr har risikoaspekter som ikke er inkludert i anerkjente normer, må disse vurderes særskilt. En slik vurdering skal kunne dokumenteres og på oppfordring vises produktkontrollmyndighetene.

I kommentarene og i vedlegg 2 er det angitt noen anerkjente normer.

Kombinasjoner av deler av anerkjente normer skal unngås med mindre det kan dokumenteres at det oppnås et tilstrekkelig sikkerhetsnivå.

Kapittel 3. Fysiske og mekaniske egenskaper

§ 6. *Fysiske og mekaniske egenskaper*

Utstyr skal være konstruert og bygget slik at det er mulig for brukeren(e) å snu eller forlate utstyret uten å måtte utsette seg for en enda større utfordring med tilhørende risiko for helseskade.

Voksne skal ha tilgang til alle nødvendige steder med henblikk på å nå eller hjelpe barn som kan være i vanskeligheter.

Det enkelte utstyrs styrke og stabilitet skal være i samsvar med den bruk det er beregnet på eller som det kan forventes brukt på. De krefter som kan oppstå ved ujevn eller varierende belastning må tas med i beregningen av utstyrets styrke og stabilitet.

Underlag og/eller flater som er til å gå på eller som skal bære vekten av personer, må være konstruert slik at sikkerheten er ivaretatt.

Utstyr eller deler av metall som kan utgjøre en risiko for frostskafer, skal være behandlet eller dekket av materiale som isolerer mot kulde, slik at frostskafer unngås.

Alle deler, tilgjengelige for bruker eller tredjepart, skal ha tilstrekkelige avrundete kanter og hjørner for å hindre skade.

Lekeplassutstyr som en kan forvente at vil bli brukt av barn under 3 år, skal være fri for løse smådeler.

Åpninger og avstander, som barn har tilgang til, skal ha en slik utforming at brukeren ikke kan bli sittende fast. Fast dimensjonerte åpninger mellom 9 cm og 23 cm skal ikke forekomme.

Åpninger med dimensjoner som varierer når bevegelse oppstår, skal ha tilstrekkelig størrelse eller mellomrom for å unngå risiko for skader ved klemming, knusing eller press.

Trapper, ramper o.l. som gir adkomst til flater og nivåer i en viss høyde over bakkenivå, skal ha håndlist, rekkverk eller tilsvarende. Flatene og nivåene skal ha tilpasset avskjerming eller rekkverk.

Kapittel 4. Brann- og eksplosjonsegenskaper

§ 7. *Brann- og eksplosjonsegenskaper*

Lekeplassutstyr skal være utformet og konstruert slik at risikoen for at brukere eller tredjepart skades på grunn av utstyrets brann- eller eksplosjonsegenskaper, er redusert til et minimum.

Kapittel 5. Kjemiske egenskaper

§ 8. *Kjemiske egenskaper*

Lekeplassutstyr skal ikke inneholde, avgi eller danne stoffer og produkter som er klassifisert som helsefarlige i en slik konsentrasjon eller form at de kan medføre helsefare for barn eller tredjepart. Klassifiseringen er basert på den til enhver tid gjeldende forskrift om merking, omsetning m.v. av kjemiske stoffer og produkter som kan medføre helsefare, samt forskrift om stoffliste, risiko- og sikkerhetsbestemmelser m.v.

Kapittel 6. Elektriske egenskaper

§ 9. Elektriske egenskaper

Lekeplassutstyr med elektriske egenskaper skal være utformet og konstruert slik at risikoen for at brukere eller tredjepart skades, er redusert til et minimum.

Kapittel 7. Andre egenskaper ved lekeplassutstyr

§ 10. Sikkerhetssoner

Det skal være en sikkerhetssone rundt hvert lekeplassutstyr. Størrelsen på sikkerhetssonen vil avhenge av fallhøyden og må sees i sammenheng med det areal aktiviteten dekker. Sikkerhetssonen fastsettes særskilt for det enkelte utstyr.

§ 11. Fallunderlag

Lekeplassutstyr skal være utformet, konstruert og plassert slik at risikoen for at brukere eller tredjepart skades på grunn av fall fra utstyret, er redusert til et minimum.

For at lekeplassutstyret skal kunne tas i bruk, må utstyrets fallunderlag være støtdempende. Dette gjelder ved fallhøyder på over 60 cm. Kravet til fallunderlagets støtdempende evne vil avhenge av fallhøyden for det enkelte utstyr.

Hvis syntetiske matter eller gummiheiler brukes som fallunderlag ved fallhøyde over 60 cm, skal den støtdempende evnen kunne dokumenteres.

Fjell, betong og asfalt skal ikke brukes som fallunderlag.

§ 12. Radioaktivitet og annen stråling

Lekeplassutstyr skal ikke inneholde radioaktive stoffer eller andre komponenter som avgir stråling i en slik form eller mengde at det kan være helseskadelig for brukere eller tredjepart.

§ 13. Hygiene

Lekeplassutstyr skal være utformet og konstruert på en slik måte at det ved bruk ikke fører til infeksjon, sykdom og smitte.

Kapittel 8. Merking, produktinformasjon og emballering

§ 14. Merking

Lekeplassutstyr skal ved markedsføring og salg være merket med navn og adresse til norsk produsent eller importør, eller med handelsmerke som lett identifiserer produsent eller importør.

§ 15. Produktinformasjon

En produktveiledning skal følge med utstyret ved markedsføring og salg. Den skal inneholde opplysninger om plassering og evt. fundamentering av utstyret, om sikkerhetssoner, om fallunderlag, om vedlikehold m.v.

Monteringsanvisningen skal være utfyllende og inneholde en deloversikt. Det ferdige produkt skal skisseres. Opplysninger om nødvendig verktøy eller hjelpemidler skal oppgis.

Det skal gis opplysninger om anbefalt bruksområde og hvilken aldersgruppe utstyret er beregnet for. Om utstyret kun er beregnet på innendørs bruk, skal dette oppgis.

All informasjon skal være på norsk eller annet nordisk språk som ikke kan misforstås.

Kapittel 9. Vedlikehold

§ 16. *Ettersyn og vedlikehold*

Den som anskaffer eller eier lekeplassutstyr er ansvarlig for jevnlig ettersyn og nødvendig vedlikehold, slik at utstyrets sikkerhetsegenskaper opprettholdes.

Kapittel 10. Unntak, tilsyn, tvangsmulkt, klage, straff

§ 17. *Unntak*

I særskilte tilfeller og etter nærmere vurdering kan Statens forurensningstilsyn og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap gjøre unntak fra denne forskrift.

§ 18. *Tilsyn*

Statens forurensningstilsyn eller den Statens forurensningstilsyn bemyndiger fører tilsyn med at den del av forskriften som omhandler hygieniske og kjemiske egenskaper og kjemisk merking, følges.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap eller den Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap bemyndiger fører tilsyn med at den del av forskriften som omhandler fysiske og mekaniske egenskaper, brann- og eksplosjonsegenskaper og elektriske og radioaktive egenskaper, følges. Det samme gjelder for merking og informasjon.

§ 19. *Tvangsmulkt*

For å sikre at bestemmelser i denne forskrift eller vedtak truffet i medhold av forskriften blir gjennomført, kan det fastsettes tvangsmulkt etter reglene i lov om produktkontroll § 13.

§ 20. *Klage*

Vedtak truffet av Statens forurensningstilsyn eller den Statens forurensningstilsyn bemyndiger, kan påklages til Miljøverndepartementet.

Vedtak truffet av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap eller den Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap bemyndiger, kan påklages til Justis- og politidepartementet.

§ 21. *Straff*

Overtredelse av denne forskrift eller vedtak truffet i medhold av forskriften straffes etter lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester § 12, hvis ikke strengere straffebestemmelser kommer til anvendelse.

§ 22. *Ikrafttredelse*

For nytt lekeplassutstyr trer forskriften i kraft straks. For eksisterende lekeplassutstyr trer forskriften i kraft 3 år etter datoen for fastsetting.

LOV 17. JUNI 2005 NR. 62 OM ARBEIDSMILJØ, ARBEIDSTID OG STILLINGSVERN MV. (ARBEIDSMILJØLOVEN) KAPITTEL 13

Kapittel 13. Vern mot diskriminering

§ 13-1. Forbud mot diskriminering

(1) Direkte og indirekte diskriminering på grunn av politisk syn, medlemskap i arbeidstakerorganisasjon, seksuell orientering, funksjonshemming eller alder er forbudt.

(2) Trakassering og instruks om å diskriminere personer av grunner nevnt i første ledd anses som diskriminering.

(3) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder tilsvarende ved diskriminering av arbeidstaker som arbeider deltid eller er midlertidig ansatt.

(4) Ved diskriminering på grunn av kjønn gjelder likestillingsloven.

(5) Ved diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn gjelder diskrimineringsloven.

§ 13-2. Hva kapitlet omfatter

(1) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder alle sider ved arbeidsforholdet, herunder:

- a) utlysning av stilling, ansettelse, omplassering og forfremmelse,
- b) opplæring og annen kompetanseutvikling,
- c) lønns- og arbeidsvilkår,
- d) opphør.

(2) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder tilsvarende for arbeidsgivers valg og behandling av selvstendig næringsdrivende og innleide arbeidstakere.

(3) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder tilsvarende for innmelding i og deltakelse i en arbeidstaker-, arbeidsgiver- eller yrkesorganisasjon. Dette gjelder også for fordeler som slike organisasjoner gir sine medlemmer.

(4) Bestemmelsene i dette kapittel får ikke anvendelse ved forskjellsbehandling som skyldes medlemskap i arbeidstakerorganisasjon for så vidt gjelder lønns- og arbeidsvilkår i tariffavtaler.

§ 13-3. Unntak fra forbudet mot diskriminering

(1) Forskjellsbehandling som har et saklig formål, ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles og som er nødvendig for utøvelse av arbeid eller yrke, anses ikke som diskriminering etter loven her.

(2) Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles er ikke i strid med forbudet mot indirekte diskriminering, diskriminering på grunn av alder eller diskriminering av arbeidstaker som arbeider deltid eller er midlertidig ansatt.

(3) Forskjellsbehandling på grunn av homofil samlivsform ved ansettelse i stillinger knyttet til religiøse trossamfunn, der det i utlysingen av stillingen er stilt særlige krav ut fra stillingens

karakter eller formålet for virksomheten, er ikke i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av seksuell orientering.

(4) Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om rekkevidden av unntaket fra forbudet mot aldersdiskriminering i andre ledd.

§ 13-4. *Innhenting av opplysninger ved ansettelse*

(1) Arbeidsgiver må ikke i utlysning etter nye arbeidstakere eller på annen måte be om at søkerne skal gi opplysninger om seksuell orientering, hvordan de stiller seg til politiske spørsmål eller om de er medlemmer av arbeidstakerorganisasjoner. Arbeidsgiver må heller ikke iverksette tiltak for å innhente slike opplysninger på annen måte.

(2) Forbudet i første ledd gjelder ikke dersom innhenting av opplysninger om hvordan søkerne stiller seg til politiske spørsmål eller om de er medlemmer av arbeidstakerorganisasjon er begrunnet i stillingens karakter eller det inngår i formålet for vedkommende virksomhet å fremme bestemte politiske syn og arbeidstakerens stilling vil være av betydning for gjennomføringen av formålet. Tilsvarende gjelder for opplysninger om søkerens eventuelle homofile legning eller samlivsform. Dersom slike opplysninger vil bli krevet, må dette angis i utlysingen av stillingen.

§ 13-5. *Særlig om tilrettelegging for arbeidstakere med funksjonshemming*

Arbeidsgiver skal så langt det er mulig iverksette nødvendige tiltak for at arbeidstaker med funksjonshemming skal kunne få eller beholde arbeid, utføre og ha fremgang i arbeidet og ha tilgang til opplæring og annen kompetanseutvikling. Dette gjelder ikke dersom tiltakene vil innebære en uforholdsmessig stor byrde for arbeidsgiver.

§ 13-6. *Positiv særbehandling*

Særbehandling som bidrar til å fremme likebehandling er ikke i strid med bestemmelsene i dette kapittel. Særbehandlingen skal opphøre når formålet med den er oppnådd.

§ 13-7. *Opplysningsplikt*

Arbeidssøker som mener seg forbigått i strid med bestemmelsene i dette kapittel, kan kreve at arbeidsgiver skriftlig opplyser om hvilken utdanning, praksis og andre klart konstaterbare kvalifikasjoner for arbeidet den som ble ansatt har.

§ 13-8. *Bevisbyrde*

Dersom arbeidstaker eller arbeidssøker fremlegger opplysninger som gir grunn til å tro at det har funnet sted diskriminering i strid med bestemmelse i dette kapittel eller at det er gjort bruk av gjengjeldelse i strid med § 2-4 som følge av arbeidstakers varslings om brudd på bestemmelse i dette kapittel, må arbeidsgiver sannsynliggjøre at det likevel ikke har funnet sted slik diskriminering eller gjengjeldelse.

§ 13-9. Virkningene av brudd på diskrimineringsforbudet

(1) Den som er blitt diskriminert i strid med dette kapittel eller utsatt for gjengjeldelse i strid med § 2-4 som følge av varsling om brudd på dette kapittel, kan kreve oppreisning uten hensyn til arbeidsgivers skyld. Oppreisningen fastsettes til det beløp som retten finner rimelig under hensyn til partenes forhold og omstendighetene for øvrig.

(2) Erstatning for økonomisk tap som følge av diskriminering i strid med dette kapittel og gjengjeldelse i strid med § 2-4 som følge av varsling om brudd på dette kapittel, kan kreves etter de alminnelige regler.

(3) Bestemmelser i tariffavtaler, arbeidsavtaler, reglementer, vedtekter mv. som er i strid med dette kapittel, er ugyldige.

§ 13-10. Organisasjoners adgang til å opptre som fullmektig

Som fullmektig i forvaltningssak etter dette kapittel kan brukes en organisasjon som helt eller delvis har til formål å arbeide mot diskriminering av grunner nevnt i § 13-1 første ledd.

FORSKRIFT OM SÆRBEHANDLING AV MENN

Fastsatt ved kgl. res. 17. juli 1998 med hjemmel i lov av 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene § 3 fjerde ledd. Fremmet av Barne- og familiedepartementet.

§ 1. Formål

Reglene i forskriften skal fremme likestilling mellom kjønnene.

§ 2. Særbehandling

Ved tilsetning i stilling der hovedoppgaven er undervisning av eller omsorg for barn, og ved opptak til utdanning til slik stilling, kan en mann, i samsvar med regler gitt i eller i medhold av forskriften her, velges fremfor en kvinne når den mannlige søkeren vurderes å være like godt eller tilnærmet like godt kvalifisert som den kvinnelige søker (moderat kvotering).

§ 3. Særbehandling av menn ved opptak til utdanning

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet kan gi nærmere retningslinjer for særbehandling av menn ved opptak til utdanning som særlig er rettet inn mot undervisning av eller omsorg for barn, og hvor menn vil bli underrepresentert på linjen eller studiet.

Utdanningsinstitusjonene kan alltid iverksette tiltak for å øke rekrutteringen av menn til den aktuelle linje/studieretning, eksempelvis spesielt oppfordre menn til å søke opptak.

§ 4. Særbehandling i arbeidslivet

Mannlige søkere til stillinger hvor arbeidsoppgavene i hovedsak er rettet inn mot undervisning av eller omsorg for barn, eksempelvis stillinger i barnehager/-parker, skolefritidsordninger, grunnskolen og i barneverninstitusjoner, kan særbehandles dersom menn er underrepresentert i den aktuelle stillingskategori i virksomheten. Hvis virksomheten har flere avdelinger er det andelen mannlige tilsatte i den avdeling arbeidsoppgavene skal utføres, som er avgjørende, med mindre det er inngått avtaler mellom arbeidslivets parter om annen inndeling.

Arbeidsgiver kan i utlysningen spesielt oppfordre menn til å søke ovennevnte stillinger.

§ 5. *Tilsyn og klage*

Likestillingsombudet fører tilsyn med at forskriften overholdes. Likestillingslovens regler om håndheving kommer til anvendelse.

§ 6. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft umiddelbart.

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer
av denne publikasjonen fra:

Departementenes servicesenter

Kopi- og distribusjonsservice

www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode F-08/2006

Trykk: Lobo Media AS, Oslo 04/2006 - 9000